

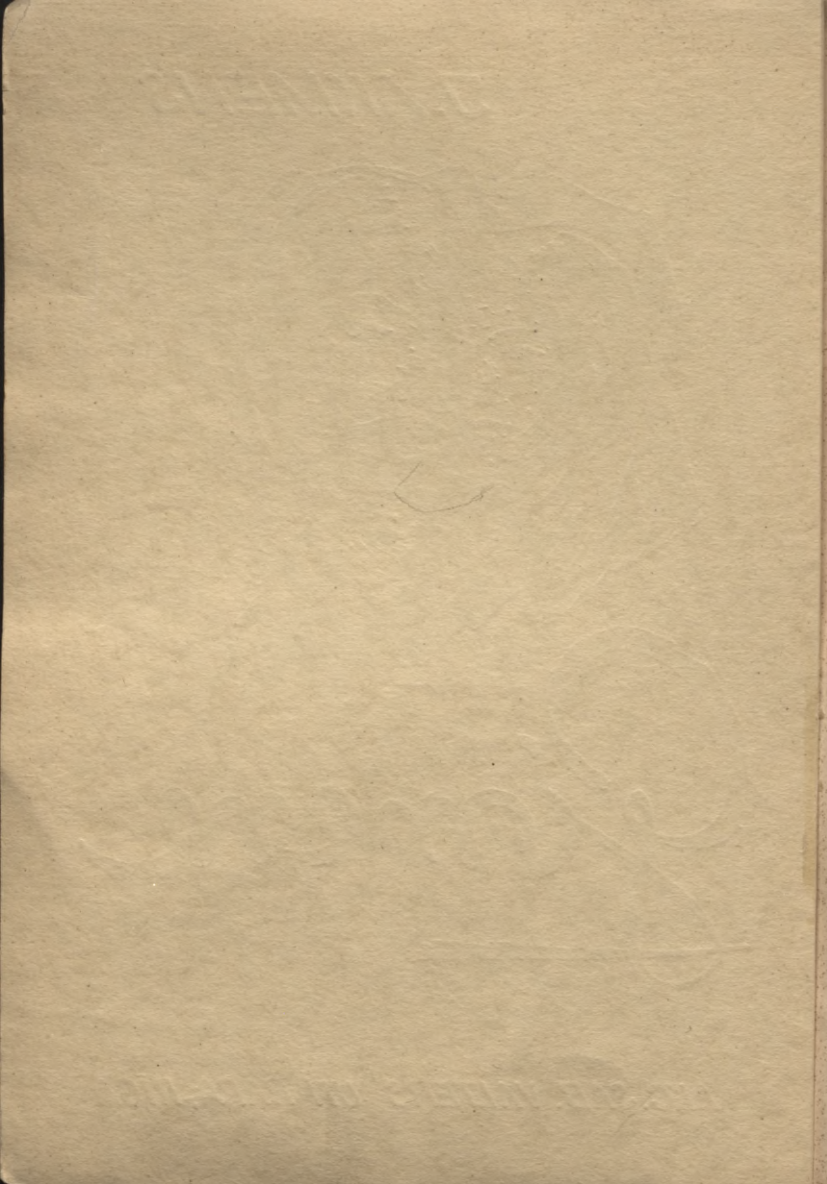
L 63-3
475

J. AKMENS

Gimene

AKC. SAB. VALTERS UN RAPA, RĪGA

6343
L 475

Savas jaunajai ģimenei
Mārijai
Ģimenes dienis 1940. g. Dubl.
L
A

J. AKMENS

Autors.

ĢIMENE

Rīgā, 1940

AKC. SAB. VALTERS UN RAPA

L
(11)

Latv. PSR Valsts bibliotēka

63— 71.130

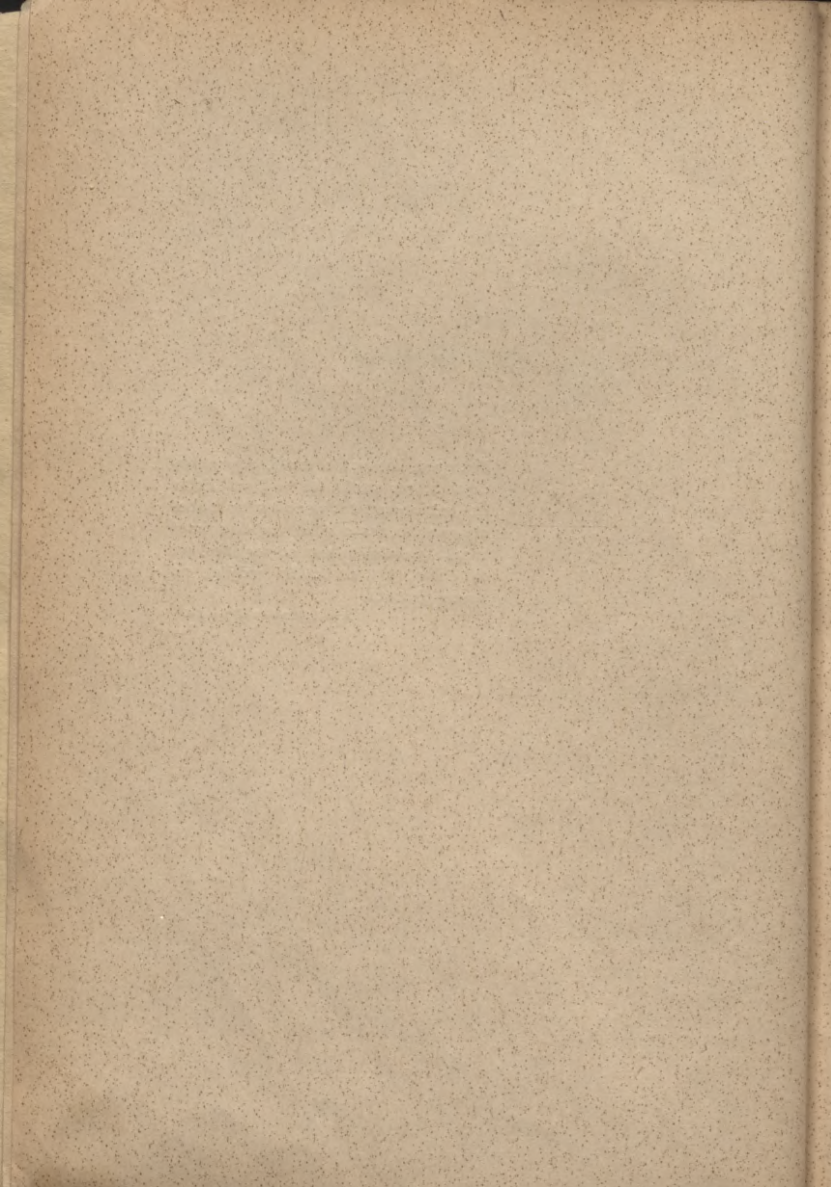
0309021384

N. ZELTIŅA GRĀMATU SPIESTUVE
RĪGĀ, KUNGU IELĀ 33 :: TĀLRUNIS 34804

Tas gars, kas valda tautā, nav nekas
nejaušs, tas nenāk kā vējš vai lietus
no mākoņiem, tas nenokrīt no debe-
sīm, bet to nes cilvēki, tautas saimes
locekļi, un viņi to nes no turienes, kur
tie dzīvo, t. i. no savām mājām, no
savas ģimenes.

Aleksandrs Dauge.

Tautas dzīvais spēks

Visskaistākās dziesmas dzejniekiem ir dziesmas par bērnu dienām. Visskaistākās kompozīcijas skaņu māksliniekiem ir šūpla dziesmas. Aizmirstībā noslikušas simtiem operas, simfonijas un citas ievērojamas kompozīcijas, bet šūpla dziesmas visas dzīvo tautu mutē. Nav arī skaistāki izpildītas dziesmas kā tā dziesma, ko māte dzied, pārliekusies pār sava slimā bērna gultiņu vai spīdzdama bērnu svētlaimē pie krūtīm.

Tas tāpēc, ka šais dziesmās ielikta cilvēka dvēseles labākā daļa, visas viņa cerības un ilgas, viņa nākotnes gaidas un zīlējumi. Tas arī tāpēc, ka šais dziesmās cilvēks vispilnīgāk atraisās no savas patmilības, no savām personīgām interesēm un dzīves un atdod sevi kalpošanai otram cilvēkam. Un cilvēka skaistākās jūtas ir pašaiizliegšanās jūtas, bet skaistākie centieni ir uzupurēšanās.

Tā tad caur bērnu iet cilvēka sakars ar mūžību, caur bērnu iet istākaais ceļš uz skaistumu un nemirstību.

Vai tie visi nav tādi jedzieni, kam cilvēki ziedo savu mūžu, savas domas, savu darbu un spēkus? Vai tāpēc nav vietā pārdomāt, vai istais ceļš uz laimi neiet caur bērnu un nevis caur mantu, augstu stāvokli un slavu, pēc kā dzenas vairums mūsu dienu cilvēku?

Visi mēs gribam būt lieli dzīves mākslinieki un radīt un radīt pārējai pasaulei kaut ko ievērojamu. Bet katrs mēs neesam ne slaveni zeltkapi vai dimantu slīpētāji, nedz ievērojami atradēji un izgudrotāji. Mēs nomokamies augām dienām ar domām, kā pārsteigt savu apkārtni un sevi pašus, mēs kļūstam greizsirdīgi uz citiem, kas sasniedz vairāk un nostājas uz dzīves trepm kādu kāpi augstāk par mums. Mēs pie tam aizmirstam, ka mums visiem dota iespēja veidot savā dzīvē mākslas darbu, kas runās un stāstīs par mums nākamajām audzēm un kas būs pieminēklis mūsu dzīvei un darbam ilgī pēc tam, kad mūsu vairs nebūs sadzīves vidū. Šis mākslas darbs ir mūsu bērns, kuŗa izaudzināšanai un veidošanai mums katram dota saprašana un spējas. Bērns, lai viņš kļūtu par vērtīgu veidojumu, neprasa ne augstas izglītības, nedz daudz līdzekļu un ieguldījumu. Viņa

izaudzināšana prasa tikai siltu sirdi, pacietību, gadību un nodrošināšanu viņam. Arī visvienkāršākie un māzturīgākie vecāki var izaudzināt brīnišķīgus bērnus nevien veselībā un fiziskā attīstībā, bet arī tikumā, gara mošumā un spējās. Vajag tikai mīlestības, jo mīlestībai ir pareizs instinkts un intuīcija, un, kur pietrūkst prasmes un zināšanu, tur stājas darbā veselīgs vecāku instinkts un novada katru jautājumu līdz laimīgam atrisinājumam.

Bērns ir brīnišķīgs mākslas darbs savā būtībā. Viņš nav tikai skaņa, kā burvīgākā melodija, kuŗa gan dziļi iekrīt sirdī, bet nav tverama, nedz acs var mieloties pie tās. Viņš nav arī tikai glezna, pie kuŗas gan acs var mieloties un kas sirdi aizkustina, bet kuŗai nav kustību un skaņu, nav dzīva gara dvesmas. Nākošais pilsonis ir tik daudzpusīga būtne, ka vienmēr viņā atradīsies vērtīgas īpašības, kuŗas izcelt uz āru un attīstīt. Katrs bērns nesolis kļūt par zinātnieku vai mākslinieku, bet vienā no viņiem snaudīs tieksme uz lauksaimniecību, otrā uz kādu amatu; no cita viņa veiklība un attapība var izveidot krietnu tirgoni; cits, vēl uzņēmīgāks un drošāks, var kļūt par rūpnieku, fabrikantu vai taml. darbinieku. Un arī šais lielajās līnijās iespējami simtiem dažādi talantu nozarojumi. Ja zēnam, kam mīla daba un augu valsts, mēs palīdzēsim sagatavoties par labu dārznieku, vai jauneklīm ar labu gaumi par konfekciju veikala darbinieku, mēs varbūt vairāk būsīm pakalpojuši viņiem un kultūrai nekā nosēdinādami viņus uz augstu skolu sola un likdami viņiem kalt aukstus vokābuļus. Mēs zinām, ka tabakas un vīnrūpniecības zemēs ir daudz ļaužu, kuŗu uzdevums ir tikai nogaršot un sadalīt pēc šīs garšas šķirnēs tabaku vai vīnus, un tomēr tie ir nepieciešami darbinieki un ļoti vērtīgi un meklēti darbinieki.

Mēs daudzreiz runājam un rakstām par bērnu audzināšanu kā ļoti atbildīgu un grūtu uzdevumu, un tas dažu labu ģimeni un īpaši jaunus vecākus un laulātus ļaudis pavisam nobaida un gandrīz spiež nolaist rokas. Šis ļoti domātais uzsvars uz audzināšanas nozīmi un atbildību likts tāpēc, lai mēs tādām skaistam un svētam uzdevumam nepieietu vieglprātīgi; bet tik briesmīgi arī nav, ka bērnu audzināšanas grūtums ietu pāri vecāku spēkiem, ja vien tas pareizi pasākts un vadīts.

Uz šo audzināšanas grūtumu un nepateicīgo raksturu mēdz atsaukties, kad iet runa par bērnu tukšumu un trūkumu modernajā ģimenē, par tagadējo vecāku nevēlēšanos uzņemties rūpes par prāvāku bērnu pulciņu. Man šķiet, ka šī izteikšanās ir tomēr tikai aizkars kādai dziļākai īpašībai, kas aug un pieņemas mūsu modernajā dzīvē. Tas ir tagadnes cilvēka pieaugošais egoisms,

dziņa domāt tikai pašam par sevi un savu labklājību, izvairīties no visa, kas traucē un ierobežo personīgās ērtības un dzīves baudu. Bērnu ieviešana dzīvē un audzināšana nav bauda vien, tā nav tikai Mocarta vai Brāmsa šūpla dziesma, kas liegi iegulstas mums dvēselē, bet bērns bieži vien smagi iegulstas arī mūsu klēpī un smadzenēs ar naktīm, kas negulētas aizritējušas pie viņa kopšanas un slimības gultas, ar asarām, kas lietas par trausliem bērniem, par bērniem, kas attīstās vienpusīgi vai aiziet citus ceļus, nekā tiem radījis vecāku labais padoms. Bet viss tas tomēr neattaisno un neizskaidro tādu egoismu, kas noraida bērnus šo grūtību dēļ vien. Mēs, kam bērni bijuši, zinām, ka mūsu mīluļi mums tikai tad kļūst isti dārgi, kad esam pārcietuši par viņiem lielas bailes, un mūsu pašu dzīve liekas tad nozīmīgāka, kad esam iespējuši pārcelt savus bērnus pāri kādam lielākām grūtībām.

Bet bērnus noraida arī vēl citu iemeslu dēļ. Daži saka, ka grūti apstākļi, trūkums un mazturība, dzīves nesekmība samazinot bērnu pulciņus. Tas tomēr nav taisnība: trūcīgās ģimenēs mūsu dienās bērnu skaits caurmērā lielāks kā pārtikušās, inteliģentās ģimenēs. Taisni trūcīgais, kam maz prieka un pārmaiņu pārejā dzīvē, tuvāk piesaistās savai ģimenei, caurmērā pavada vairāk laika ar to un dziļāk iemīļo ģimenes pavardu, kurā istā idille ir tieši bērnu pulciņā. Mazās rokas, kas apskaujas ap kaklu mājās pārnākušajam tēvam, ir lielāka atpūta un labākas zāles kā restorāns vai kafejnīca, kur meklē izklaidesanos un atpūtu pēc darba pārtikušais pilsonis. Un pat bērna lūdzošās acis, kad tas trūcīgajam tēvam vai mātei prasa pēc maizes gabaliņa, dod vecākiem vairāk apņēmības cīnīties par sava bērna labklājību, pieteikt kaņu nemīligajai dzīvei, nekā sals vai salkums, kurš lien klāt vecāku pašu locekļiem. Bērnu apsikumu ģimenēs izskaidro vēl arī ar to, ka modernā dzīve izskaužot cilvēku darba spēku, neprasot vairs tautu pieaugumu, kur mašīnas veic tagad darbus, kurus senāk strādāja simttūkstošiem un miljoniem cilvēku darba roku. Cilvēki tiekot izsviesti no ražošanas laukā, izsviesti ceļmalā, padarīti par proletāriešiem, kam jādzīvo no rokas mute. Varbūt šim iebildumam ir zināms pamats pie lielajām rūpniecības un vecās kultūras tautām, bet tādās jaunās kultūras valstīs, kas saimnieciski tikai patlaban izveidojas, kur lielas zemes platības vēl nekultivētas un iedzīvotāju pārsvars zemes darba strādnieki, — šādās valstīs tāds iebildums ir bez pamata. Mūsu zemīte var izmitināt un paātrināt vairākkārt lielāku iedzīvotāju sastāvu, ja salīdzinām kaut ar Dāniju, kas dzīvo līdzīgos apstākļos. Ja mums kādu laiku arī bija zināma bezdarbnieku klase, tad tas nebija vis darba trūkuma sekas, bet nepa-

reizas politikas augļi, kas reiz ir pārvareti, un valsts dzīve ievirzīta pareizā gultnē.

Un tad atliek tikai augstāk aprādītais iemesls mūsu tautas dzīvā spēka apsikumam — mūsu pašu egoisms un griba dzīvot netraucējoties no rūpēm par bērniem. Pirmos gados pēc pasaules kara mēs to sapratām kā pasaules kara postītājas psiķes atstatu mantojumam un zobus sakoduši panesām to, bet nu jau sen laiks šādai pasaules kara vienas dienas dzīves psiķei izzust un noiet no skatuves. Bet var redzēt un izmanīt, ka tā mums iepatikusies un jo sevišķi vidzemniekiem, jo daudzi viņu novadi vairs nedod pieauguma, bet mirstība jau pārsniedz dzimstību. Es pāris vilcieniem paraksturošu tikai tās sekas, kas no tā nāks. Pēc pāris desmit gadiem, braukdami pa šādiem apvidiem, mēs redzēsim lielāko tiesu vecus cilvēkus, bet pusaudžu nebūs gandrīz nemaz. Bet valodu mīstrs lauku setās, kas tur tagad stipri liels, būs kļuvis vēl lielāks. Un paies vēl pāris desmit gadu: vecie cilvēki būs aizgājuši Dieva mierā, bet pats novads, ja to nebūs ieņēmusi kāda cita ļaužu cilts, aizaus mežiem, kuŗos vairs neviens nemeklēs vareno Gaiziņu, nedz Vidzemes dzidros zilos ezerus. Ja jau mēs ar to esam samierinājušies, tad necelsim vairs tās skaistas skolas, biedribu namus, pienotavas un citas labierīcības, kuŗām tagad pušķojas Latvija. Kāpēc vairs liekt muguras tāda grūta darba, ja paši vairs neticam savai nakotnei, ja esam atsacījušies no tās! Dzīvosim bezrūpīgi, kamēr nozūdām no pasaules kā senie babilonieši, medieši un persi!

Mēs bieži meģinām aizsegt savu bērnu trūkumu ar svešu bērnu pieņemšanu audzināšanā. Tas pats par sevi nav pelāma lieta: sasildīt, iestiprināt trūcīgus bērnus, iedēstīt viņiem mīlestību uz mūsu skaisto zemi un lauku dzīvi, ir patriotisks darbs; taču šie bērni ir tikai ielāps uz mūsu kailuma, ielāps, kas noplēsts no citu cilvēku uzvalka un atstāj caurumu tiem. Tā nav tautas dzīvā spēka vairošana, tikai iestiprināšana. Ja kādai ģimenei trūkst mātes, vai vecāki stipri slimīgi vai izvirtuši, tad ir tiešām no svara izņemt no tādas ģimenes viņas bērnus, lai tie nenoniktu līdz pieaugušajiem. Bet ja tā pati labprāt grib paturēt savus bērnus un ir kārtīga ģimene, bet tikai trūcīgu apstākļu dēļ spiesta atdot bērnus citu audzināšanā, tad gan vispirms jāpardomā, vai nepalīdzēt tādai ģimenei, lai tā var pati paturēt un izaudzināt savus bērnus.

Tāpēc mums visiem jāatgriežas atkal atpakaļ pie domas par savu bērnu, par savu ģimeni, jo ģimene bez bērnu pulciņa nav īsta ģimene. Tā ir tikai ceļš uz ģimeni, ģimenes pirmmēts, kas jāpilda ar dziļāku saturu, ar īsto tās būtību. Bet ģimene tās īstajā būtībā ir cilvēka ceļš atpakaļ uz reiz zaudēto paradīzi.

Viņa gan rodas un izaug dažādas rūpes, bet viņa var arī noliikt un aizmirst visas rūpes, kad galva no tām paliek jau karsta un prāts nemierīgi meklē kādu jaļu uzkalnu atpūtai. Sis uzkalns ir ģimene, kas paceļ tevi pāri ikdienas priekam un naidam, ikdienas lielumam un sīkumainībām. Ta ir tava valsts, kurā tu esi reizē kalps un valdnieks, ziedotājs un saņēmējs. Mūsu egoisms — patmīla nivelejas vēl tikai ģimenes klēpi. Un šo egoismu satriec galvenā kārta tas apstākļi, ka ģimene ir nevarīgi locekļi, kas jākopj, par kuriem jāgādā un jā rūpejas. Egoismu iznīcina arī tēva un mātes instinkts, kas izaug cilvēkos pēc ģimenes rašanās, ka arī bērnu tīrā, dzīves sārtņū vēl neskartā dvēsele. Ģimene nomierina un dara pieticīgāku cilvēku, un dvēseles miers un pieticība ir cilvēka ceļš uz laimi. Ģimene rada līdzjūtības atmosfēru, un līdzjūtība divkārošo cilvēka prieku, gaidas, cerības un citas pozitīvās sajūtas, rada ticību panākumiem un drosmi sniegties pēc tiem.

Bet kamēr mēs neesam vēl iesīlušī tā isti atpakaļ ģimenes garā, kamēr mēs savu bērnu galviņas vēl neskaitām desmitām, bet pa atsevišķiem vieniniekiem, piegriezīsim īpašas rūpes un nedalītu uzmanību tiem bērniem, kurus Dievs un mīļā Māra iedesti mūsu vidū kā gleznus rožu stādīņus no mūsu zaudētās paradīzes. Neļausim nevienam no viņiem aiziet neziņā vai boja mūsu rūpu un gādības trūkuma dēļ. Katrs bērns pie mūsu tagadejā niecīgā tautas pieauguma ir liela tautsaimnieciska vērtība, kuru nedrīkstam viegli upurēt gadījumam. Arī traušlākais un vārigākais bērns nes sevī bieži ievērojamas gara dāvanas un spējas, kas liek par sevi runāt nevien tuvākā apkārtnē, bet visā tautā un pat ārpus valsts robežām. Cik ģeniali skaņu makslinieki bijuši dažkārt neredzīgie, apdāvināti gleznotāji-bezroči, lieli tautu vadonji fiziski nestipri cilvēki! Tāpēc mēs savai sirdsapziņai uzkrājam vislielāko nastu, ja mēs kadreiz sava patmīla vai apnikumā atļaujamies par vārgu bērnu piezīmet: Labāk jau Dievs būtu viņu pieņēmis, jo viņš tik vārgs un slimīgs.

Latvju sieviete, es griežos sevišķi pie tevis šai vietā, klauvedams pie tavas apziņas. Vai tu vari, ja tu paskaties pati sevī, droši teikt, ka tu esi nolikusi uz ģimenes altāra visu, ko tu spēji, un visu, kas tev ir tas labākais? Vai tu esi nākusi līdz tai atziņai, ka mātes gods ir tas lielākais gods un mātes slava aug par tik, par cik pieaug tās bērnu pulciņš. Mazai ģimenei nevien maza loma tautas dzīvā spēka uzturēšana, bet arī viņas vienīgais bērns nostādīts nedrošos uzaugšanas un attīstības apstākļos. Tiesa gan, ka gādīgi vecaki vienam vai pāris bērniem var piegriezt lielāku ievēribu un rūpes kā

plašam bērnu pulciņam, bet šī pastiprinātā aizgādība izveršas patmīlīgāka un šaursirdīgāka kā daudz bērnu ģimenē. Tīri dabīgi, ka vecāki grib redzēt savos bērnos visu labo īpašību sakopojumu un iemiesojumu, un ja nu viņiem ir viens pats bērns, tad visām tām jāatrod vieta šai vienā būtņē un vienā dvēselītē. Viņam jābūt skaistam, jābūt veselīgam, jābūt gudram un veiklam, jābūt reizē brašam un ļoti godīgam un lēnam, jāmacās valodas, jāpiekopj visādas mākslas. Bērnu nevien par ātru izaudzina un pārstāda pieaugušu cilvēku psīchē un dzīvē, bet viņu arī pārpulē un nomoka. Kas lielākā bērnu pulciņā būtu sadalījis uz visiem bērniem, tas jāatspoguļo viņam vienam pašam un jāsgremo vienam pašam.

Bet lai bērnu pamudinātu un padarītu spējīgu visu to uzņemt un atspoguļot, viņu šādā ģimenē pastiprināti kopj un lutina, cerībā, ka ar to pastiprināsies arī bērna izcilās īpašības. Un te nu iznāk tie no vienas puses izlutinātie, uzkrītošie patmīliegie un pašapzinīgie bērni, kas jau agros gados staigā sarauktu pieri un visziņoši spriež par svarīgākajiem dzīves jautājumiem, bet tanī pašā laikā ir bāli izstīdējuši, bez dzīves prieka un spara, novītuši jau bērnībā. Visus talantus meklējot, viņu istās dotības un spējas nav novērotas un atrastas, to izkopšanas laiks palaists garām, un tādi bērni paliek arī bez dziļākas aizrautības un kvēlošanas priekš augstāka mērķa vai idejas. Viņiem pietrūkst tā, ko sauc par dzīves isto aicinājumu.

Citādi tas ir ģimenēs, kur lielāks bērnu pulciņš. Taisnība, tie dažreiz nerātnāki, visumā varbūt arī lēnāk attīstīsies, bet te būs izdevība vecākiem un audzinātājiem sadalīt visas dzīvā cilvēka tieksmes un īpašības starp viņiem visiem, nepārslogojot viena psīchi un neatraujot citiem. Te arī paši vecāki labāk mācīsies apsvērt un pazīt cilvēka dvēseles lielo daudzpusību un bagātību un iesils dziļāk darbam pie šīs dvēseles uzmanīgas kopšanas un attīstīšanas. Lielākā pulciņā bērni uzglabā ilgāk savu bērnību, savu fantazijas brinumpasauli, savas bērnišķās rotaļas un nodarbošanos, kas vēlākajā dzīvē cilvēkam ir skaistākā atmiņu paradīze, no kuŗas viņš smēļ savu spēku dzīvei, savu ticību tai. Lielākā pulciņā bērni izaug arī patstāvīgāki un vairāk norūdās dzīves brāzieniem un vētrām, jo viņi mācās iztikt paši ar sevi, nemeklē vienmēr pieaugušo cilvēku padoma un atbalsta. Pulciņa bērns ir arī visumā pieticīgāks un izpalīdzīgāks, jo viņam parasti jādalās savos iemantojumos ar brāļiem un māsām un jāpalīdz tiem visādās likstās un grūtībās. Viņam ir arī vairāk biedriskuma sajūtas, kopdarbības spējas ar citiem

kā vientuļajam cilvēkam, un visa mūsu tagadējā dzīve tak ir viena nemitīga un neizbēgama cilvēku kopdarbība.

Tāpēc atgriezīsimies pie domas par istu ģimeni, par kādu cilvēku kopdzīvē uzlūko tikai ģimeni ar lielāku bērnu pulciņu. Pacelsim sievieti-māti par viņas sāpēm un rūpēm tai goda stāvokli, kas viņai pienākas, bet prasīsim arī, lai viņa ir māte vārda aptverošā nozīmē. Un to pašu prasīsim arī no tēva, kuŗa pienākumi pie ģimenes organizēšanas iet pāri viņa personīgajām ērtībām un patikai. Tie ir pienākumi arī pret savu valsti, pret savu tautu un tās dzīvo spēku.

Dzīvā spēka uzturēšana

Ziema dabā ir tas laikmets, kad it kā salta nāves elpa gulstas uz visu radību. Laužu tukši ir lauki un sētas, dziļi nolaiduši visi dzīvnieki un putni, pat suns neceļas labprāt no siltās guļu vietas apriet mājā ieklidušu žagatu vai reto ceļa gājēju. Braucot šādā ziemas sala dienā, liekas, ka it kā mēris būtu pārstaigājis mūsu ciemus un mājas un aplusinājis tanis visu dzīvību. Tikai dūmi, kas ceļas stāvu gaisā no dzīvojamā māju skursteņiem, liecina, ka izmiršana nav pilnīga, un it kā aicina pasildīties un paskatīties, kas dzīvo šais sniegā ieputinātos mājokļos.

Tikai viens ir, kas nepārdzīvo un neizjūt šo ziemas stindzinošo elpu, bet vidžinā un priecājas tāpat kā vasaras saules dienā. Tas ir mūsu māju jaunākais iemītnieks — mūsu mazā meitiņa vai dēliņš, vai mazmeitiņa un mazdēls, kuŗam aizsaluša loga sarma šķiet baltas rozes, bet tēva piesarmojuši bārda un apkakle — pūku vainags, kādu vasarā saplūc purvmaļā. Kad nosalušais ceļinieks, ienācis istabā, sit kājas uz klona vai grīdas, lai tās ātrāk attekas, vai strauji berzē sastingušos vaigus un ausis, tad mazajam Jānitim vai Annīnai tā liekas patikama rotaļa, ar kuŗu ienākušais ciemiņš grib viņu uzjautrināt vai pakairināt, un viņš ķēras ciemiņam klāt un lec tam līdz.

Tā ir bērnības brīnumpasaule, kuŗa vēl nejut ne sala, nedz saules svelmes, kur katra Dieva diena šķiet brīnišķi skaista un pilna jaunu notikumu un parādību. Un nevien bērnš pats, bet arī mēs pieaugušie atpūšamies šai mazā bērna gaišajā pasaulē, kuŗā visas bēdas un sarūgtinājumi ilgst tikai mirkli un aizmirstas, tikko skats piesaistījies kaut kam jaunam. Tāpēc arī nosalušajam un izsalkušajam mežiniekam, kad viņš vakarā ar pēdējo malkas vezumu atgriežas tumšajā sētā, vaigs atplaukst smaidā un sirds dzīvāk iepukstas, veŗot vaļā istabas durvis, aiz kuŗām viņš jau dzird mazo gaidītāju valodu un smiekļus. Nosalušais tēvs vai brālis zin, ka šis bērnu prieks un čalas drīz izkausēs visu stingumu nevien viņa vaigos, bet arī dvēselē, aizdzis gurdumu, gausinās salkumu un sāpes. Bērnu tu-

vumā aizmirstas arī bažu pilnā rītdiena, aizmirstas dzīves trūkumi un raizes. Vērojot šos mazos, kam nekā vēl nav, kas nekā vēl nespej, bet kas savā apziņā tomēr it kā septiņpudžu zābakiem iet caur dzīvi, visu panāk un visu pārspēj, — vērojot visu to, arī mums pieaugušiem aug ticība dzīvei, grūtības šķietas pārvaramas, un mostas arī jauns prieks strādāt un cēsties. Un kad tāds mazs milulis ietraušas pūzdam un tusnodams mums klepi, gluži kā liliputs uz ziļoņa muguras, un šļupstēdam saka: „Jāsim nu kunga zirgu“, tad ceļi, kuņģus laukā vai pagalma mēs gandrīz vairs nevarējam pavilkt, uzreiz kļūst atkal vingri, sāk mums klausīt, bet balss, kas salā bija aizradusi runāt, atslīst un dzied bērnam līdz, māca, žūžina un kaitējas ar to, it kā pagurušais tēvs visu gaŗo dienu būtu līdz ar bērnu pavadījis siltā istabā, smējies un trokšņojis līdz ar viņu.

Tomēr ne visur, kur šais aukstajās ziemas dienās ceļas augšup no māju skursteņiem dūmi, aiz aizsnigušajām durvīm atskan dzidrie bērnu smiekli, ne visur aiz ledus puķēm izgreznotajiem logiem dzirkst viņu acis, vēras viņu skati. Daudz vairāk ir to māju, kur staiga klusi, noguruši, bieži vien arī satguši ļaudis, gatavi uzbudināties par katru sīkumu, neapmierināti par katru nieciņu, kas nenotiek pēc viņu prāta. Vai tas nav it kā sirdsapziņas nemiers, kas nospiež šos ļaudis, nemiers un iekšēja pārmetuma balss par kaut ko neizpildītu, nokavētu un gaŗam palaidu savā dzīvē? Tukšais klusums tāpēc viņus nervozē, ka tas atgādina par bērnu prieka un dzīvības trūkumu viņu mājā un ģimenē, bet savstarpēja nesaprašanās un rūtums rodas tāpēc, ka viens meklē otrā vanīgo un neapjauš pats savu patmīlību un negribu upurēt savu dzīvi nākošajam cilvēkam. Un ļaudis šai bērnu tukšajā vientuļajā mājā kļūst vecāki gadu no gada, jau dažu labu no tiem aizved kapu kalnā, bet viņu vieta un darbā ierodas sveši ļaudis no svešiem apgabaliem, svešām tautībām, svešu ticību, svešām parašām un tikumiem. Darbs šai mājā tādām ienācējām nav vairs prieks, nav bauda, nav nākotnes cerība, bet vēdera un elementāras eksistences prasība, ko viņš izpilda ar negribu un pat pretīgumu. Bieži tādas mājas jau paliek klusas tāpēc vien, ka viņu iemītnieki nespej vairs saprasties vienā meļē, iznīkst ģimenes gadusimtenņu parašas un tradīcijas, kas darīja mīļu tēvu sētu. Ne sinagais nogurdinošais darbs, bet taisni šis mūsu lauku māju dzīves vecās gadusimtenņu apzīmogatās tradīcijas ir devušas visu poēziju lauku dzīvei un audzi pēc audzes samierinājušas ar to. Šo tradīciju dēļ pat izlūtinātais, kultūras pārsatīnātais pilsētnieks tiecas svētkos un dažādos citos gadījumos ģimenē arī no

savas pilsētas mūriem, metas atkal ar galvu iekšā uz kādu brīdi lauku dzīves plūdumā un jaukumā. Bet to var uzturēt un saglabāt tikai ģimene, latviska, pilnīga ģimene, ar savu darbu prieku, ar savstarpēju pakļaušanos un cieņu vienai audzei pret otru, ar dziļu pienākuma apziņu pret darbu un dzimteni.

Mūsu lauku sēta palikusi tik tukša no bērniem un jaunatnes, ka, piem., mūsu Vidzemē stāv jau uz tās robežas, kur dzimstība vairs neizlīdzina mirstību, bet dažos apriņķos jau sācies izmiršanas process. Un arī visas valsts mērogā pieaugums ir vairs tikai nepilni 4 cilvēki uz tūkstoti gadā, jeb apm. 8000 gadā uz visu Latvijas iedzīvotāju skaitu. Un arī šo pārpalikumu dod galvenā kārtā tikai cittautiešu iedzīvotāji Latgalē. Tā Tālava un slaveno latviešu ķeniņu novadi labprātīgi atdod savu pirmdzimtību jaunai, svešai vēl nepārbaudītai kultūrai un ietekmei. Bet Burtnieku ezers un sniegotais Gaiziņš drīz glabās teikas par jaunavām ar linu gaišiem matiem un rudzu puķu acīm, kas novīta vientulībā, un vīriem, kas nolīda līdumus un iekopa auglīgas druvas, bet kam pietrūka ticības savai nākotnei un spēka dzīvot tai. Un līgo dziesmu vietā ap Zilo kalnu skanēs svešas valodas, bet latviešus šie turpmākie iedzīvotāji skatīsies mūzeju vitrinās un izrakumu mantas.

Vai maizes un pavalga trūkums ir tas, kas izretina latviešu sētu?

Pietiek pavirša skata mūsu dzīvē, lai pateiktu, ka tas nav īstais iemesls. Mūsu valdība rudenos sapērk mūsu pašu ražoto labību 4 un 6 gadiem, mums grūti atrast noņēmus pieņem, sviestam, galai. Līdzībā runājot, var gandrīz teikt, ka pie mums tek piens un medus, bet nav tikai, kas visu to patērē. Mūsu zeme var uzturēt jau no tagadējās ražas vairākkārtīgu iedzīvotāju daudzumu, bet ir arī vēl lielas iespējas šo ražību pacelt un izkopt. Un lielākie bērnu pulciņi sastopami taisni mazturīgākajās un neapgādātās ģimenēs. Tā tad iztika nav mūsu ģimeņu apsūkuma īstais iemesls.

Svarīgs iemesls mūsu dzīvā spēka apskumam guļ mūsu pašu kara un revolūcijas sārnos pārveidotā psihē un dzīves prasībās. Mēs esam kļuvuši daudz lielāki patmiļi kā agrākas audzēs, mēs negribam vairs nekā upurēt no savām ērtībām un personīgās dzīves. Mēs zinām, ka bērni nav rotaļa un sajūsmas priekšmets vien, bet tie uzliek arī smagus pienākumus un spiež atsāties no personīgās dzīves. Un pienākumi daudz gadījumos ir kļuvuši mums par smagu nastu, kuŗu labprāt nokratām. Mēs zinām, ka bērnu izauklēšana mātes klēpī savienota ar ciešanām un risku pašai mātei, un arvien mazāk paliek to, kas grib šīs ciešanas un risku uzņemt. Bet ja arī uzņemas, tad

negrib vairs atkārtot. Bet virieša teva instinkts ir vēl vajaks, viņš viegli pakļaujas dzīves biedra ietekmei, jo mazākas rūpes un gādība par ģimeni arī viņam patīkamāka.

Nebūtu tā jābrīnās par šo parādību, ja tā saistītos tikai ar pilsētu un tās kultūru. Tur uz akmeņiem maize neaug, un katrs jauns ģimenes loceklis ierauj tiešām vairāk vai mazāk jūtamu robu ģimenes budžetā. Bet uz laukiem bērni izmitinās un uzaug tiri nemanot. Kur paši plauj, paši vērpj un ada, vai tur viens dzimtas loceklis vairāk vai mazāk, tas daudz nav jūtams, un bērnu, īpaši vasarā, tur gandrīz nemaz nepamāna. Viņš izaug un mācās dzīvi, skraidīdams un rotaļādamies pa Dieva dabu, kur ir telpas tik plašai radībai, ne nu vēl pāris maziem cilvēka bērniem. Un tomēr, neskatoties uz visu to, mūsu lauku sētas paliek tikpat tukšas no bērniem kā aukstie liel-pilsētu namu milzeņi, kaut gan lauku sētās kūsā dzīvība un dzīves attīstība, tur visa dabas satversme kairināt kairina un skubina arī cilvēku iet to pašu attīstības ceļu.

No novērojumiem mēs redzam, ka mazāk kulturālām aprindām un arī trūcīgākajiem laudim bērnu pulciņi ir lielāki kā citiem. No tā secināms, ka lauku gājeju aprindās, pāriniekos, pusgraudniekos un citās šī rakstura iedzīvotāju šķirās lielāka tieksme pēc ģimenes un ģimenes dzīves. Šī dziņa būtu vēl lielāka, ja būtu pilnīgāki nokārtoti viņu dzīvokļu apstākļi. Bet tagadējās lauksaimnieku dzīvojamās ēkas vēl visumā nav plašas; saimnieki ar gājējiem un arī graudniekiem dzīvo vienā mājā un daudzkārt pat caurstaigājamās telpās, pa vairākām ģimenēm vienā istabā. Tas stipri apgrūtina ģimenes dzīvi, rada savstarpējas nesaskaņas un nemieru un neveicina ģimeņu attīstību. Lauksaimnieki ar šaurākām telpām daudzos gadījumos meklē vientuļus vai bezbērnu gājējus un atsakās no bērniem svētītām dzimtām. Tādā kārtā gājējiem nav izredzes labi novietoties ar lielāku ģimeni, un viņi arī sāk atsāties un izvairīties no bērniem. Laukstrādnieku dzīvokļu jautājums ir tāpēc svarīgs faktors mūsu tautas dabīgā pieauguma jautājumā uz laukiem un tālredzīgiem saprātīgiem zemturiem jārauga šī dzīvokļu grūtība atrisināt. Jāuzņemas uz lauku prāvēti izdevumi un grūtības, lai pēc desmit vai mazliet vairāk gadiem mēs nepalīktu pavisam bez darba rokām, vai arī nebūtu atkarīgi no darba tirgus starptautiskās konjunktūras. Ja aizpagājušo un pagājušo gadu daudzmaz vēl bija rodams ārzemnieku darba spēks, tad ir jautājums, vai ar valūtas pārkārtošanās un kultūras pacelšanu mūsu kaimiņzemēs turpmāk tas vairs būs atrodams.

Ja dzīvokļu jautājumu atrisina, tad tas atrisinās radikāli, rūpējoties nevien par telpām ģimenes cilvēkiem, bet arī par

savu dārziņu, savu kūtiņu, lai ģimenei būtu arī kāds stūrītis patstāvīgas dzīves ar darbu, kas aizmasko viņai pastāvīgo atkarību un eksistences nedrošību. Tā apgadāta ģimene ne labprāt šķirsies no iedzīvotās vietas, kā to varu liecināt no redzētiem piemēriem atsevišķās saimniecībās.

Bet ar visu to mēs tomēr piepešas un lielas pārvērtības mūsu tautas dzīvē spēka pieaugumā un brīnumus šai ziņā neradīsim. Iebraukta sliede nav tik drīz iznīcināma. Tapec mūsu dzīvē spēka uzturēšanā jāmeklē vēl arī cits ceļš, kurš varbūt gan nesola lielas rezerves, bet nodērēs vismaz līdzsvara uzturēšanai. Mums jārūpējas visiem līdzekļiem par to, lai neaizietu bojā neviens no tiem bērniem, kas nāk pasaule, bet lai viņi it visi izaugtu par veselīgiem un darba spējīgiem pilsoņiem. Mēs zinām, ka taisni pirmie dzīvības gadi cilvēkam ir visnedrošākie, jo tad viņa nenorudījušos organismu pārsteidz un pārvar dažādas slimības un likstas. Viena no pirmajām prasībām mūsu jauno pasaules pilsoņu uzaudzināšanā un veselības aizsargāšanā ir tīrība. Un tā ir panākama bez sevišķas turības vai brīva laika, arī ar maz līdzekļiem un spēkiem, ja ir tikai ista dziņa uz to un cenšanās iznīdēt katru paviršību jau tās saknē un sākmā. Ir bagāti laudis, kuŗu dzīvokļos nepatik uzturēties tās nekārtības dēļ, kas tur atradusi pastāvīgu mājokli, un ir savukārt trūcīgas ģimenes, kuŗu spodriba un kārtība aizplivuro pilnīgi viņu nabadzību un padara satiksmi ar viņām mīļu un patīkamu. Un glīta māja un mājas dzīve veicina arī ģimeni. Tā pamudina atsevišķos ģimenes locekļus turēties pie mājas un kopā un sprauž pamatus ģimenes tālākai attīstībai.

Otrs pamatnoteikums mūsu dzīvē spēka līdzsvara uzturēšanai ir vajadzīgā mērenība un atturība mūsu dzīvē. Nestipriem vai pārmērībām padotiem vecākiem reti dzimst mīcīgi un garīgi stipri un moši bērni. Iedzimtām ipašībām un jaunumiem liels svars cilvēka dzīvē un tās padara viņu daudzkārt nelaimīgu uz visu mūžu. Alkoholisms, dzimumu dzīves nepareizi novirzieni, dažādas narkozes, neizguletas naktis, vienpusīga aizraušanās darbā, lasīšanā, sportā — viss tas var dziļi ietekmēt nevien cilvēku pašu, bet arī viņa ģimeni un pēcnācējus. Atceresimies, ka daudzas vecas ieverojamas kultūras tautas drīz izspēlēja savu lomu un apsika un nogāja no skatuves taisni aiz tieksmēm pēc izdzīves, aiz savu kaislību neierobežošanas un neregulēšanas. Darbs, lai cik grūts, nesaed tik ātri un tik plašā mērā kā kaislības.

Mums jāaudzina savi pēcnācēji arī vienkārši un pieradinot viņus pie darba, pieradinot pie dabas un dzimtenes mīlestības un izpratnes. Tagadējās mazbērnu ģimenēs iespīe-

žas tieksme izlutināt jaunos pasaules pilsoņus, pasargāt tos no visiem asākiem vējiem un sagādāt viņiem vieglāku dzīvi kā vecākiem tā bijusi. Tieksme pēc vieglākas dzīves bērniem ir pilnīgi nepareiza, vieglums nav katreiz labums, bet norūdišanās darbā un pienākumos ir lielāks ieguvums kā vieglums. Saprotams, darbā ar mēru un piemērotā vecumam un spēkiem. Mēs zinām, ka visievērojamākie ļaudis pasaulē izauguši no tiem bērniem, kas jau agri bijuši spiesti stāties darbā vai arī apzināti radināti pie tā. Un tie nav tikai ievērojamākie ļaudis, bet arī veselīgākie un dzīves priecīgākie. Vai tāds nebija sirmāis Edisons, kurš vēl patriarcha vecumā turpināja savus izgudrojumus, vai arī slavenais Fords, kurš deviņdesmitajos mūža gados tikpat vingri vada savus milzīgos uzņēmumus, vai tādi nav daudzi citi pazīstami viri? Vai mūsu tautas gara mantu krīvs Krišjānis Barons nav arī apstiprinājums tam pašam?

Liels ieguvums mūsu tautas dzīvē spēka stiprināšanai ir ar tautas Vadoņa ierosmi uzsāktā pilsētas strādnieku un sīkpilsonības bērnu nodošana pa vasarām un arī ilgstošā audzināšanā uz laukiem. Šī bērnu parcelšana no pilsētām uz laukiem noved pilsētnieku pie dabas, māca iemīļot to, pazīt viņas skaistumu un bagātību, no kuŗas tas vairs tik labprāt nešķirsies. Un ja arī tads pilsētnieks atkal atgrieztos savos akmeņos, taču viņa veselība būs iestiprināta un norūdīta, un pie viņa vairs neattaisnosies tā patiesība, ka pilsētnieki deģenerējas un izmirst divās vai trīs paaudzēs. Bet līdztekus pašiem pilsētniekiem ieguvums no šādas audzināšanas būs arī lauciniekiem. Vientuļas bezbērnu ģimenes, kas uzņem šos mazajos, iesils viņu apkārtnē lielākā sirsnībā pret bērniem un tām radīsies ilgas arī pēc saviem bērniem.

Bet ar pašu bērnu audzināšanu vien mēs arī nesaglabāsim savas tautas spēku — tas ir tomēr tikai ielāps uz kailuma. Mums jārada pašiem savas ģimenes, un nevis vien- vai divbērnu ģimenes, kādas tagad nākušas modē, bet trīs- un četrbērnu ģimenes, jo tikai tādas dod istu pieaugumu tautai. Pieņemts bērns skaitliski nepavairo mūsu tautas dzīvo spēku, audžu vecāku ģimenē viņš ir un paliek vairāk tikai rotaļa, viņu uzpoš, pat palutina, bet vairāk, lai varētu griezt uz viņu apkārtnes uzmanību. Šāda bērna garam isti tuvu pieiet tikai mazākā daļa audžu vecāku. Tas prasa daudz nodziļināšanās, domu un zināšanu, ko mūsdienu kūtrā cilvēka psihe nemīl. Un galu galā paliek jautājums, vai šis pieņemtais bērns ar pārstādīšanu no nabadzības pārticībā, no tumsas gaismā ir kaut ko isti mantojis. Siltumu, garīgo siltumu, kā viņam pietrūkst, iespēj aizvietot ne spožā gaisma ap viņu, ne labās drānas, ne

uzturs. Neteiksim to par visiem gadījumiem, bet daudz ir tādu gadījumu.

Ir vietā no ģimenes nošķirt tādu bērnu, kam vecāki vai nu izvirtuši, vai arī pavirši un negrib audzināt un mīlēt savu bērnu. Bet izņemot bērnu no tādas ģimenes, kurā vecāki tikai trūcības dēļ ir spiesti tos atdot, mums vajadzētu ļābi apdomāt, vai te nav tomēr vairāk vietā sagādāt bērnu piederīgiem pašamākus dzīves apstākļus, lai bērns var palikt savas dzimtas dārziņā. Mēs zinām un varam iedomāties, cik grūti trūcīgai mātei, kas mīl savu bērnu, atdot to citai ģimenei. Lai mums nebūtu jāaskaldā šādas ģimenes, atgriezīsimies labāk pie idejas par savu bērnu. Mūsu dzīve zem šīs saules ir tikai mirklis no mūžības, tik īsa un netverama ir tā. Un ja nu mēs šai mirkli neradām nekā no sevis, kas mūsu domas, idejas un jūtas paustu dzīvē tālāk, tad tak pavisam kaila un nožēlojama kļūst šī mūsu dzīve. Ko palīdz mums visa mūsu gara spodrināšana un izglītošana, musu mākslas tieksmju izkopšana, ja nav kam atstāt kādu daļiņu no tā. Visi mēs nevaram būt ne lieli rakstnieki, ne lieli mūziķi, gleznotāji vai citi Dieva svaidītie, kuriem viņa gara bērni atvieto pēcnācējus. Mums caurmēra cilvēkiem mūsu bērni ir tie, kas nes mūsu nemirstību tālāk dabā un pasaulē. Apdomāsim, ka, palikdami vientuļi, mēs upurējam labu daļu no savas nemirstības un taisni to daļu, pie kuras mēs paši varām kaut ko darīt un kopt pēc sava prāta.

Celsim atkal godā ģimeni!

Viena no maija pirmajām svētdienām visā kultūras pasaule veltīta mātes godināšanai, un šīnī dienā katra ģimene siltāk atceras savu dzīvo vai mirušo māti. Pie mums Latvijā šī diena pēdējos gados izveidojas nevis vairs tikai par mātes dienu, bet par visas ģimenes dienu. Vai pie mums cieņa pret māti būtu sarūkususi, un bērni vai tēvs — citiem vārdiem' parejie ģimenes locekļi, aizēnojuši māti, ka mātes diena ieguvusi jaunu nozīmi un nosaukumu?

Nedomāju, ka mātes svētais jēdziens pie mums būtu kļuvis ikdienišķaks un mazāk nozīmīgs. Bet retāks gan tas kļuvis un mazāk vērtēts no pašas sievietes un mātes, un varbūt tāpēc arī mātes diena pie mums kļuvusi par ģimenes dienu. Mātes pie mums sāk trūkt un tāpēc sāk pietrūkt arī mātes dienas. Mūsu tautai nostājas priekšā jauns svēts uzdevums — izlolot savā klēpī jaunas mātes, padziļinot esošām mātēm mātes apziņu. Bet tas notiek ģimenes klēpī: mātes apziņa izaug un nobriest ģimenē, un tāpēc arī mūsu mātes diena padarīta par ģimenes dienu.

Dzīves apvienība, kad divi cilvēki — vīrietis un sieviete, šadodas uz kopīgu dzīvi un tās pienākumiem, nav vēl ģimene: tā ir tikai gatavība nodibināt ģimeni. Ģimenes istie pienākumi nav sievas pienākums apkopt vīru vai vīra pienākums nopelnīt sievai maizi, jo šos uzdevumus viņi vairāk vai mazāk labi bija veikuši pirms laulības katrs par sevi un pats priekš sevis. Ģimenes istie pienākumi dzimst tikai līdz ar bērniem un aug līdz ar tiem un ar viņu pulciņa vairošanos. Tāpēc ista ģimene ir tikai ģimene, kurai ir bērni, un jo pravāks bērnu pulciņš, jo īstenāka ir arī ģimene.

Ir divi galvenie trūkumi, kas kavē pie mums ģimenes nodibināšanos. Viens no tiem ir laulāto draugu saišu biežā izīršana, bet otrs — viņu negriba kļūt par bērnu vecākiem. Abi šie apstākļi stipri apdraud pie mums ģimenes isto būtību un abi tie ir mūsu tautai, sevišķi tās inteliģencei, nopietni jāpārverte.

Laulības saites modernajā dzīvē izirst visvairāk tāpēc, ka cilvēks kļuvis patmīlīgāks, visa dzīvē redz galvena kārtā tikai sevi un savas vajadzības. Un nevien redz šīs vajadzības, bet pieņem, ka citiem vajag tās apmierināt, tām kalpot. Gājis mazumā tas, ko sauc par upurspēju, par pašai dziedību un dažreiz pat ne tik daudz — izzdusi vienkārši otra cilvēka personības respektēšana. Mēdz teikt, ka cilvēki tagad par daudz ātri iepazīstoties un saejot kopā, un tā sekas esot nepastāvīgas laulības. Tas tomēr laikam nebūs viens no svarīgākiem iemesliem, jo bija tak pagātnē tādi laikmeti, kur vecāki izskatīja bērniem dzīves biedri, vai kur tautieši brauca uz pilnīgi svešu pusi līgavu izraudzīt. Vai tur iepazīšanās bija ilgāka un vai tur viens otra raksturu bija pilnīgāk izpratuši un iecienījuši? Šīs pazīšanās nebija, bet bija lielāka cieņa pret cilvēku, kas labprātīgi un upurēdams savu vecāku siltu stūrīti un savas ģimenes tradīcijas sabiedrojies ar tevi un iegājis jaunos svešos apstākļos. Bija vēlēšanās palīdzēt viņam izprast šos jaunos apstākļus un jaunās tradīcijas, atvieglot savam biedram dzīvi un iejušanos tanī, bet nevis gaidīt no viņa atvieglojumus.

Daudz runā arī par raksturu nevienādību kā par daudzu laulību iziršanas iemeslu. Bet raksturu nevienādība laulātu draugu starpā pastāv tikai tad, ja viņi paliek sveši, nemēģina iekšīgi tuvoties un saprast viens otru. Ja, turpretim, viņi atrod ceļu viens uz otra tuvāku izprašanu, tad izlīdzinās nevien raksturi, bet vienādojas arī uzskati, runas veids, pat ģimņa panti, jo vienādas sajūtas var rast tikai to pašu atspoguļojumu. Ir pat jautājums, vai lietderīgi tik tālu savstarpēji pakļauties, jo tāda vienlīdzība dažreiz izdzēš savstarpēju interesi, rada garlaicības un vienmuļības jūtas.

Laulību iziršanas pamatos bieži vien ir nevis pārāk lielas prasības no dzīves biedra, bet no pašas dzīves. Ģimenes satību kādreiz noteic nevis šīs ģimenes caurmēra dzīves standarts, kādu to spēj sagādāt ģimenes apgādnieks, bet tieši tas, ko viņš spēj dot vēl pāri par šo caurmēru. Ja viņš nespej sagādāt rotas vai baudas, kas iet pāri tam, ko pazīst viņa aprindas, tad ģimenes mīers un saprašanās ir bīstami apdraudēti. Tāpēc vispareizāk ir, ja uz kopīgu dzīvi sabiedrojas cilvēki nevien ar savstarpēju mīlu, bet arī no daudz maz līdzīgiem apstākļiem, ar līdzīgu dzīves līmeni un prasībām. Vajag ļoti dziļas mīlas, lai izlutināta sieviete bez lielākas kurnēšanas un sāpēm ieaugtu darba un atsacīšanās pilnā dzīvē, un tāpat vajag ļoti lielas smalkjūtības no bagāta vīra vai sievas puses, lai viņi uzbudinājuma brīžos neliktu savam dzīves bied-

ram manīt, ka viņi to pacēlušī no putekļiem līdz savam stāvoklim.

Laulibai pietrūkst stipru saišu arī tad, ja tai pietrūkst istā ģimenes dzīves centra — bērnu. Un īpaši skumji kļūst par tām laulībām, kur šī centra pietrūkst aiz dzīves biedru pašu negribas un savtības. Tādām ģimenēm nav istā mājas pavarda, bet bez siltuma tas nevar iztikt un meklē to ārpus mājas. Ja tas vēl notiek kafejnīcās, restorānos vai izrīkojumos, tā nav tā lielākā nelaime, jo izkūst tikai līdzekļi, kurus tērē un atkal pelna. Bet nereti šo siltumu meklē pie citas ģimenes mājas pavarda; neaicināts ielaužas tur un izjauc nevien tās idili un jaukumu, bet dažu reizi izārda arī pašu šo pavardu, un ne nu vairs prieka kaimiņiem, nedz pašam.

Lai nebūtu jāizšķiež spēki, mums jārada pašiem savs silts mājas pavards. Un tā īsti pie mājas un mājības mūs piesaistīs tikai tās mazās rociņas, kas tik krampjaini ķēras mums ap kaklu un nēlaiž mūs projām, kad mēs gribam aiziet no viņiem; tās mazās actiņas, kurās atmirdz vesela paradīze, kad atveras durvis un ielaiž mūs istabā, kur ir vēl visa viņu valstība; tā dažreiz pašļupstā valodiņa, kas mums vēl pa logu nosauc pakal: Vai tu drīz būsi mājā? vai tā neskan mums ir kā neatvairāms aicinājums, ir kā brīdinājums, ja mūsu soļi tiecas novirzīties uz svešām tekām, kas ved mūs projām no mūsu pavarda, no mūsu mīļajām sirdīm un sejām.

Bet laika gars atgādina mūsu tautai nevien šo pienākumu saturēt kopā un stiprināt jau esošo ģimeni, bet dēstīt un dibināt arī jaunas ģimenes. Vai valstij būtu jāspiež uz to savi neprecētie ierēdņi ar algu atvilkumiem, precētie strādnieki ar īpašām izmaksām par bērniem, ja mēs nebūtu sākuši atsvešināties no ģimenes gara un izvairīties no ģimenes dibināšanas. Neapskatīsim šeit visus tos sociālos iemeslus un citus apstākļus, ar kuriem mūsdienu cilvēks it kā attaisno savu palikšanu ārpus ģimenes: tie ir garī nostāsti, kuriem pretī var izvirzīt tikpat daudz argumentu. Paturēsim prātā tikai to atziņu, ka drošai un ilgstošai nākotnei pretī iet tikai tā tauta, kas cieni pati sevi. Un tautas labāka pašcienā ir viņas cenšanās pieaugt, attīstīties, kļūt arvien nozīmīgākai citu tautu saimē.

Bet nedomāsim šai gadījumā tikai par apsīkušām ģimenēm un par viņu stiprināšanu. Atcerēsimies, ka mums ir vēl viena pilsoņu kategorija, par kuru arī vairāk jādoma kā līdz šim. Tās ir daudz bērnu ģimenes. Senāk, kad šādas daudz bērnu ģimenes bija parasta parādība, tads jautājums nevarēja pacelties, bet tagad, kur šādas ģimenes ir palikušas

kā retas bērzu birztaliņas Latvijas laukos, mums jābūt vairāk nomodā par viņu labklājību, lai ģimenes cilvēkiem būtu iespējams un prieks uzaudzinať lielāku bērnu pulciņu. Tā vispirms darba devējiem un dzīvokļu saimniekiem jātiek vajā no ieskata, ka daudz bērnu ģimenes ir nepilnvertīgs darba spēks vai nemierīgi, apgrūtinātie iemītnieki. No otras puses skatoties, ģimenes ar bērniem ir daudz ciešāk piesaistītas uz vietas, tas ir pacietīgāks un darbā apzinīgāks elements nekā tā sauktie klajie cilvēki. Un ja šādu ģimeņu mātēm bērniņu dēļ darbā arī iznāktu kāda kavēšanās, par to lai neesam sarūgtināti, jo māte gribējusi tikai labu, kārtīgi un rūpīgi audzinādama savu bērnu. Tāds mātes kavējums darbā jāuzskata kā viņas nodeva tautas dzīvā spēka uzturēšanas fondā. Bet dzīvokļu devējiem jānāk vispirma kārtā preti ģimenēm ar bērniem un nevis otrādi. Kārtīgi audzināti bērni arī nekad nekļūs par apgrūtinājumu saviem kaimiņiem, bet ģimenes, kas to vēl neievero, jāpieņiradina pie tā. Skan tak kā ironija, ja mēs runājam par tautas dzīvā spēka vairošanu un uzturēšanu, bet tanī pašā laikā, pat jūrmalas un citu atpūtas vietu dzīvokļus izīrēdami, prasņājam pakal, vai tik īmniekam nav mazi bērni, un tadā gadījumā visādi izvairāmies izdot viņam dzīvokli.

Daudz bērnu ģimenes netikvien jāpieņem, bet arī citādi jāpabalsta. Uz to jau arī mūsu valdība griežusi verību un apcer pašlaik iespējas, kā to labāk darīt. Bet sabiedrībai jānāk talkā un arī jāgādā par šādu ģimeņu saimniecisko un morālisko stiprināšanu. Ja valdība var, piem., rūpēties par nodokļu nastu atvieglošanu tādiem, par atvieglojumiem bērnu skolas gaitās un tamlīdzīgi, tad sabiedrībai ir vēl daudz ceļu, kā te parādīt savu pretimnākšanu. Dažai šādai ģimenei vajadzīga kāda govš un barība viņai, lai mazie bērni būtu apgādāti ar labāku pārtiku, dažam daudz bērnu tēvam vajadzīgi darba riki, lai viņš varētu ierīkot kādu darbnīcu vai amatniecību, citam derīgs zirgs, ko braukt peļņā, tā sagādājot ģimenei labāku eksistenci. Bet par visu vairāk mums jāiedēsta savā apkārtnē un pašos sevī vairāk cieņas un uzmanības pret krietnām godīgām ģimenēm, kam lielāks bērnu pulciņš. Mums sabiedrībā un vispār dzīvē šādas mātes un tēvi jāpāceļ goda vietā un stāvokli, jāapmierina viņiem kā pirmiem viņu vajadzības, jāliek viņiem sajūst, ka tas, kas izaudzinājis krietņus bērnus, nostiprinājis ar to sev cienījamu stāvokli darbā un sadzīvē.

Ģimenes galva

Ģimene nav tikai cilvēku apvienība ciltis turpināšanai, bet arī sabiedrošanās lielāku mērķu veikšanai dzīvē, augstākas kultūras un dvēseles saskaņas izkopšanai, nekā tas ir iespējams atsevišķam cilvēkam. Tādu augstu mērķu panākšanai nepieciešama nevien spēku sadošanās kopā, bet arī vadoša rīcība. Par šo vadošo spēku ģimenē vai ģimenes galvu parasts uzlūkot tēvu. Viņam šo lomu piešķir arī valsts tiesiskā iekārta. Bet galvas jēdziens ir augsts un atbildīgs, un tāpēc jāraugās arī, ka šo nosaukumu nestu tiešām cienījami un krietni ļaudis.

Kā ģimenes galvu tēvu parasts uzskatīt vairāk par ģimenes apgādnieku. Kas ģimeni uztur, tam arī piekrit lielāka iejaukšanās un tiesības tānī — tā sadzīves parašas attaisno tēva ieceļšanu par ģimenes galvu.

Tomēr ar ģimenes uzturēšanu ne tuvu nevar izsmelt tēva lomu un nozīmi tānī. Pavisam otrādi, jaunākā laikā ar kultūras pieaugšanu un sievītes iekļaušanu tānī, straujā gaitā pieaug arī mātes loma šai pašā ģimenes apgādāšanas jautājumā. Sieviete iekaro arvien jaunus darba laukus un nostājas kā vīrietim līdzvertīgs spēks tānī. Daudzreiz, kad vīrs ir slimīgs, vai vēl mācās un sagatavojas kādam darbam, māte nostājas pat kā ģimenes galvenā, ja ne vienīgā apgādniece. Cik tas atbilst viņas spēkiem, to šeit neiztirzāsim, bet šī ģimenes uzturētājas loma ievērojami paceļ sievītes autoritāti pašā ģimenē un sabiedrībā. Tāpēc tēvam, ja viņš grib, lai viņam paliktu neierobežota ģimenes galvas nozīme, jāpamato sava autoritāte nevien ģimenes uzturēšanā, bet arī citās galvas stāvoklim atbilstošās īpašībās.

Vesture tēva galvas stāvokli ģimenē pamatojusi arī uz viņa lielāku attīstību, plašāku izglītību. Vienkāršā valodā runājot, tēvam it kā vajadzētu būt gudrākajam ģimenē. Diemžēl, daba dažādi piešķirusi savas dāvanas. Ir ļoti spējīgi un attīstīti vīri, bet ir arī sevišķi apdāvinātas un gudras sievietes. Pedejā laikā arī likums neliedz sievietēm sacensties ar vīrieti izglītības un dažādos citos kultūras laukos. Mūsu dienās ir daudz sievu ar augstākiem zinātniskiem vai mākslinieku grādiem kā viņu vīri.

Bet dzīves gudrība rakstīta ne tikai grāmatās vien. Varbūt vēl svarīgāku gudrību cilvēkam sniedz pieredze, piedzīvojumi darbā un sabiedrībā. Ja arī tagadējā sieviete sāk sacensties ar vīrieti nevien izglītībā un uztura darbā, bet arī sabiedriskā dzīvē, tad tomēr šis pēdējais lauks pagaidām vēl ir vīriešu noteikšanā. Vīriešu rokas vēl ir saimnieciskās biedrības un galvenās sabiedriskās organizācijas, tāpat arī noteikšana valsts un pašvaldību vadošās iestādēs. Šis apstāklis dod vīrietim atbildīgāka darba iespēju un līdz ar to arī vairāk pieredzes un piedzīvojumu nevien saimniecības, bet arī citu cilvēku vadīšanā. Ar šiem piedzīvojumiem var ieiet arī ģimenē un izlietot tos, kārtojot ģimenes locekļu savstarpējās attiecības.

Bet nav neapdraudētas arī šīs vīrieša priekšrocības. Ir jau daudz to saimniecisko pasākumu, kuņus vada sievietes un, viņām par godu jāliecina, vada visumā labi. Arī valsts iestādēs un pašvaldībās sieviete maz pa mazām iekāpo sev atbildīgāku lomu. Tā pamazām tiek aizzāģēts arī tas koks, uz kuņa vēl balstās vīrieša stāvoklis kā sabiedrības galvai. Skaidrs, ka līdz ar to tāpat tiek aizzāģēts arī viņa kā galvas kresls ģimenē. Vai mēs varam iedomāties, ka sieviete, kas sabiedrībā vada lielus sarežģītus uzņēmumus, ar dažādiem ļaudīm un viņu attiecībām, pārnākusi ģimenē, apmierināsies ar pilnīgi pasīvu lomu, iekārtodama savu un bērnu dzīvi tikai pēc vīra diktāta? Ja arī mēs pierakstītu viņai tik lielu dzīves mākslu, kas atzīst, ka labāk pakļaut dzīvi vienai autoritātei nekā sadrumstalot to zem vairākām, tomēr mums nav nekādas garantijas, ka vīra kā ģimenes galvas lēmumi būs tik objektīvi un gudri, ka domājais, sprieduma spējīgs cilvēks visos gadījumos paklausīs tiem.

Pie kā nu mēs nonākam galvas jēdzienā ģimenē? Tā liekas, ka šis apzīmējums no vienvaldības arvien vairāk kļūst par kolektīvu jēdzienu, par tēva un mātes, vīra un sievas kopvaldību ģimenē un visā tai interešu aplokā, kas saskaras ar ģimeni.

Mums jautās, vai tas labi iespējams. Domāju, ka pilnīgi iespējams un krietnās ģimenēs mēs varam to arī novērot. Kāve-damies viņās, mēs nemaz nejūtam, kas viņās valda, tik nemanāmi un smalkjūtīgi nokārtoti savstarpējo attiecību mezgli. Tiklab tēvs kā māte klusi sadalījuši savā starpā savas noteikšanas sfēras, bez liekiem stridiem atstādami otra vadībai tos laukus, kas vienam nav piemērots, vai priekš kuņa viņiem neiznāk laika.

To vislabāk var panākt, ja abiem dzīves biedriem ir vajadzīgā cieņa nevien vienam pret otru, bet arī pret otra darbu. Varbūt vīrs tiešām viens pats strādā to darbu, ko mēs esam

paraduši saukt par maizes pelnīšanas darbu, bet sieva rīkojas tikai pa saimniecību un pie bērniem. Arī tad vīram nav jāsasienas lepnumā, it kā viņš būtu vienīgais ģimenes apgādnieks. Cik nav tādu vīru un tēvu, kas, vienmēr uzsvērdami tikai to, ka viņi ir ģimenes uzturētāji, nospiež pārējo ģimeni tādā klausībā sev, it kā tie būtu viņa dzimtcilvēki. Daudzreiz paliek par parašu, ka tēvam pienākas labākais kumoss, jo viņam luk grūti jāstrādā; kamēr tēvs atpūšas, nedrīkst ne mušiņa iesīkties viņa apkārtne; tēvam pirmā vieta, kad ģimeni apgādā ar drēbēm vai apaviem; tēvs var atļacināt sev kabatas naudu dažādām iziešanām sabiedrībā arī tad, kad māte vai vecākie bērni atrauj sev kumosu, lai citi dzimtas locekļi būtu paēduši, un trīsreiz griež apkārt to pašu drānu, lai izskatītos daudz maz pieklājīgi uz ielas. Neteiksim, ka lielais vairums tēvu būtu tādi, bet arī tiem pašiem, kas vēl nebūtu pārauguši šim privilēģētam stāvoklim ģimenē, jāpadomā, ka privilēģijas, ja tādas vispār ciešamas ģimenes vidū, pienākas traušlakajiem vai mazākajiem ģimenes locekļiem. Nav jau izslegts, ka visi ģimenes locekļi aiz mīlestības var palutināt viens otru, un no šīs savstarpējās palutināšanas kaut kas atlec arī tēvam, un tēvam katrreiz nav jāizvairās no tā; bet šī lutināšana nedrīkst izaugt no baiļu un atkarības sajūtas un tā nedrīkst kļūt par prasību.

Tēvs var tiešām lepns būt par to, ka viņš spēj pietiekoši labi apgādāt savu ģimeni, bet šim lepnumam jāpaliek tikai viņa pašā apziņā. Šis lepnums lai mudina viņu uz jauniem sasniegumiem tai pašā virzienā, bet par to nav jākompensējas ģimenē.

Viena no skaistākām tēva īpašībām, kas nodrošina viņam atzītu galvas stāvokli ģimenē, ir tā, kad viņš ar savu nostāšanos un gādību kļūst par īstu aizvēju ģimenei; par stingru balstu, ap kuņu var pulcēties un vīties pārējie dzimtas locekļi. Šī tēva īpašība īsti atklājas grūtāku pārdzīvojumu brīžos ģimenei. Ja tēvs šais brīžos nesabrūk, bet patur ticību dzīvei un gaišu prātu, tas vislabāk nomierina visu ģimeni un palīdz tai nesadragātai iziet no pārdzīvojumu sloga.

Vispār, kā ģimenes galvam, tēvam jāuzņemas uz sevis grūtāko jautājumu izkārtošana ģimenē un sakārā ar ģimeni. Bet cik bieži mēdz būt, ka tēvs griežas pie mātes ar uzaicinājumu izkārtot svarīgākos jautājumus ar bērniem vai citur ģimenē: „Parunā tu ar Annu vai Pēteri, viņi tev varbūt labāk klausīs“, tāda un tam līdzīga ir tēva izvairīšanās šai gadījumā. Tā ir nevien izvairīšanās no nepatīkama šoļa, bet reizē arī liels pašā autoritātes un cieņas samazinājums savu piederīgo acīs. Bet īsta cieņa ir vairāk kā bagātība un bezrūpīga dzīve. Virieti

daba ne par velti veidojusi ar stiprāku miesu un dvēseli kā caurmēra sievieti. Pati daba tāpēc arī grib, lai viņš uzņemās kaut cietākos riekstus nevien vispārējā dzīvē, bet arī ģimenē. Ja viņš to darīs, tad tas vairoš arī viņa autoritāti ģimenē. Tādā kārtā lielāki pienākumi un smagāki uzdevumi nevis nomāc, bet paceļ darītāju un nodrošina viņa stāvokli un godu.

Ģimenes dvēsele

Savā ikdienas satiksmē ar dažādām ģimenēm mēs lielāko tiesu vērojam diezgan gludu dzīves ritumu — mieru, saprašanos, ja ne pārticību, tad pieticību, vārdu sakot, pilnīgi pienēmīgu kārtīgu dzīvi. Mums paliek apslēpti tie daudzie un dažādie iekšējie robi, kas ir gandrīz vai katrā ģimenē.

Dažai iet grūti ar līdzekļu sagādāšanu; tās locekļi pēlna maz vai nemaz; citā viņas locekļi nopelna pietiekoši, bet tēvs vai dēli un brāļi neprot iedalīt savus līdzekļus, aizmirstas un atsevišķos mirkļos izdod vairāk, nekā to atļauj ģimenes uzturēšanas budžets. Citā ģimenē sagādījušies kopā dažādu temperāmentu un audzināšanas ļaudis, un vienmēr atrodas kāds degošs materiāls, kas negaidot var uzliesmot. Vēl citur daži ģimenes locekļi nogājuši uz nevēlamiem ceļiem, aizraušies kaislībās. Dažreiz slimības un nāve izrauj no ģimenes vidus nevien mīlu, bet arī saimnieciskā un morāliskā ziņā neatvietojamu locekli.

Un tomēr, kā jau es teicu, dzīves ritums visos šais gadījumos ģimenē var palikt mierīgs, pietiekoši gluds un normāls.

Ja tas paliek tāds, tad galveno tiesu par to jāpateicas mātes iespaidam un nozīmei ģimenē. Viņa, tā teikt, nivele visas ģimenes dzīvi, piedod tai valdošo toni, parāda to pienācīgā veidā uz ārieni. Viņa pat satur to kopā, un kad modernās ģimenēs katrs loceklis velk un traucas uz savu pusi, māte vienīgā saglabā ģimenes būtību. Arī krasajam individuālistam zināmos dzīves brīžos nāk atmiņā mātes glāsts un mīla, viņš, izbadējies un nosalis dzīves vējos, kādos Ziemassvētkos atceras savas bērnības brīnumdārzu mīlošās mātes aizvejā un meklē ceļu atpakaļ uz turieni.

Mātei ir arī galvenā tiesība un priekšrocība būt par ģimenes dvēseli, jo viņa ir šīs ģimenes radītāja. Kas ar tik daudz cerībām, šaubām un sāpēm radijis sev savu dzīvu pasauli, tam arī būs tiesība būt šīs savas mazās pasaules sargam un dārzniekam. Cilveka dvēsele ir eksotisks stāds, no nezināmām sferām uz īsu brītiņu pārstādīts šīs zemes dzīvē, un savu dienu vakarā aiziet no mums atkal tādās pašās svešās

tāles. Lai šai brīnīškā būtnē, ko sauc par cilvēku, mēs ieraudzītu visu viņa skaistumu, lai aptvertu tās tāles, ko sniedz viņa gars, un ieelpotu visu to smaržu, ko izdveš viņa dvēsele, vajadzīga vislabākā kopēja un audzinātāja. Un tāda ir vispirmā kārtā māte. Kas gan labāk sapratis mūsu tieksmes un ilgas, mūsu rūpes un ciešanas kā māte? Viņa dzirdējusi no mūsu lūpām pirmo sveicienu gaismai, kad mēs ieradāmies šai pasaulē. Viņa, mums miegā un nomodā esot, diendienā liekusies pār mūsu šūpuli un gultiņu, klausīdamās mūsu elpā un sirdspukstos, vēroties mūsu acu dzīlēs un ar savu smaidu atverot mums pirmo ieskatu pasaules skaistumā. Sāpēm un slimībām ap mums ložņājot, viņa dzinusi tās nost ar savām dziesmām, lūgšanām un glāstiem. Ar visu savu dzīves gudrību un visiem saviem tikumiskiem spēkiem viņa kopusi un veldzējusi mūsu garu, mums augot un slāpstot pēc atziņām. Visu savu es viņa atdevusi mums un tagad meklē tikai uzminēt mūsu apsleptās iegribas un vēlēšanās, lai pakalpiģi izdabātu tām. Viņa pirmā apsvēic arī mūsuniecīgākos panākumus, meklē attaisnojumu mūsu kļūdām un pārkāpumiem, iedrošina mūs visās neveiksmēs.

Tāda ir māte. Bet mēs maldāmies, ja domājam, ka visa šī mīla un pašaieliedzība ir tikai mātes prieka un dzīves spēka izplūdums. Ne, viss tas prasa arī atsacīšanos, pašsadedzināšanu un savas personīgās dzīves uzupurešanu. Tā ir atsacīšanās, kas robežojas dažu labu reizi jau ar varonību. Mēs daudz un dažādi cildinām varonību dzīvē: ceļam panteonus un pieminekļus iekārotājiem un tēvzemes brīvības aizstāvjiem; izdalām medaļas un goda diplomus dzīvības glābējiem; apbalvojam tos, kas ar savas dzīvības risku novērsuši dažādas nelaimes vai palīdzējuši cietušiēiem tanīs. Bet lielākā mūsu dzīves varone — māte līdz pat pēdējam laikam bija atstāta tikai savas pašas ģimenes ieverībai un uzmanībai. Bet jau šī rakstiņa sākumā es aizrādīju, cik daudzi un dažādi apstākļi var traucēt ģimenes saskarotību un pienācīgas intereses veltīšanu mātei. Lai māte par visu, ko tā ielikusi dzīvē un ģimenē, dabūtu pienācīgu gandarījumu, jārupējas visai sabiedrībai, jārupējas arī valstij un visām iestādēm. Tāpēc arī izvirzīta īpaša diena, kurā visa kultūras pasaule reiz gadā velti savas labākās domas mātei un ceļ viņai savās sirdīs to pieminekli, kurā tai daudzkārt pietrūkst kapos.

Šai dienai vispirmā kārtā jāklūst par ģimenes svētku dienu. Bet parasti visas svētku dienas un viņu sagatavošanu ģimenē iznes uz saviem pleciem taisni ģimenes māte. Tā tira, kopj, spodrīna un gādā visu jau nedēļām iepriekš, un tikai pēc mātes rīcības un norūpēšanās daudzas ģimenes jūt, ka tuvojas kādi lieli svētki.

Tam jābūt citādi. Māte jāpaceļ pāri visām rūpēm, viņai jāreizē kā valdniecei ģimenes tronī un jāsaņem gādība un iepriecinājumi no pārējiem ģimenes locekļiem. Un mūsu māte jau nevelas daudz: pats lielākais prieks viņai ir, kad visi viņas tuvinieki šai dienā ir ap viņu. Un ja arī tie nāk ne ar priecīgām vestīm vien, bet arī ar savām rūpēm un sāpēm. Arī šai dienā mūsu māte ir tikpat pašaiizliedzīga un gatava sasildīt katru savu dzīves vētrās satriektu un nogurušu bērnu un iedvest viņam jaunu ticību nākotnei. Tadā kārtā Ģimenes diena būs stiprinājuma diena mātei, bet arī pašiem bērniem un citiem tuviniekiem.

Sai dienā nav nevietā palutināt māti arī ar dāvanām, jo dāvana, kas nāk no sirds, dara prieku; bet lielākais prieks mātei gan būs tas, ja viņai šai dienā parādisim uzmanību un cieņu un šo cieņu pārnēsīsim arī uz savu turpmāko dzīvi. Šai dienā mātei jāsadā nevien miesīga, bet arī garīga atpūta: visām domstarpībām un nesaskaņām ģimenes locekļu starpā jāapklust un jānoiet sānis. Un kad mēs to būsim radinājušies Ģimenes dienā, mēs redzēsim, ka to pašu var tīri labi panākt arī vēlāk. Dāvanām, ar kurām mēs šīnī dienā apveltījam māti, vajag uzminēt viņas klusās ilgas un rādīt mūsu pašu sasniegumus darbā. Vislielāko prieku mātei sagādās mazāko ģimenes locekļu uzmanība.

Bet ja mūsu māte jau atdusas kapu kalnā, tad mūsu svētceļojums šai dienā lai iet turp. Arī pie šī kapkalniņa mēs varam sarunāties ar savu māti, arī turp var nonest novēlotu bērna dāvanu — sirdi, kuru dzīvai būdamai mātei mēs varbūt nemācējām parādīt. Šādā vēlā dāvana ir tomēr daudz vairāk nekā pilnīga aizmirstāna.

Bet mātes kultam jāsniedzas arī ārpus dzimtas robežām. Sabiedrībai jābūt nomodā par mātēm, kas palikušas vientuļas un kam nav vairs ģimenes pavarda un tuvinieku, kas varētu tās ieslēgt savās sirdīs. Varbūt viņu starpā ir tieši tās mātes, kas vispašaiizliedzīgāk nolikušas lielāko devu uz tautas, uz dzimtenes altāra: varbūt viņu vīri un dēli nolikuši galvu uz dzimtenes ežas, sargājot to. Varbūt šie vīri un dēli ir grūta darba un smagu dzīves apstākļu upuri. Ja mēs aiz tīras cilvēcības pabalstam un apgādājam katru nespēcīgu sabiedrības locekli, tad šīs vientuļas mātes un mātes-atraitnes mums jāatceras un jāapgādā ar sevišķu cieņu un mīlestību.

Bet šais dienās, kur mātes uzdevums sievietei sāk likties jau tik mazs, ka sievieti, kas apņemas kļūt par māti, var uzlūkot jau it kā varoni, šādā laikmetā mūsu sabiedrībai jāizkopj lielāka cieņa pret māti vispār. Ir laiks, kad mātei un ipaši

vairākbērnu mātei mēs ierādām goda stāvokli sarīkojumos, biedribās, pie dažādu dzīves vajadzību nokārtošanas. Arī valsts var godināt nevien saimnieces, kas labi izkopusas savu setu, bet arī mātes, kas godam iznesušas savai dzīvei cauri šo cilvēces augstāko vārdu. Jārada vēl vairāk vispārderīgu institutu tieši mātes vajadzībām; jāieaudzina jau skolās dziļa cieņa pret māti un viņas uzdevumu. Jāatgriežas pie ģimenes piemaksām par sievām-mātēm, jāveicina labāka dzīvokļu jautājuma atrisināšana ģimenēm ar bērniem, mātes izlaišana lauku atpūtā, līdzīgi bērniem, īpašos mātes un bērna atpūtas namos, kā to jau pasākušas dažas privātas organizācijas.

Katra jauna Ģimenes diena var ierosināt daudz jaunu domu un centienu mātes labā un vest pa solītim tuvāk arī to realizēšanai. Spodrināsim tāpēc savas sirdis un domas šīs lielās dienas gaidās.

Gimenes saule

Latvijas Bērnu dienas noved mūs reiz gadā īpašā pasaule ar īpašiem priekiem un bēdām — pie mūsu bērniem. Ir dažādi bērni. Ir bērni, kas mūs iepriecina, pat laimīgus dara, bet ir arī bērni, kas mūsu dzīvi sarūgtina un apkauno mūsu vārdu. Vecais Dalda Blaumaņa novele „Nāves ēnā” labprātīgi paliek jūrā uz ledus gabala dēla vietā, kurš izvilcis zīmīti, ka viņam jāpaliek, jo glābšanas laivā visiem nav vietas. Bet vēl nesen avīzes bija bildē redzama italiešu dzimta, kur tēvs lūdž tiesu sodīt ar nāvi viņa dēlu — nelabojamu izvirtuli un noziedznieku. Bet ne jau vecāki vien var pārņemt bērniem. Arī bērni var dažkārt pārņemt vecākiem. Slimais Raudupietes Matisiņš otrā Blaumaņa novelē dziļi slīkdams ierauga māti un pagūst izgrūst tikai vienu satriecošu vārdu: „Mammiņ’”, un māte — norauj kāšus no pleciem, paceļ tos gaisā, gribēdama doties palīgā — — nē, viņa tos atkal nolaiž zemē... lai Dievs dara, ko darīdams.“ „Zemē dabūts nav zagts,” māca savu dēlu Spricemu Aža Apsīšu Jekaba stāstā „No mazām dienām”, un iznakumā dēls aizdzen māti pat no sava cietuma lodziņa, kad viņa grib dalīties ar to savā bādā kumosā. Un arī visi šie Poruka Cibīņi, Matisiņi, Silenieku Jāņi, Saulieša Vientiesīši, Šudraba Edžus Daukas un Miči, — vai viņi nav vesela galerija, kas apsūdz mūs, pieaugušos, par mūsu patmīlību, dzīvošanu tikai savām interesēm, mazo, trauslo dvēseļu samīdīšanu ja ne ar naidu, tad ar savu vienaldzību.

Bet šai gadījumā es negribētu ilgi kavēties pie tādām drūmām ainām. Pietiek rūpju un nemiera gada 364 dienās, lai šo 365. dienu pakavētos pie gaišākiem iespaidiem. Un tādī mirklī ir: tikai aiz tagadējās dzīves parliecīgā raibuma un daudzpusības mēs ne katru reizi viņus pamanām. Šie skaistākie dzīves iespaidi meklējami tais pašās trauslajās, nevarīgajās būtnēs — bērnos, kurus mēs daudzkārt tik viegli atļaujam samīdīt ielas kņadai.

Kāpēc šim apcerējumam es lieku virsrakstu „Gimenes saule”? Tāpēc, ka saule modina jaunu dzīvību, liek strāvēt dzīs-

lās jaunam sparam. Šo iekšķīgo atjaunošanos mēs varam izjust uzturēdamies bērnu vidū. Pat ja viņi nogurdina, arī tad viņi izpilda tomēr atjaunotāju lomu. Nekur neredzam tik pārdrošas kustības, tik lielu un bezkritikas uzņēmību kā pie bērniem. Un vai mēs nezinām un neesam tukstoškart pārliecinājušies, ka kritika un rezonēšana tikai sasaldē cilvēka radošos un mākslinieciskos dzenulus, bet pārdrošība atstāj visdziļākās pēdas pasaulē. Pat tad, ja tā savienota ar bojā iešanu. Vai Dullais Dauka bez savas pārdrošas tiekšanās pretim pasaules malai būtu kas vairāk kā ikdienišķs parupjš zvejnieks.

Saule ir mūžīgās kustības simbols. Tads pats mūžīgas kustības iemiesojums ir mazais pasaules pilsonis. Tikai kustība veido attīstību, bet attīstības, savas vērtības pieaugšanas apziņa apmierina cilvēku, dara gaišu prātu un dēstī prieku sirdī. Mēs visi esam bijuši kādreiz liecinieki, cik kaisli auļo 4 vai 5 gadus vecais pasaules pilsonis uz sava koka zirga vai pat otrādi apgriezta krēsla, cik pikts un varmācīgs viņš var pārversties, ja viņu aizķaŗ šāda liela uzdevuma brīdī, bet arī cik pašapzinīgi un kādu starojošu seju viņš nokāpj no sava Rosinanta pēc tam, kad viņš ieradies pasaku ķēniņa pagalmā vai pie lielā burvja alas. Kāpēc mums šādos brīžos tik neizsakāmi gribas mazo princi vai laupītāju virsnieku pacelt uz rokām, spiest pie krūtīm un skūpstīt līdz asarām, kā īstu varoni? Tāpēc, ka mēs viņā instinkti vi izjūtam to dievišķo attīstības plūsmu, kuŗa mūsos pašos, dzīves gadiem uz priekšu ejot, sāk apsīkt un norimt. Pēc tā, kā mēs uztveram bērna dzīvo temperamentu un mūžīgo kustību, mēs varam spriest arī paši par savas dabas veselību vai slimajam iezīmēm. Tikai aizlauzts, dzīves satriekts cilvēks nevar paciest bērna draiskulīgā nemiera, mūžīgo jautājumu un ziņkāres. Ja mūs tas sāk jau nervozēt, tad pavērsimies paši sevī, pārvērtēsim sevi un izlāpīsim savas vainas, lai varētu atkal saprast bērna dabu un piemēroties tai.

Saule ir lielākais siltuma avots. Tāpat bērni mūsu dzīvē ir lielākais iekšķīgā, garīgā siltuma avots. Tas nemaz nav vārdos izsakāms, cik patmīlīga un auksta savstarpējās attiecības kļuvusi tagadējā pasaule! Un pilnīgi vienalga, vai tu būtu bagāts vai nabags, augsts vai zems, šī aukstā sadzīves dvaša plūst pār visiem. Bagātajam un slavenajam uzgavīle, kamēr viņš sarīko dzīres, izdala amatus un balvas, bet kad nodziest uguns, aizveras tiņi, — pūlis trokšņodams aizbrāžas uz citu pusi, un drīz dzirdams, ka viņš uzgavīle citam laimīgajam. Bet tu, pārgājis aukstajās mājās, jūties tik vientuļš, tik noguris un sagrauzts, ka nekas vairs nepatīk dzīvē. Bet tad tu ieraugi, ka

durvis uz blakus istabu pusvīru, un pa viņu starpu spīd pretīm balta bērna gultiņa, kuŗu sarga, kā rūķīša acs, tikai maza, margojoša ugunītiņa uz galdā tai blakus. Un, savādas hipnozes vilkts, tu piecelies kājās un uz pirkstu galiem, lai netraucētu miegu, zodzies šai svētnīcā. Un, pārliecies pār gultiņu, tu veries mazā vīra lielajā mierā, viņa nevainīgo sapņu uzburtā smaidā, — un lēnām nolaizās miers arī tavā dvēselē, un smaidā atplaukst arī tavs rūpju izvagotais sejs. Bet arī tas, kas salis augu dienu pie rūpja darba sniegā un vējā, pārgājis mājas, visdrīzāk atsilst zem mazajām rociņām, kas gavilēdamas apķēras viņam ap gurniem, tad uzraušas uz ceļiem, līdz beidzot apvijas ap kaklu, kamēr mazā mute triec un stāsta visus mazas dienas lielos notikumus.

Saule ir stiprākais gaismas avots debess telpā. Bet stiprākais gaismas avots zemes virsū ir bērna sirds. Vai tā nav svētku gaisma, kuŗu aiznes Saulieša tēlota Anniņa stāstā „Aiz sniega un tumsas“ Ziemassvētku vakarā savai slimajai draudzenei Līziņai, ar dzīvības briesmām brīzdama pie viņas pa tumšu mežu, sniegu un vējputeni. Vai slimās meitenes istabā neatmirdzeja sveču vietā vēl baltāka gaisma no Anniņas līdzjūtīgām acuzilēm, no viņas mierinošiem vārdiem un uzdāvinātā pašādītā zēku pāra? Vai Peterītis tā paša rakstnieka stāstā „Soda diena“ nelej tādu pat gaismu ap sevi un savu apkārtni, žēlodams un palīdzēdams žūpam Mistrim, kas nozadzis un nodzēris zēna grāmatām krātas kapeiciņas? Jo baltāka dvēsele, jo baltāku gaismu tā lej ap sevi. Un velti mēs meklēsim dvēseli, kas baltāka par bērna dvēseli, kuŗa vēl nav bridusi pa dzīves purviem.

Saule ir spēka avots. Tāds spēka avots mums ir mazais pasaules pilsonis. Un šis spēka avots ir taisni viņa nevarība. Tā prasa nomodu, tā prasa gādību, tā prasa nerimstošas rūpes un darbu. Bet darbs un rūpes audzina mūsos spēku, nomods un gādība to filtrē un atjauno. Un ja arī mums būtu līdz spēku izsīkumam un asinīm saskrāpētiem pirkstiem jāpelni savā dienīškā maize, paskatoties bērna aciņās, kad viņš lūdz maizi vai svaiciņus, mums rodas apņēmība vēl celties par jaunu, strādāt bez dienas vēl arī nakti, ja mēs varam ar to sagādāt mazajiem viņu vajadzības un likt priekā atmirdzēt viņu aciņām. Un vai mēs neesam bijuši liecinieki, kādu pārdabīgu spēku rod sevi mīlošā māte pie sava bērna slimības gultas, kad viņa spēj nedēļām ilgi gandrīz neizdarīt acis, bailes un rūpes vērojot sava maziņa nemiērīgos elpas vilcienus un svaidsānos drudzī un sāpēs. Vai arī viņa caurām naktīm nošūpo uz rokām mazo slimnieku, kuŗš, sāpju lauzīts, lokās un brēc bez apstājas, līdz mātei

balss aizsmok un apstājas, un izsikst viss šūpla dziesmu krājums.

Saule ir jaunas dzīvības ierosinātāja un radītāja. Bērns, kas pats ir šāda jauna dzīvība, arī var modināt tikai dzīves prieku un ilgas. Cilvēkam iepatikas nevien mazājo sidrabsmieklī, viņu sīkie darbi un nedarbi, viņu naivums, ziņkāre un atklātība, bet pieaugušajam cilvēkam iepatikas būt arī par mazā cilvēka sargu un veidotāju; viņu iekārdina brīnīškā augšanas un attīstības mīkla, kad viņa pajumtē un viņa tiešā vadībā daba veido savu lielisko celtni. Un mēs, šīs būves arhitekti, esam atbildīgi, vai no šīs celtnes veidojas mākslas templis, svētnica, vai krogus jeb tirgus telts.

Bērnu sadzīve ģimenē

Bērnu attiecības pret vecākiem kārtojas ģimenē daudz vieglāk nekā bērnu attiecības savā starpā. Ja arī bērnu un vecāku raksturos dažreiz nav īstas sirsnības un siltuma, tomēr vecāku gādība un audzināšana iepotē un uztur bērnos cieņu pret tēvu un māti. Šī cieņa grožo bērnus, liek tiem apvaldīt savu patstāvības garu un temperāmentu. Bet ja tomēr ir atsevišķas ģimenes, kur vecāku gādība un upuri nav bērnus izaudzinajuši pat cieņas un savaldīšanās, tad tādas ģimenes vairs nevar nemaz saukt par ģimenēm. Tās ir ģimenes tikai formālā ziņā, pēc savas čaulas, bet pēc sava iekšējā satura tā ir tikai kopdzīve, kuŗu noteic kopīga pajumte un varbūt arī kopīgs darbs.

Bērnu attiecības savā starpā kārtojas grūtāk vispirms tāpēc, ka bērniem vajag būt vienlīdzīgiem savā starpā. Ja arī visu laikmetu parašas un dzīves iekārtā tas nav tā bijis, tad tā ir tikai vēstures novirzīšanās uz kādu laiku no pašas dabas norādīta stāvokļa. Ja vecākie un dažas vietas arī jaunākie dēli ir zināmos vēstures posmos bijuši galvenie vai pat absolūtie mantinieki, tad ar to sabiedrība nav gribējusi izcelt bērnu nevienlīdzību, bet tikai atrast kādu ceļu kā nesadrumstālot senču īpašumu un saglabāt tam savas ģimenes vārdu. Tikai izņēmuma gadījumos ir gribēts panākt arī jaunāko bērnu pakļaušanos vecākajam, radot viņam pēc tēva nāves patriarcha stāvokli ģimenē.

Bet vienlīdzība ir jēdziens, kas nevien ģimenē, bet arī saimnieciskā un politiskā dzīvē līdz šim palicis tikai ideāls. Jau pati daba it kā pretojas tam, ieviezdamā dzīvē cilvēkus ar tik dažādam spējam un īpašībām. Šī spēju nevienādība pamudina spēcīgākos un apdāvinātākos arī ģimenes dzīvē uzmes ties pārējiem brāļiem un māsām par aizbildņiem, bet dažreiz arī par rīkotājiem. Attiecības nokārtojas vienkārši, ja pārējo bērnu daba ir tik pasīva vai trausla, ka viņi nesaceļas pret tādu grožošanu, bet dažreiz pat uzņem to ar atvieglojuma sajūtu, ka pašiem nav par visu jādomā. Bet ne vienmēr tas tā ir. Daudzreiz tas, kuŗu grib grožot, sasienas noteikti pretī, jo viņa intereses iet citā virzienā. Bērns, kas mīl grāmatu, ieskatīs

kā svetuma nopolgojumu, ja viņu skubinās atrauties no lasīšanas, lai sistu bumbu. Turpretim praktiskas dabas bērns uzskatīs kā slogu, ja grāmatnieks-brālis vai māsa viņu spiedīs klausīties, ko tas lasa vai mūzicē.

Bērniem tiesība sargāt katram savu individuālītāti, uz kādu viņu virzi tā daba. Par to, ka viņi šai ziņā nenonāk ekstrēmās, jābūt nomodā tēvam un mātei, bet noteikšana nav jāatstāj tikai nedaudz vecākam vai pat jaunākam brālim vai mātai.

Ja viens bērns ģimenē garīgi pakļāvis sev otru vai vairākus, tad ar laiku viņš pārējo bērnu padošanos sāk izmantot vispusīgāk. Viņš grib, lai tie ir viņam nevien rotaļu biedri un aizpilda viņa laiku, bet lai tie arī samazina un atvieglo viņa gaitas un uzdevumus. Tāds mazais diktators sāk izsūtīt padevīgos brāļus un māsas tais gaitās, kur jāiet viņam pašam, un spiež darīt darbus, ko vecāki vai skolotāji uzdevuši viņam. Tā ir nākošā faze bērnu savstarpējā atkarībā, kas iestājas, ja vecāki neparūpējas novērst savstarpējo pakļaušanu jau pašā sākumā.

Ja bērns-diktators arī šai fazē izvedis savu gribu, tad brāļu un māsu pakļaušanas vilnis vēl tālāk uz priekšu. Ja līdz šim tāds mazais varmāka gribeja izlietot tikai brāļu un māsu soļus un pakalpojumus, tad tālākajā fazē viņš uzkundzējas arī par brāļu un māsu mantām, apģērbiem, naudu un citām lietām.

Ja gribam operēt ar plašāku sabiedriskā dzīvē pazīstamiem apzīmējumiem, tad sākumu šādās nenormālās bērnu savstarpējās attiecībās varam nosaukt par protektorātu, kas tālāka gaitā izveidojas par kalpību, lai beigtos ar verdzību pakļautā indivīda pusē.

Bērniem pieaugot un attīstoties par patstāvīgiem sabiedrības locekļiem, šīs nenivelētās īpašības iegūst vēl krasāku izpaušmi.

Pazīnu divus brāļus, no kuriem viens bija stipri uzkundzējies pār otru. Viņi nopirka kopīgi lielu māju uz laukiem un sadalīja to uz pusēm, lai apsaimniekotu katrs savu pusi. Bet dalīšana maz deva, jo enerģiskākais brālis neatzina nekādu robežu. Ja redzēja otra brāļa plāvā labāku sienu, piedalīja to sev; kur auga labāki koki, tos nocirta sev. Apietais brālis nepadevas, sūdēja tiesā, un celās bezgalīga naidošānās nevien pašu brāļu starpā, bet arī viņu ģimenēs, kurās viņi pa to starpu bija nodibinājuši.

Tāpēc, tēvi un mātes, apvaldiet pie laika bērnu patvaldības un uzkundzēšanās tieksmes, lai vēlāk tās nesamaitā nevien viņu, bet arī viņu pēcnācēju un apkārtnes dzīvi.

Vel riskantāka kļūst bērnu savstarpējā sadzīve, ja kāds no viņiem ir sevišķs tēva vai mātes milulis un luteklis. Dažreiz tādu priekšrocību pie vecākiem bērns iegūst tīri nemanot un vecākiem pašiem neapzinoties. Vai nu tāds bērns ir maigākas, smalkjūtīgākas dabas un atsaucīgāks pret vecāku gādību un mīlestību, vai arī vecāki izjūt, ka viņā vairāk kā citos bērnos atdzimušas pašu vecāku īpašības. Bet egoistiskas dabas bērni prot tuvoties vecākiem arī tad, ja tiem ir gluži pretejas īpašības nekā vecākiem. Viņi drīz izdibina, kas vecākiem patīk, un cenšas tiem izdabāt vismaz acu priekšā. Lai nu būtu kādi būdami tie motīvi, kas atsevišķos bērnus nostāda vecākiem tuvāk kā citus, neaizmirsīsim, ka šādi bērni drīz izpelnās pārējo bērnu skaudību un nicināšanu. Ko mīluļi iegūst vecāku aizvējā, to viņi ar uzviju zaudē pārējo bērnu sabiedrībā un citā savā apkārtnē. Ja viņi arī neizaug mīkstāuli, tad tomēr viņiem pietrūkst vajadzīgas patstāvības un paškritikas. Palikuši bez vecāku padoma, viņi praktiskā dzīvē nevar koncentrēties un drīz izšķirties par vajadzīgo lietu, bet pa to laiku piesteidzas citi un nobīda viņus sānis un ēnā. Tā nav laimīga dzīve!

Ne katreiz ir izlīdzināta sadzīve abēju dzimumu bērnu starpā. Zēni tiecas būt par daudz vīrišķīgi, nevien noskatoties uz meitenēm kā uz zemākiem radījumiem, bet dažreiz pavisam it kā neredzot viņas. Te atkal vecākiem jānāk laikus palīgā, potejot un ieaudzinot zēnos nevis nicību pret vājāko, bet bruņnieciskumu, palīdzības un aizstāvēšanas garu. Tāds gars mūsu tautā piemītis jau senos laikos, par ko liecina dāsnas.

„Saulīt' balta to dieniņu,
Kad es augu bāliņos:
Nedzirdeju ļauna vārda,
Ne darbiņa nicinot.“

Saprotams, lai uzturētu bāliņos šādu bruņnieciskumu, māsiņām vajag bāliņus par to arī cildināt. Arī šāda cieņa ir jau vēsturiska mūsu tautas īpašība.

„Uz bāliņu raudzījos
Kā uz zaļu ozoliņ':
Kādu darbu tas darija,
Kādu laida valodiņ'.“

Vai atkal:

„Mēs bijām div' māsiņas,
Divi mūsu bāleliņi;
Kad atnāca svēta diena,
Katra savu pušķojām.“

Ja ģimenē lielāks bērnu pulciņš, tas izklist vēlākā dzīvē uz dažādām pusēm. Bet īsts ģimenes gars būs šai saimē tad, ja viņas locekļi tieksies garīgi arvien viens pēc otra, ja viņi nevien ģimenes dienā vai kristības un kāzās atcerēsies vecākus un viens otru, bet steigsies viens pie otra, tiklīdz sirdi radīsies ilgas pēc tā. Un šīs ilgas vajag ģimenei iedot līdz saviem bērniem. Tās var iedot bērniem tikai tādas ģimenes, kurās ir savas cildenās parašas, savas tradīcijas, kas pārgājušas no audzes uz audzi, no vecākiem uz bērniem un bērnu bērniem. Šīs tradīcijas dažreiz var būt gluži vienkāršas un viegli izkopjamas, bet no tām netiek vajā bērnu sirdis. Vai nu tas ir kopīgs svētbrīdis, kas atkārtodamies no svētdienas uz svētdienu iegulstas bērnu sirdīs, vai miera un satības gars, kas mitis šādā ģimenē un blāzmojas bērnam pretī vēlāk visās dzīves aukās. Ta var būt arī dziesmā un dzīves prieks, kas rotājuši šo ģimeni un pavadījuši to visās gaitās. Pat labs mātes rausis un tēva svētku miestīņš var saukt dēlu vai meitu svētkos atpakaļ uz dzimto sētu, jo arī tas dveš miera un pietības garu.

Petisim tāpēc un glabāsim savas tautas labākās parašas un tradīcijas, lai tas ir cements nevien mūsu pašreizējai ģimenei, bet arī mūsu pēcnākamiem uz audžu audzēm. Bet lai uzturētu labas tradīcijas, cilvēkam vajag laika priekš ģimenes, vajag brīvu brīžu, kuŗos var saaukt ar to un piesūkties tās gara. Tāpēc neatdosim visus savus atpūtas brīžus pilsetās kafejnīcām vai sportam un uz laukiem sabiedriskai dzīvei, bet paglabāsim no tiem pienācīgu daļu arī savai ģimenei. Mēs redzēsim, cik drīz mums šī ģimenes atmosfēra kļūs nevien patīkama, bet pat nepieciešama, un mēs pieliksim arvien vairak rūpju arī no savas puses tās izkopšanai. Tā būs labākā mūsu ģimenes tradīciju glabāšana.

Māte kā izlidzinātāja

Cik daudzreiz ģimenē rodas sīkas vai lielākas nesaskaņas! Lai arī asins radi, tomēr arī ģimenē ir cilvēki ar nevienādiem temperamentiem, nevienādu izglītību, nevienādām spējām un dažāda vecuma. Šie apstākļi traucē pilnīgu saskaņošanu arī krietnu cilvēku un vistuvāko radu starpā. Visi ģimenes locekļi nav arī vienādā mērā ierauti uztura ciņā un pienākumos. Vairāk ierautie un vājākie drīzāk nogurst un paliek nepacietīgi un īdziģi uz savu apkārtni. Nedrīkstēdami izliet savu nemieru uz cilvēkiem, no kuriem viņi atkarīgi, un uz darba biedriem, tie atvieglo sirdi ģimenē. Satraukumā viņi rūpējas tikai par sevi un nedomā par to, kā tādi sadzīves sārņi nomāc un smacē citus ģimenes locekļus.

Visam vairumam cilvēku un ģimeņu nav nekādu ārkārtēju pārdzīvojumu un notikumu, bet šī sīkā ikdiena sastāda viņu dzīves normālo ritumu un gleznu. Mēs nevaram prasīt, lai vienmēr būtu silts un spīdētu saule, bet ir pilnīgi dabīgi, ja mēs vēlamies, lai mīļā saule spīdētu biežāk. Un tie ģimenes locekļi, kas ir mazāki spēkā, augumā un vecumā, slāpst pēc šīs saules visvairāk.

Bet ģimenē ir arī viena tāda dvēsele, kas aicināta būt par tās labo garu un izlidzinātāju. Viņa izkļaidē sabiezēto atmosfēru, viņa novada sānis lielākos un mazākos ģimenes pērkonus un negaisus un, ja nevar citādi, tad saņem tos tikai uz sevi, liek tiem nākt tikai pār savu galvu. Šī ģimenes labā dvēsele ir māte, un tukša un nabaga ir tā ģimene, kur viņas pietrūkst. Un ja kādā ģimenē, kur māte ir tās vidū, viņa tomēr nav kļuvusi par ģimenes izlidzinātāju, tad pārējiem ģimenes locekļiem vispirms jāpamet skats pašiem uz sevi. Vai viņu dzīve un nostāšanās nav ģimenes gaisu padarījusi tik biezu, ka tam nespēj izlauzties cauri arī visstiprākie gaišie stari, kas izstaro no mātes dvēseles? Jeb varbūt sabiezētais ģimenes gaiss tā nomācis nabaga māti, ka rokas viņai nolaidušās nespēkā un sirds vairs nejaudā izstarot savu gaišo liesmu? Bet ja tas nebūtu, ja pārējie ģimenes locekļi būtu no parastās ikdienas, ne melnāki nedz gaišāki par tūkstošiem citu savā apkārtņē, tad ir labi, ja arī

pati mātē paraugās dzīlāk sevi. Varbūt viņa, tuvāk pārdomājot, atradis, ka arī viņa nav vēl nolikusi uz ģimenes altāra visas savas sirds lielās bagātības, visu to siltumu, saprašanas un līdzjūtības garu, kāds mostas un izaug tikai sievietē-mātē.

Ģimene dažreiz mēdz būt kāds loceklis, kurš savu fizisko vai garīgo īpatnību dēļ kļuvis par pastāvīgas pasmiešanās vai piezobošanas priekšmetu citiem piederīgiem. Tie šo lietu neztver dažreiz kā kaut ko jaunu, bet domā rūdām ar to savu asprātību. Bet tam ģimenes loceklim, kam tas diendienā jāizcieš, šī apiešanās kļuvusi par īstu moku bedri. Mātei, kam visi ģimenes locekļi vienlīdz mīļi, ar savu instinktu jāatklāj laika šādi gadījumi, kuri dažreiz mēdz būt diezgan apslepti. Ar savu autoritāti viņai tie tūlīt jāizbeidz, ne ar sodu, bet ar mātes sirdi ietekmējot izlaidīgos ģimenes locekļus.

Dažā ģimenē kāds loceklis var izrādīties mazāk stiprs morāli un krit jaunumā un sodā. Dažreiz tikai māte var izjust, kādas gaišas stīgas vēl klusu san šāda pazudušā dēla dvēselē, un kad visa pasaule novēršas no viņa, māte paliek vienīgais pāvediens, kas var izvest pazudušo no burvju meža, kurā tas apmaldījies. Cilvēks vairs netiecas glābties, ja viņš skaidri zina, ka nav nekā kur piekerties, nav cieta krasta, uz kuru peldēt. Bet ja viņš gara acīm redz savos gaišākajos mirkļos mātes tēlā tādu cieta krastu, viņa var vēl atplaukt spēks tā sasniegšanai.

Mēs bieži diezgan asi nosodām sievas un mātes, kas pacieš vīrus un dēlus kaušļus, alkoholiskus un deģenerātus. Bet ja mēs tuvāk padomājam pakal, vai mēs varam teikt, ka ar stingrību un bardzību arī būtu daudz kas panākts pie šādu ļaunu psiches? Tā liekas, ka mīlestība biežāk spēj uzburt to, ko mēs dzīvē saucam par brīnumu. Un tikai brīnums daudzreiz spēj vēl ienest radikālu pārvērtību dziļi noslīdējušu cilvēku dvēselē.

Ģimenes locekļus diezgan asās nesaskaņās noved saimnieciskas un politiskas pretešības. Jebkuram ģimenes galvam grūti sadalīt savu mantu tā, lai apmierinātu visus, kas gaida uz to. Brāļi, kas dzīvo kaimiņos, tiesājas un piekauj viens otru robežu vai mājkustoņu nodarītu postījumu dēļ. Vienas ģimenes locekļi karo viens pret otru kā pretēju politisku grupu biedri. Lai nezaugtu tādi bezdibēņi vienas ģimenes locekļu starpā, mātēm nav jālaiž par agri no rokām savi audzināšanas un iespaids pāvedieni uz bērniem un citiem ģimenes locekļiem. Var teikt: „Jā, bet ko lai dara māte, kuras bērni paraug tai pār galvu izglītības un stāvokļa ziņā, tā ka māte vairs nezina, kā ar viņiem sarunāties?” Un tomēr arī šādai mātei paliek

rokas tāds autoritātes ierocis, pret kuru jāapklost arī visaugstāk stāvošiem bērniem. Ta ir viņas skaidrā sirds un spodrais tikums, pret kuru nevar sacelties nekādi pasaules troņi. Ar šīs savas sirds un tikuma valodu māte drikst runāt droši uz visgudrāko delu un uz delu, kas pacelts visu citu ļaužu priekšgala.

Māte uzturēs savu izlīdzinātājas autoritāti un stāvokli ģimenē un sabiedrībā isti tikai tad, ja viņa pati spēs pacelties pāri partejībai un viēpusībai ģimenes vidū. Nekad nehaudis pilnīgu autoritāti bērnu un citu ģimenes locekļu starpā tā māte, kurai būs sevišķi miluļi un mazāk ciesti ģimenes locekļi. Blakus milai objektivitāte ir galvenā mātes stāvokļa noteicēja. Iznēmumus var attaisnot varbūt tikai pie ģimenes locekļiem, kas grūti cieš, vai kam ir kādi fiziski vai garīgi defekti. Tur citi ģimenes locekļi sapratis un attaisnos, ja uz tādiem izplūst mātes mīlestība pastiprinātā mērā.

Bet māte var sekmīgi pildīt savu ģimenes izlīdzinātājas uzdevumu tikai tad, ja citi ģimenes locekļi to atbalsta vai vismaz nedarbojas pretī. Cik bieži mātes grib būt vienlīdzīgi tuvas un mīlas visiem bērniem un ģimenes locekļiem, bet bērni, kas vairs labi nesaprotas savā starpā, cenšas māti nostādīt pret citiem ģimenes locekļiem. Māte grib dzīvot pa laiciņam katra bērna ģimenē, bet viens dels saka par otru: „Pie Jāņa vai pie Pēterā tu, māt, gan neiesi, jo redzi, viņa sieva vai bērni tur un tur necienīgi vai ļauni izteicās par tevi.“ Vai atkal: „Tevs Jānim un Pēterim atdeva visu labāko mantojumu, ko tu nāc pie mums? Ej pie Jāņa vai Pēterā.“ Mazi apstākļi tiek uzpūsti par lieliem faktiem, māti ar varu novēlk zemē no viņas bezpartejiskā ģimenes troņa un katrs cenšas dabūt tikai par savu sabiedroto, kā morālisku ieroci pret pārējiem ģimenes locekļiem. Nabaga māte mulst, kļusi pretojas, bet dažreiz savas materiālās eksistences dēļ spiesta piebalsot vienam vai otram no šādiem ģimenes locekļiem.

Tā ir mātes mocīšana! — gribētos atklāti teikt šai vietā. Ja vienas ģimenes cilvēki nav izauguši līdz saderības garam, tad vismaz ģimenes svētums un sirds — māte jāsauga no šīs nesaticības un zemiskā gara. Nevarēdami paši labi būt, nerausim arī citus sev līdz.

Un tomēr gribas ticēt, ka visā vairumā mūsu ģimeņu mātei ierādīta viņai pienācīga vieta, to godā un klausās uz viņu kā uz autoritāti. Arī šīs saimes ja pārdomās, atradis vēl iespēju pateikties savai mātei par visu dvēseles siltumu, ko viņa atdevusi tai savā garajā, grūtajā mūžā. Mums nav tikai jālabo trūkumi un jāaizpilda robi, bet jāpapildina arī viss labais un gaišais mūsu ģimenes dzīvē.

Māte mākslā un māte dzīvē

Kas gan ir skaistāk apdziedāts dzejā un attēlots mākslā kā mātes tēls! Vai netaisnīgs Saulietis neteic par viņu:

„Un iet tā vētrā, naktī,
Kaut arī saļimtu...
Ai, mātes mīlestība,
Cik liela, svēta tu!“

Bet citā vietā tas pats dzejnieks teic:

„Dimantus un dārgas perles
Vari ceļa dubļos sēt,
Ja tu lauzīs mātes sirdi, —
Nav vairs tev ko pazaudēt...“

Lielais sāpju dzejnieks Poruks fragmentā par savu dzīvi izsaka:

„Bet ko palīdz smalkas drānas,
Kad nav krūtīs siltas laimes;
Kad nav svētā, saldā miera,
Ko man mīļā māte sniedza.“

Bet dzelīgais skeptiķis Rūdolfs Blaumanis savā pusbaladis-kajā dzejojumā „Māte“ runā par kādu māti, kas izaudzinājusi trīs dēlus un tagad pati atdusas zem smiltīm. Pie viņas atnāk tās vecākais dēls un aicina māmiņu paskatīties, kāds viņam skaists nams un bērni, kas zied kā rozītes. Bet māte guļ tālāk, un klusē pat tumšās priekšpār tās kapu. Tad ierodas pie mātes tās otrs dēls un ziņo mātei, ka viņš kļuvis karaļa ministrs. Viņš aicina māmiņu baudīt šo godu līdz. Bet māte klusē tāpat kā pie pirmā dēla aicinājuma. Beidzot atnāk un nokrit ceļos pie mātes kapa tās jaunākais dēls, sasarkušām acīm, izdilušu miesu. „Es esmu gluži viens, atstāts, novārdzis un izsalcis,“ čukst viņš mātei, slēpdams acis svārkus lupatās. Un notiek brīnums: smiltis pāršķīras — māte iznāk no kapa žēlot savu nelaimīgo bērnu un žāvēt viņa asaras.

Paskatīsimies citās mākslās. Vai glezniecībā Madonnas tēli nav tie, kas kaldina pie sevis visvairāk uzmanības. Un taisni

tāpēc, ka tajos mākslinieki ielikuši dziļāko mātes būtību. Vai Rafaēla Madonu dēļ tūkstoši un atkal tūkstoši istā skaistuma meklētāji nedodas svētceļojumos uz pasauleslavenajām Dreždenes, Luvras, Florences un Romas galerijām, kur šīs gleznas novietotas. Vai Dievišķās Sikstus Madonnas priekšā Dreždenē klusu nesastingst apmeklētāji, kā pie paša altāra? Arī no mākslas darbiem, kas neattēlo Madonnas, īpaši izceļas darbi ar mātes sižetu. Ta Luvras muzejā novietotas dažādu mākslinieku portrejas un autoportrejas. Bet uz ilgiem laikiem prātā man palikusi no šādām portrejām — mākslinieces Vižē-Lebren autoportreja, kur viņa attēlojusi sevi kā māti, kas dziļā mīlā apkāmpj savu meitiņu. Šī glezna iespiežas dziļi prātā nevis mākslinieces sevišķā skaistuma dēļ, bet taisni tā apgarojuma dēļ, ko gleznā tai piešķir mātes mīla vaibstos, smaidā un visā sejas un locekļu izteiksmē.

Skulptūrā redzam to pašu. Slavenajā Luksemburgas muzejā visvairāk dūras acis marmorā izveidotā vecmāmuļa, kas skūpstā savu mazbērniņu. Tādu izteiksmi mākslinieks var rast vienīgi mātes mīlai.

Vai mūzika nerunā to pašu? Nemsim tik daudzās šūpla dziesmas: vai tās nav pieskaitāmas visskaistākajām dziesmām nevien pēc saviem vārdiem, bet arī melodiju ziņā. Un taisni tāpēc, ka tajās izpaužas mātes gars, tas mātes gars, kurš neilgi Emīļa Dārziņa brīnišķajā dziesmā runā uz mums neaizmirstamos vārdus:

„Aiziešu pie tavas gultiņas,
Skūpstīšu tev miegā actiņas,
Ļaunumu no tevis aizdzišu,
Vainagu no puķēm novīšu.
Vaidziņā ja skumjas manišu,
Rociņā tev rozīt' ielikšu,
Smaidošu ja tevi redzešu,
Aiziešu un laimē dusešu.“

Šais pašos vārdos ielikts mātes tēla skaistums, bet arī viņas traģika. Šī mātes traģika ir viņas bezgalīgā pieticība, kuru raksturo tikko pieminētās dziesmas vārdi:

„Smaidošu ja tevi redzešu,
Aiziešu un laimē dusešu.“

Mātei pašai priekš sevis vairs nekā nevajag, ja viņa piedzīvo, ka viņas bērns ir apmierināts un priecīgs. Tāda pieticība ir aizkustinoša, bet liktenīga. Šī pieticība pārceļ māti no tā augstā pjedestāla, kas viņai piešķirts mākslā, uz dažkārt pa-

visam tumšu un šauru kaktiņu patiesajā dzīvē. Ar šo šauru kaktiņu māte prot arī apmierināties un reti kad mums liek manīt, ka viņai kā cilvēces audzinātajai un iedvesmotājai pienāktos cita vieta un loma.

Bet mums — tiem, ko māte izaudzinajusi un sagatavojusi dzīvei, pienākums izvest šo pieticīgo māti laukā no viņas šaurā stūrīša un nosēdināt goda vietā, kādā tai pienākas. Ir jau skaisti, un mātei arī liels gandarījums, ka viņa dzeja un cita māksla tiek izcelta vienā no pirmām vietām. Bet ko palīdz šāda cildināšana, ja mātei daudzos gadījumos nav ne līdzekļu, nedz laika, nedz arī vajadzīgās izglītības, lai iegūtu vai radzētu šādus mākslas darbus un mantotu pie viņiem baudījumu.

Par nožēlošanu, mūsu uzskats par māti kā par ģimenes lielāko darba rūķi — paēdinātāju un apģērbeju, apkopeju un apmazgātāju ir jau tik iesakņojies, ka mēs uzreiz neparveidosim visu dzīvi un neizcelsim māti no šī stāvokļa pilnīgi ārā. Mūsu sociālā iekārta nav tik tālu progresējusi, ka mēs mātei varetu uzreiz noņemt visas šīs nastas. Daudzas arī diezgan iztikušas ģimenes nekad nav padomājušas par to, ka mātei nevajadzētu atvietot arī kalponi un padarīt bez saviem audzināšanas un ģimenes saimniecības uzraudzības uzdevumiem arī visus kalpones uzdevumus. Viņas, šīs ģimenes, pat iedomājas, ka mātei šādas nastas sagādā pat baudu un atņemot tās, mēs māti apbēdināsim. Ir taisnība, mātes visu to uzņemamas labprātīgi un rada pie tam priecīgu vaigu, bet tā ir mīlas loģika, kas viņām to tā ietulkojusi un nevis kaut kads cits baudījums no šāda rakstura uzdevumiem. Un ja nu mēs dažādu apstākļu dēļ nevaram māti piepeši izņemt no visas šīs darba virknes, tad vismaz atvieglosim tos, atņemsim šiem mātes uzdevumiem zemas kalpības raksturu. To mēs panāksim, ja dalīsimies ar māti viņas darbos ģimenes vidū, kur mēs varam ar to dalīties, kur mūsu spējas un darbu raksturs to atļauj. Tāpēc pieaugušās meitenes vai jaunavas nedrīkstētu pielaist, ka mātei jāizlāpa vai jāšuj un jākārtoti viņu veļa vai apģērbs. Tāpat viņas nedrīkst pielaist, ka māte viena pati svīst un lokās pie veļas tovera vai istabu un logu tīrīšanas, bet meitas citā istabā triec ar draudzenēm, lasa romānu vai pastaigājas svaigā gaisā. Arī mātes organismam šis svaigais gaiss un atpūta sarūnā ar draudzenēm tikpat nepieciešami un, daloties ar māti darbā, tikpat daudz iznāks mātei kā meitai. Vīrs un dēli nedrīkstētu tāpat gaidīt, ka māte nospodrinās viņu noputejušos apavus, izsukas drēbes, pienesīs ūdeni, jo šie puteklainie un smagie darbi mātei sagādā vismazāk baudas. Dažreiz māti kā strādnieci nomāc ne tik daudz pats darbs, kā vientulība un dzīvības trūkums, kas ir ap viņu.

Mēs māti dažreiz aplaiņojam jau ar to vien, ka uzņemamies pasēdēt vai pavadīt laiku tani telpā, kur viņa strādā, parunāties ar viņu par saviem pārdzīvojumiem vai palasīt kaut ko. Īpaši daudz laika mātei, kā zināms, jāpavada virtuvē. Daudzām mātēm, kam stiprs saimniecības dzenulis, virtuvē kļūst pat zināma mēra it kā par svētnīcu. Tāpēc mums arī virtuvē nav jānobīda visumšākajā un neērtākajā dzīvokļa stūrītī un jāpiekļauj visdažādākām un netīrākām lietām, bet tiešām jāpadara par gaišu, tīru un patīkamu telpu. Tad nevien mātei, bet arī mums pašiem patiks biežāk tani ieiet un pakavēties kopā ar māti, kamer viņu tur saista mūsu pārdzīvošanas un apkopšanas vajadzības. Bet atrodoties tur, mums jāiegaumē, ka mātei vien nav jāprot nomizot kartupeļus, sakult olas, nomazgāt traukus, uzklāt un novākt galdū, kurināt uguni, sasmalcināt malku, u. t. t. u. t. t., bet tikpat labi un dažu ko vēl labāk varam padarīt arī mēs. Mums nav arī jāatrujas, ja pirmās reizes mēs dzirdam no mātes it kā pretošanos, — to pauž nevis viņas fiziskais cilvēks, bet viņas mīla. Mums mātes mīla šai virzienā nav jāizstiepj kā gumijas saite, kamer tā trūkst, bet jāapzinās, ka mīlai un īpaši mātes siltumam un sirsnībai pret saviem ģimenes locekļiem ir arī daudz un dažādi citi izlietošanas un izpaušanas veidi. Nenogurdinot viņu vienā primitīvā virzienā, mēs atgūsim to ar uzviju atpakaļ citā skaistākā kārtā. Māte, kas nav darbā pārāk nomākta, gūs gaišāku gara stāvokli, staigās savu pieredzīgo vīdū ar smaidu, ar dziesmu uz lūpām.

Ja mēs mātei nevaram kļūt labi izpalīdzīgi un viņas grūtko darbu atvītotāji savā ikdienas dzīvē, ja mēs paši, varbūt, esam par daudz nodarbināti un noguruši, tad atcerēsimies māti tā siltāk vismaz zināmos laika sprīžos. Kultūras tautas ievēdušas īpašu mātes godināšanas dienu, tā saukto Mātes vai Ģimenes dienu, kur priekšlasījumos, sarīkojumos, manifestācijās, laikrakstos un citādi izceļ mātes nozīmi un vērtību un māca vairāk cienīt to. Iegaumēsim, ka šīs Ģimenes dienas nav domātas tikai mātes ārējai godināšanai un cildināšanai, bet tam jākļūst par mātes goda dienu arī ikvienā ģimenē. Vismaz šinī dienā mums sava māte jāizceļ ārā no viņas ikdienas, vismaz šinī dienā mums viņa jāatbrīvo no pelekās ikdienas pienākumiem un rūpēm un jāpadara par to, kuŗai kalpo un nevis kuŗa pati kalpo. Šinī dienā nekādas sāpes un rūgtumi nedrīkstētu nospīest mūsu māmiņu, šinī dienā palutināsim viņu, tāpat kā viņa mūs mazus lutināja un sargāja no visiem aukstajiem dzīves vējiem. Gatavodamies uz šo dienu, atsacīsimies no vienas otras savas ērtības un iegūsim par saviem ietaupījumiem kaut ko, kas nevien derīgs mūsu māmiņai, bet arī

patikami pārsteidz viņu. Ne dāvanu lielumā ir viņu skaistums, bet māksla pareizi uzminēt, kas saņēmēju var ielīksmot un kļūt tam mīļš. Un dāvana mātei var būt ne tikai materiāla rakstura vien: vēl patikamāka dāvana viņai ir garīgs baudījums, kādu tai sagatavojam, vai nu aizvezdami uz kādu mākslas iestādi, ko tā mīl, vai arī iepriecinādami viņu šai ziņā paši ar savu talantu un panākumiem mākslas un garīgās kultūras laukā.

Ģimenes dienā mums jāmacās disciplinēt arī sava daba un jāatturas no tām savām parašām, kas nepatīk mūsu mātei. Māti daudzreiz tik lielā mērā nesāpina uzbrukumi vai pāri darījumi viņai pašai, kā tas, ka viņa redz un dzird nesaticību savu bērnu un citas ģimenes starpā. Viņa jūtas par to it kā atbildīga, ka viņa nav bijusi laba audzinātāja un nav darijusi laimīgus savus pēcnācējus. Jau ar satīcību, mieru un labu saskāni ģimenes locekļu starpā Ģimenes dienā mēs nodrošinām daudz vērtības šai Ģimenes dienai. Disciplinēdami sevi šīnī Ģimenes dienā mēs pieradināsimies pārspēt savas īpatnības un trūkumus arī citos gadījumos un pārejā dzīvē.

Mūsu mātei ir sava dzimšanas un vārda diena, kuŗas arī mēs, varbūt, esam paraduši ģimenē svinīgi atzīmēt. Bet tas lai nekavē mūs izcelt arī Ģimenes dienu, jo šī nav vairs vienas ģimenes svētku diena, tā ir universāla diena visas kultūrālās pasaules mātēm. Lai viņas sajūtas šīnī dienā apvienotas lielā kopīgā saimē un pārstādītas tuvāk gaišai apskaidrībai un Dievībai. Mums šīnī dienā jāmacās parādīt mātei nevien mīlestību, bet arī cieniānu. Mums šīnī dienā māte jāsaŕķē kā cilvēka būtības brīnīšķa atrisinātāja, kā dzīvības noslēpuma neseja, bez kuŗas nebūtu cilvēces, nebūtu cilvēcīgās kultūras un augstāka gara pasaule. Mums māte šīnī dienā nevien jālutina, bet arī jāapbrīno, jātuvojas viņai ar godbijību, jo aiz pelekām ikdienas drēbēm viņa nes sevī nemirstīgā gara dziļāko avotu, visu dvēseles spēku noslēpumus, ko tā ieliek savās nākamajās audzēs.

Bet ja mūsu māte šīnī dienā vairs nebūtu mūsu vidū, mums jārod vismaz atmiņās ceļš pie viņas. Vienalga, vai tā ir viņas bildīte, ko mēs uz šo dienu appušķojam un nostādām goda vietā, vai tas ir svētceļojums uz viņas mūžīgās atdusas vietu, vai kavēšanās pie viņas vēstulēm, pie viņas pagatavotiem priekšmetiem vai citām atmiņām. Viss tas mums modinās dvēselē skaistākas sajūtas, tīris to no ikdienas sārņiem un tuvinās gaismai un skaistumam. Un māte būs pagodināta, ja viņas bērns staigās gaismā un dvēseles skaidrībā.

Bet domādami par māti ģimenē, neaizmirstīsim arī atbalstīt to sabiedrību, kas gādā par mātes izcelšanu un godināšanu plašākā mērogā. Pabalstīsim, cik tas no mums atkarājas,

viņas sarīkojumus un darbību. Tikai tad, ja mēs visi pieliksim rokas un aizrausimies no kopīgās idejas, tā pārliecinās visus, un Ģimenes diena kļūs nevien par simbolu skaistām atmiņām un skaistiem centieniem, bet pats šo centienu iemiesojums. Neaizmirsīsim, ka Ģimenes dienas priekšlasījumi gaida klausītājus, Ģimenes dienas raksti — lasītājus, Ģimenes dienas uzsaukumi — atbalsi. Atsevišķs cilvēks nepārliecina: masu iedvesmo tikai masa, masas psihoze. Ģimenes dienas rīkošana līdz šim bijusi galvenā kārtā sieviešu organizāciju, tā tad zināmā mērā pašas mātes vai nākamās mātes iniciatīva. Tas par kaunu mums vīriešiem. Mēs tikpat lielā mērā, ja vēl ne lielāka, esam ieinteresēti šīs dienas sagatavošanā un izvešanā. Un mums ir vieglāk šai ziņā daudz ko darīt nekā sievietei. Ja tā līdz šim bijusi mūsu neattapība, tad tā jāizlabo, ja kūtība, tad jāatmaksā, jo enerģiskāk pošot no savas puses turpinākās Ģimenes dienas.

Kad pietrūkst mātes ...

Ģimenes dienu gadgadā mums līdzī svin nevien tās ģimenes, kuŗu vidū vēl ir viņu māte, bet arī tās ģimenes, kuŗās mātes krēsls šai dienā ir tukšs. Viņu starpā ir ģimenes, kur māte aizsaukta vēl tikai nesen, kur visas telpas vēl it kā pilnas viņas klātbūtnes, kur dzimtas locekļiem vēl ausis skan viņas padomi un aizrādījumi. Uz kuŗu lietīņu paskaties, tu jūti vēl ap viņu darbojamies it kā mātes pirkstus, un arī pats klusums atbalso mātes soļus vai dziesmiņu, ar ko viņa saldināja savu darbu. Bet ir arī daudz tādu ģimeņu, no kuŗām māte izrauta jau sen, kur bērni varbūt tikai pēc tēva vai citu tuvinieku stāstiem zīmē viņas seju, kur ģimenes vidū nav vairs tuvo atmiņu siltuma, bet mīlestība devusi vietu klusai cieņai pret aizgāju.

Tad tālāk, ir zināms skaits arī tādu ģimeņu, kuŗu māte vēl dzīva, mīt varbūt arī viņu tuvumā, bet aizgājusi no tās vai nu labprātīgi, vai arī grūtas kopdzīves spiesta. Dažreiz šādam mātēm paliek zināms sakars ar saviem bērniem, bet dažreiz pietrūkst arī tā.

Un beidzot ir ģimenes un bērni, kas nekad nav zinājuši un pazinuši savu māti, kas māti var daudz maz iztēloties tikai pēc svešu ļaunu līdzjūtības pret viņiem, vai arī noraugoties citu ģimeņu sadzīvē.

Grūti pateikt, kuŗa no šīm dažādām bezmātes ģimenēm ir nelaimīgāka, bet tukšas un cietējas ir viņas visas. Atcerēsimies arī tās un pārdomāsim, kā mazināt tām viņu sirdienību.

Gan varbūt šīs ģimenes, tāpat kā citas, appušķos ģimenes dienā savas mātes krēslu, kuŗā tā sēdējusi un strādājusi priekš saviem bērniem, piebidīs šo krēslu pie kopīgā ģimenes galda, bet durvis nevērsies, un virtuves siltumā notvīkusī māte nenāks vairs pa tām ar kūpošu bļodu un nenosedīsies vairs kā pedēja starp saviem bērniem. Tukšais krēsls modinās tikai sāras atmiņas un padziļinās skumjo klusumu pie šī ģimenes galda.

Vai arī, ja šīs ģimenes ceļi šai dienā aizvītos uz kapsetu, kur guļ viņu māmiņa, arī tur viņi var gan nolikt pie mātes kājām savu solījumu būt labiem un darīt ar savu dzīvi mātēi

prieku, bet prieku paši savās krūtīs viņi no kapa neaiznesis, un arī dvēseles mieru nevar dot mīlu cilvēku kapenes.

Jūs jautāsiet: jā, ko gan tālāk stāvoši cilvēki var dot šādās intimās ģimenes skumjās un pārdzīvojumos? Taisnība, nekas nevar pilnīgi atvietot māti, bet atvieglo to viņas trūkumu mēs tomēr varam. Mums jāsej vairāk istas draudzības un mīlestības cilvēku starpā un jāizstaro tā sevišķi uz šādām ģimenēm.

Piegriezīsimies vispirmā kārtā bērniem, kas nekā nezin par savu īsto māti, kas nekad to nav pazinusi un redzejuši. Un nevis tāpēc, ka viņu māmiņa tiem būtu mirusi jau pie viņu ierašanās pasaulē vai arī visagrākā bērnībā, kur vairs nesniedzas bērna atmiņa, bet citu smagāku apstākļu dēļ. Es domāju šeit tos bērnus, un bieži vien ne vairs bērnus, bet jau pieaugušus cilvēkus un pat ģimenes tēvus un mātes, kuŗu nezināmās mātes vēl dzīvo. Bet tās ir tās mātes, kas pametušas savu bērnu citu cilvēku rūpēm un gādībai tāpēc, ka kaunejušas par savu negaidīto un negribēto mātes stāvokli, vai arī bijušas tik nabadzīgas un nespēcīgas, ka nav uzdrošinājušas pašas audzināt savu bērnu un saukt to par savējo. Lai ģimenes diena atgādina mums jo skali par šīm mātēm. Tādu māšu nedrīkst būt, un šai ziņā sievietei jāpaceļas līdz cilvēkam upurspējai, nekā tikai līdz spējai atteikties no sava auklējuma. Viņai jāmacās pacelties pāri sabiedrības šausmībai, kas cenšas viņu notiesāt, jāmacās atteikties no nepareizi saprastās goda sajūtas, jo bērns ir radījis augstākā balva un dabas lielākais sasniegums. Ne viņam jākaunas par savu nākšanu pasaulē, nedz viņa mātei, kas savu dzīvību likusi ķīlā, lai ievestu pasaulē jaunu, jūtīgu, visādām spējām apdāvinātu dvēseli. Un apgādība arī viņam rasies, jo mūsdienu pasaule izkopusi daudzus un plašus aizgādības veidus. Pat biklās stirniņas un putniņi tiek paēdināti dziļajās ziemās, ne nu vēl cilvēka bērns, ja tas būs bezizejas stāvoklī.

Bet nevienai mātei, visai sabiedrībai jāpieņem domā pie šīs problēmas. Atstāta vai pārsteigta sieviete var nonākt tāda dvēseles stāvoklī, ka grūti prasīt no viņas apstākļu sīku apsvēršanu. Bet neaizmirsīsim, ka šāda māte bieži vien ir citu cilvēku egoisma vai neizprastās goda sajūtas upuris, ka bērns nav tikai mātes, bet divu cilvēku ieguvums, un atbildība par viņa dzīvi gulstas arī uz citu sabiedrību, un pirmā kārtā uz bērna tēvu. Nodrošināsim labāk bērnam tiesības uz tēvu un uz viņa atbalstu, un daudz mazāk kļūst arī nezināmo māšu.

Dažos gadījumos bērni, kam nav zināma māte, nonāk pārtversmes vietā ģimenēs, un tās viņus audzina pilnīgi kā savējos. Šeit ir vietā jautājums, vai tādām bērnam viņa īstā māte būtu ko vairāk devusi, un vai ir nozīme tāpēc meklēt un taujāt pēc

tās. Un tomēr arī šādos gadījumos bērniem tikai reti kad paliks visu mūžu ilūzija, ka audžu vecāki ir viņu īstie vecāki. Pakalpīgas mēles varbūt visnepiemērotāka bridī izpaužīs viņiem īsto patiesību un tā sagraus viņu dzīves dziļāko ticību un svētumu. Tāpēc arī tādiem bērniem vieglāk ir rast ceļu pie vienkāršākas vai pat slimas un gaudenas mātes, nekā apzināties, ka viņi tikai ar citu cilvēku žēlastību ieguvuši sev vietu zem saules. Lai ģimenes diena ir tāpēc arī tilts starp bērniem un viņu nezināmām mātēm un arī tēviem un palīdz atjaunot cilvēkam viņa dabīgās tiesības.

Talak, jāatceras arī mātes un bērni, kas gan pazīst viens otru, baudījuši arī kādu laiku viens otra mīlestību un gādību, bet dažādu dzīves sarežģījumu dēļ izšķirti viens no otra. Izšķirti ne attāluma ziņā, bet aiz pārtrauktām ģimenes saitēm vecāku starpā. Neizmeklēsim atkal, kas no vecākiem un cik lielā mērā atbildīgs pie tam, bet paskatīsimies tikai, cik nelaimīgi ir gadījumu pārsvarā tādi bērni, ipaši ja tie vēl mazi un nepatstāvīgi. Viņi neizprot vecāku attiecību pārtraukšanas dziļāko iemeslu, žēlo abus, skumst par abiem, nezina, kam vairāk piekerties. Normālās ģimenes dzīves vietā iestājas sairums, daudzkārt arī trūcība, apgādības trūkums, kas rada nervozitāti un izdzen visu silto un jauko no dzīves. Tas no vecākiem, pie kā paliek bērni, lai noskaņotu bērnus savā labā, daudzreiz vienpusīgi raksturo viņiem savu bijušo dzīves biedru, iebaida bērnu, ienes lūzumu viņa dvēselē vecāku nozīmei un vērtībai. Tāpēc, lai cik pārsteigtas arī būtu laulības un cik celmaina no viņām izrietošā ģimenes dzīve — ja šāda ģimene ir bērni, tad ģimenes pienākums līdz beidzamajai iespējai turēties kopā, vismaz kamēr bērni izaug daudz maz patstāvīgi. Ģimenes dienas spiež pārdomāt to, un arī tiem, kas aizgājuši katrs savu ceļu, bet bērni palikuši it kā starpā starp abiem, vai nav tomēr kaut kādas iespējas rast ceļu atpakaļ uz kopīgu dzīvi. Ar mātes un tēva augstā nosaukuma iegūšanu cilvēkam jāpūrē sava patmīlība, nav tik stingri jāsarģa pat sava pašcieņa, ja ar tādu taktiku var stiprināt savu bērnu labklājību.

Bet ģimenēs, kurās mātes kresls tukšs tāpēc, ka viņu māmiņa agri aizsaukta aizsaule, iesim ar savas dvēseles siltumu un mīlestību. Ja tanīs ir mazi bērni, tad tie ir kā stādīņi, kas palikuši bez saules un nobāle un izstīdže paenā. Viņi kā iztvikuši meklē draudzīgu skatu vai vārdu, gaida cilvēku, kam laiks ieiet viņu interesēs un pārdzīvojumos. Uztura ciņā un darbā aizņemtais un nopūlētais tēvs nespēj to pilnā mērā, bet saimniecības vadītājam bieži vien vēl nav intereses priekš bērniem vai arī maz inteliģences viņu vajadzību izpratnei un vadi-

bai. Te ģimenes tuviniekiem un draugiem jābūt ganīdriz pat uzbāzīgiem, jo parasti šādas sērdieņu ģimenes diezgan noslēdzas no citu skatiem un ietekmes. Mums tādu ģimeņu bērni biežak jāaicina arī citās ģimenes, kur ir bērni un māte, kas stāv gādīgā nomodā par saviem bērniem, lai viņi sasildās kaut pie sveša ugunsкура un aiziet spēcināti tālākā dzīvē. Mūsu pūles atmaksāsies: cilvēki, kas bērnībā uzņēmuši vairāk iekšķīga siltuma, sirsnības un mīlas, kad viņi būs iestājušies dzīvē, arī paši bagātīgi sēs to un palīdzēs atjaunot mūsu dzīvi. Un dzīvi atjauno nevien darbs, bet darbs, ko dara ar sirdi, darbs, kas veidots saskaņā un saticībā ar savu apkārtni un līdzcīvēkiem.

Kur meklējams ģimenes stiprums?

Dzīves ikdienā mēs redzam ap sevi daudz ģimeņu. Mēs redzam, kā viņas top, izaug, sazarō kā spēcīgi koki un pārveršas it kā par veselu jaužu mežu. Mums patīk atrasties šai mežā, kur tikdaudz jaunu balsu čalo ap mums, kur riešas un briest spēks, kas savu apkārtni isā laikā pārverš pavisam citādu. Šis attīstības vilnis mūs aizrauj sev līdz, un mēs manītojam dziļāku ticību nākotnei un prieku strādāt.

Bet ja mums ir vērīgas acis, mēs pamanām savā apkārtnē arī tādās ģimenes, kas tāpat top un izaug kā pirmās, bet kad pienāk tam laiks rīst jaunas atvases un kļūst par ēnainu bērzi, kur viņu locekļi var atpūsties no dienas svēlmes, tad šīs ģimenes sāk nīkuļot, novīst kā koki tukšneša malā, un drīz vējš aurē tikai sausos kailos stumbros.

Mēs nodrebam jau pie domām vien par tādu aukstu tukšumu, bet ja mums jābūt aculieciniekiem tādai ģimenes agonijai, tad mums kļūst ap sirdi tā, it kā mums pašiem kāds būtu atdarījis mūsu dzīvības traukus un pamāzām notecinātu asinis.

Ir divejādas nāves, kādās iet bojā ģimenes: fiziskā un garīgā nāve.

Daudzi sadod rokas uz kopīgu ģimenes dzīvi ar vājiem miesas spēkiem. Viņu ticība un cerība nav slikta: tie domā, ka viens otru atbalstīdami un pieturēdami abi tiks uz priekšu un iestiprinās arī savas rokas un kājas. Bet ģimenes dzīve nāk nevien kā palīgs un atbalsts: tā nāk arī ar simtiem pienākumu un prasību. Un pienākumi un prasības, kas spēcīgus un vingrus ļaudis tikai tā īsti sakustina un iesilda, šīs gleznās dabas liec jau pie zemes un pat salauž.

Vel apdraudētāka ir ģimene, ja rokas sadod uz kopīgu dzīvi ļaudis ar vāju garīgu spēku. Arī te ģimenes dibinātājiem var būt labas apņemšanās kopīgā dzīvē izauklēt sevi lielāku spēku, norūdit savu gribu. Bet ģimenes dzīve nenoliek nevienu klosterī vai audzināšanas iestādē: tai līdz seko tie paši kārdinājumi, kas cilvēku vilināja jau agrākā dzīvē. Un jo smalkjutīgāks ir otrs dzīves biedrs, jo mazāk viņš tiks šķēršļu tavai

personīgai dzīvei, jo grūtāk viņam būs kļūt par tavu audzinātāju. Arī grūtības, bez kādām nav ģimenes dzīve, vājas grības cilvēku var pagrūst vēl tālāk pa nepareizo ceļu. Ģimene pamazāmirst un mirst arī šādos apstākļos. Un skumjāk kļūst par ģimenēm, kuras nomirst nevis fiziskā nāvē, bet šādā garīgas sairšanas ceļā. Tā šķiet, ka šādām garīgi nespējīgām un nikstošām ģimenēm vajadzētu būt retiem izņēmumiem, jo caurmēra cilvēks tak ir miesīgi un garīgi vesels, tiecas dzīvot un tālāk attīstīties. Un tomēr redzam, ka šo aizlauzto, nikstošo ģimeņu krājas ap mums arvien vairāk, arvien ātrāk un nožēlojamāk norisinās viņu sairšanas process. Mums kļūst bail jau par pašu svēto ģimenes principu, ka to nesāk apdraudēt viņa saknē un būtībā. Kā Sacharas karstās smiltis atstumj arvien tālāk uz Afrikas dienvidiem šīs zemes mūžam zaļos mežus un viņu dzīvo radību, tā sausās dzīves elpa liekas stumjam arvien šaurākā lokā kopā arī mūsu ģimenes darziņu, dzesina arvien vairāk tās pavardu.

Kur ir istie pretlīdzekļi šīs parādības apkarošanai, kur slēpjas tas spēks, kas uztur un nostiprina, audzē un vairo ģimeni?

Pirmais ceļš uz to ir savas patmīlības apkarošana. Ģimene nav cilvēku apvienība tikai savas cilts turpināšanai, bet tā ir apvienošanas lielāku mērķu veikšanai. Bet šādi mērķi sasniedzami tikai ļaudīm ar vienādiem centieniem un uzskatiem. Patmīlība nepalīdz mums nivelet savu dabu un saskaņoties ar līdzcilvēkiem kaut arī tikai šaurākā ģimenes lokā.

Kas mums palīdz cīnīties ar savu patmīlību ģimenes dzīvē?

Tas ir mātes un tēva instinkts, kas izaug cilvēkos pēc ģimenes rašanās, kā arī bērna tirā, dzīves sārņu vēl neskartā dvēsele. Ģimene nomierina un dara pieticīgāku cilvēku, un dvēseles miers un pieticība ir jau personīgās patmīlības pārvarejums. Egoismu satriec tas apstākļis, ka ģimenē ir nevarīgi locekļi, kas jākopj, par kuriem jāgādā un jā rūpējas. Šī gādība un rūpes rada līdzjutības garu, un līdzjutība divkārs cilvēka prieku, gaidas, cerības un citas pozitīvās sajūtas.

Otrs stiprs cements ģimenei ir patiesības gars tās locekļos. Patiesīgums tuvina cilvēkus daudzkreiz vairāk un dziļāk kā izglītība vai vienādi pārdzīvojumi. Patiesīgums cilvēkā iedvēš uzticību pret viņu, un patiesīgam cilvēkam otrs piedod lielākus trūkumus un vajības kā noslēgtam, nevalstīgam un nepatiesam cilvēkam. Patiesīga cilvēka vārds atsver dokument-

tus un pat naudu, ar tādu neviens neatraujas nākt darišanās, bet uztic viņam svarīgākus uzdevumus kā citiem. Šī uzticība paceļ cilvēka apziņu, padara viņu uzņēmīgāku, rūpīgāku un uzmanīgāku, bet šīs īpašības no darba dzīves pāriet arī uz cilvēka ģimenes dzīvi, sakaldina to vēl ciešāk un atvieglo ģimenes locekļu savstarpējās attiecības. Tālāk, dziļi vērtīgs spēks, kas cieši salodē ģimenes dzīvi, ir ģimenes tradīcijas. Par ģimenes tradīcijām es šē gribētu apzīmēt viņas labākās parašas, kas tās locekļiem dziļi iekrīt dvēselē un prātā jau no agras bērnības un no kuņģiem tie nevar izraisīties visu mūžu. Tās var būt ļoti dažādas, bet visas vienlīdz vērtīgas. Dažu var vilkt no tāluma vienumēr atpakaļ uz ģimeni kaut svētdienas rīta lūgšana, ja ģimenes galva to prātis padarīt par istu svētkalpošanu; citam ilgas pēc ģimenes pavarda modina un uztur mātes roku gatavotais ēdiens vai dzēriens, t. i. mazāk pats ēdiens vai dzēriens kā mātes personības izpausme šai darbā. Vēl citu pavada visu mūžu kā svētsvinīgs noskaņojums tas miers un satības gars, kas valdījis viņa ģimenē; bet atkal citu — tā vienkāršā jautrība un vaļsirdība, kas pildījusi viņa ģimenes locekļu sirdis.

Bērni vasarā

Mēs zinām sakāmvārdus: „Nav jaunuma bez sava labuma“. Saītes, kas vieno dzīves biedrus ģimenē, kļūst arvien vaļīgākas un nedrošākas, un līdz ar to arī ģimenes dabīgais papildinājums — bērnu pulciņš arvien mazāks un retāks. Arī saimnieciski motīvi šie pievienojas klat, īpaši pilsētās, kur dzīves cīņa un sacensība lielāka un tikai stiprais un labi sagatavotais var nodrošināt sevi ar darbu un pietiekošu iztiku. Bet bez pietiekošas iztikas ģimene nevis plaukst, bet nīkst un izriežas.

Tomēr šie nelabvēlīgie apstākļi ir atvēruši sabiedrībai acis, un tā ar katru gadu sāk vairāk nākt preti ģimenes jaunai supriņāšanai. Pieaugušo un darba spējīgo cilvēku attiecībās grūtāk iekļaukties, bet īpaša vērība un pastiprinātas rūpes tiek piegrieztas bērniem. Taču šo to jau mēģina darīt arī ģimenes pieaugušo locekļu labā. Tā pēdējos gadus grūtajos ziemas un sala mēnešos visā valstī pilsētās darbojas sabiedriskas palīdzības komitejas. Savu aprobežoto līdzekļu dēļ tās gan gribēja apģērbt un ēdināt tikai bērnus, bet apstākļi rādīja, ka rūpes par bērnu dažreiz paliek neracionālas, ja reizē nedara nekā priekš bērna vecākiem, kas cieš trūkumu un ir bez darba. Tāpēc sāka izplatīt palīdzību lielākajos centros vispirms arī trūcīgākajām mātēm, ēdināt un apģērbt tās. Ja bērns tiek apģērbts un paēdināts ar siltu pusdienu, bet atgriežas aukstās tukšās sienās, kur nīkst izsalkuši un neapģērbti vecāki, viņš cieš un nomokās tiem līdz un nespēj attīstīties tā, kā tas vajadzīgs. Daudzos gadījumos viņš pat dalās ar vecākiem tai pārtikā un apģērbā, kas izsniegts viņa vajadzībām, un tā saņem tikai puspalīdzības.

Tomēr palīdzība, kuru cilvēks nevar kompensēt ar savu darbu, zināmā mērā nomāc viņa personību un arī atradina no nopietna darba. Tāpēc pēdējā laikā valsts pasākusi lietderīgāku veidu palīdzībā ģimenes pieaugušajiem locekļiem, organizējot nometināšanu uz laukiem ar zināmu palīdzību priekš ierīkošanās. Paredzētas arī dažādas prēmijas tiem, kas atgriežas no pilsētām uz lauku darbiem. Tas viss ir jau labs solis uz priekšu, kaut gan valsts līdzekļi šim nolūkam būs aprobežoti, un pašai sabiedrībai būs arī jāmobilizējas šai virzienā.

Viens no palīdzības veidiem trūcīgiem bērniem ir arī viņu izvešana pa vasaras laiku kādā vasaras atpūtā. Savādi gan liekas skanot apzīmējums „vasaras atpūta“, jo parasts pieņemt, ka bērni rotaļājas un atpūšas ikkatru dienu, un kāda tad nu vajadzīga tiem vēl īpaša atpūta? Taču te jāuzsver, ka īpaši mūsu dienu skolas bērns ir viens no lielākajiem darba rūkiem, kam ir daudz garāka darba diena kā jebkuŗam citam fiziska vai garīga darba strādniekam. Tagadējā, ar dažādiem priekšmetiem apkrautā skola prasa no viņa jau pašos agrajos bērnības gados 6—7 stundas darba un uzmanības. Bet ar to nepietiek: uz klases sola mācības netiek tā sacīt pilnīgi sagremotas, bērns dabū uz māju līdz uzdevumus, kuŗu veikšanai ļabi apdāvinātam bērnam vajag 2 stundu, bet vidēji spējīgam bērnam — 4 un vairāk stundas. Pievienosim te vēl klāt to apstākli, ka gandrīz katram bērnam ir arī sava „privātsaimniecība“, kuŗā gribas drusku pastrādat. Ta meitenēm jākopj savas lelles, jāpašuj viņām šīs tas, zēniem jāizzaģē kāds rāmītis, jākonstruē kāds mēchanisms, jāuztaisa kāds strazdu būritis, pūkšis vai buŗu laiva — un mēs dabūjam vismaz savu 12—14 stundu darba dienu priekš jaunā un nenortūdita organisma. Un ilga saliekta sedēšana taisni viņam ir tik kaitīga un apsīcina arī viņa raksturu un dzīves prieku. Tas jāsaķa par skoleniem, bet varbūt citi bērni, kas vēl neapmeklē skolu, ir brīvāki, atpūšas un rotaļājas? Neaizmirsīsim atkal šeit tās daudzās dzimtas, kur 5 un 6 gadus veci bērni ir jaunāko brālīšu un māsiņu aukļi un kopēji, jo mātei un citiem piederīgiem nav vaļas nodoties šiem pienākumiem. Tāpat neizlaidīsim no prāta arī, ka īpaši meitenēm, kuŗu organisms vēl trauslāķs, jau agri jāradinās palīdzēt mātei virtuvē, pie istabu uzkopšanas un citos saimniecības pienākumos. Un ja arī bērns vēl būtu tik mazs, ka viņš daudz neko nevarētu palīdzēt saimniecībā un pie mazāķiem brālīem un māsām, tad daudzkārt ģimenes pieaugušo locekļu nevaļas dēļ viņš seģ caurām dienām iesprostots mājās un redz dabu un Dieva pasauli tikai caur aizkvēpušu loga rūti. Vai atkal viņu nevar izvest pastaigāties un parotāļāties brīvā dabā tāpēc, ka trūkst siltāķu drēbju un apavu. Bet mēs zinām, ka gaisa un gaismas trūkums, kā arī ierobeģotas kustības nogurdina bērnu daģkārt vairāk kā darbs un daģādi pienākumi.

Visu to ievērojot, mēs sapratīsim, ka vārdi par bērnu atpūtu zināmos apstākļos ļoti vietā un pie tam nevien attiecībā uz trūcīgiem bērniem, bet arī uz citām bērnu kategorijām. Skolā iet visu šķīru un stāvokļu bērni; tāpat brīva gaisa neizķļst pietieķoši nevien trūcīģie, bet arī daudzi citi pilsetas bērni. Domāģot par bērnu atpūtu, jādomā par viņiem visiem un,

domājot par bērnu atpūtu, tāpat jādoma par atpūtu arī visu vecumu bērniem.

Tāču bez normāli attīstītiem un veselīgiem bērniem ir arī daudz trauslu bērnu, kas gan vēl nav slimi, bet stipri ieņēmīgi pret dažādām slimībām, galvenā kārtā pret chroniskām, kā tuberkuloze, skrofuloze u. c. Ja ar organisma nostiprināšanu svaigā gaisā, saulē, ūdenī un piemērotas kustības mēs viņus neimūnizējam, tad viņi vēlāk, gadiem ilgi slimodami, izmaksās mums pasakainas sumas. Viņi kļūs par slimības perekli arī savai apkārtni un ar savu vārgulošanu nomocīs un nospiedīs arī savu piederīgo un apkārtni jauzu psihi. Jaunākā laikā bērnu pāreizu atpūtināšanu un viņu organismu nostiprināšanu sāk jau visagrākajā dzīves laikmetā, kad bērns pat vēl nevar atraisīties no mātes gādības un kopšanas. Tāpēc jaunākais virziens bērnu aizgādniecībā ir iesākt bērnu atpūtu ar kopīgu mātes un bērna atpūtas namu dibināšanu. Šinīs mājas novieto vismaz uz vasaras sezonas laiku mātes ar zīdaiņiem un mazbērniem. Tas vajadzīgs trūcīgām mātēm, kuŗas zīdīšanas laikā nespēj bērnu pienācīgi uzturēt; vajadzīgs arī mazturīgām mātēm ar lielāku mazbērnu pulciņu, kas viņas nogurdinājis un izsūcis viņu spēkus. Tāpat vēl tas vajadzīgs mātēm, kas nodarbinātas ārpus savas saimniecības smacīgā, puteklainā vai stipri koncentrētā darbā un kam vajadzīgs kopā ar saviem bērniem stiprināt veselību un atpūtināt nervus. Dažreiz šāda novietošana jāpiešķir arī mātēm, kam pašām personīgi tas nebūtu priekš veselības tik daudz vajadzīgs, bet kuŗām ir vārgi vai slimīgi zīdaiņi vai mazbērni, kam ārsti atrod nepieciešamu lauku gaisu vai zināmu diētu. Tā kā šādu namu nevar ierīkot daudz, bet attiecīgu ģimeņu, kur mātes un bērni trūcīgi un veļetos atpūtu, ir liels skaits, tad uzņemšana šādās atpūtas vietas izšķīrāma nevien no sociālā, bet galvenā kārtā no ārstnieciskā viedokļa, un te vēl vairāk kā pie citiem atpūtas veidiem jārunā līdz ārstiem. Principā jau gan būtu skaisti, ka minēto atpūtu varētu izmantot pēc iespējas vairāk mātes, jo bez visiem augšā aprādītiem iemesliem, ģimenes mātei, kas apkāpta ar rūpēm par vairākiem bērniem un saimniecību, dažreiz taisni nepieciešams izkļūt ārā no mājas un mūžīgo rūpju atmosfēras. Pavadijusi laiku citos apstākļos, viņa var aiznest atpakaļ ģimenē atkal jaunu saulainību un uzpurēšanos, kuŗu no mātes un sievas visi gaida, nemaz nejaudādami, kur lai viņa to uztur.

Mātes un bērnu kopīgas atpūtas namu uzturēšana neiznāk arī tik sevišķi dārga, tāpēc ka mātes var piedalīties arī zināmos atpūtas mājas saimniecības darbos. Savu bērnu miesīgā apkopšana, pats par sevi saprotams, paliek arī atpūtas namā uz mātēm

pašam. Tomēr izlietot mātes darbos parliecīgā mērā arī nav labi, jo tad viņām no cerētās atpūtas un pārmaiņas pret mājas dzīvi nekas neiznāks. Šai ziņā arī jāņem vērā daudz maz mātes agrākais dzīves veids un apstākļi. Tāpēc nav arī īsti labi sabiedrot vienā un tai pašā atpūtas namā pārāk dažādu aprindu sievietes un bērnus. Iemītnieču dzīve gribot negribot norit stipri vienkopus un vienai otras acīs. Pārāk dažādas parašas un tikumi tuvuš kaimiņus daudz kārt vairāk nogurdina kā darbs un uzdevumi. Diemžēl šādi atpūtas nami vēl ir tikai pirmsākumā un viņu ir tik maz, ka lielāka sadalīšana iemītnieku starpā nav vēl iespējama. Latvijā šādus namus līdz šim noorganizējusi tikai Latvijas Bernu Palīdzības biedrība, vienu Rīgas Jūrmalā, Melnuzos, bet otru Bāte, 70 kilometrus no Liepājas. Katrā no viņiem uztur 20—30 mātes ar 30—40 zīdaiņiem un mazbērniem. Lielāka tipa atpūtas nami arī nav vēlami, jo liels daudzums rada vairāk nemiera un pamazina atpūtas iespēju. Mātes uzņem uz laiku ap 6 nedēļām, kas ir arī gandrīz minimālais laiks, lai māte ar bērniem varētu iedzīvoties jaunos apstākļos un atpūsties. Pirmās dienas pēc apstākļu pārkārtošanas namu iemītniekiem vēl par daudz svaigas atceres un iespaidi no atstātās mājas, kas viņiem vēl neļauj pilnīgi izmantot jaunās apkārtnes priekšrocības.

Ja atpūtas mājā ir inteligētākas mātes, tad īpašas bērnu audzinātajās tur nav vajadzīgas. Turpretim vajadzīga gan ārstnieciska palīdzība, jo bērni šai vecumā ir vāri un viņus var dažādi iespaidot piepeša apstākļu maiņa. Tāpēc nami nododami nevien pastāvīgā ārsta uzraudzībā, bet tanīs jānovieto arī želsirdīgo māsu vai vecāki medicīnas studenti, kas var izpildīt māšas uzdevumus.

Bet tas ir tā sacīt pirmais solis bērnu apgādāšanai ar piemērotu atpūtu un atspīrgšanu, kaut arī varbūt pats svarīgākais, jo, kā jau aizrādīju, šai dzīves posmā topošais cilvēks visvairāk un visvairāk prasa uzmanības.

Otrs veids atpūtas sagādāšanai mazbērniem ir t.s. bērnu rotaļu laukumi. Tas tomēr ir tikai izpalīdzēšanas līdzeklis priekš tiem bērniem, kam nevar sagādāt izcelšanu uz kādu laiku pavisam ārā no pilsētas. Lielpilsētās, kur attālumi līdz perifērijai ir prāvi, šādus laukumus var noorganizēt pa lielākai tiesai tikai pašā pilsētā, tās parkos un apstādījumos. Mazās pilsētās, kur atstatumi nav tik lieli, bērnus var izvest uz rotaļāšanos arī kaut kur pilnīgākā dabā, ārpus pilsētas.

Šādus laukumus parasti ierīko noplanējot zemi un pievedot ļoti daudz smilšu, lai bērni var rakties tanīs, jo smiltis, kā zināms, maziem bērniem ir visbrīnīgākais būvmateriāls un sagādā daudz

darba nevien viņu rokām, bet arī fantāzijai. Ja grib ierīkot daudzpusīgākus un pilnīgākus laukumus, tad mēdz uztaisīt arī bērniem braukšanu no kalna, uzbūvējot attiecīgu dēļu grīdu, šūpoles, ūdens baseinus un vingrošanas kārtis. Peldbaseini gan ieteicami tikai tad, ja ūdeni var pietiekoši mainīt. Pretējā gadījumā labāk bērnus kāda audzinātāja pavadībā laiku no laika aizvest līdz ūpei vai ezaram un tur izlietot dabīgu un pilnīgāku nopeldešanās iespēju.

Uz rotaļu laukumiem bērni ierodas vai nu vecāko brāļu un māsu vai arī pieaugušo tuvinieku pavadībā. Dažreiz laukumos noorganizē arī fiziskās audzināšanas vai citu skolotāju līdzdarbību, kas bērnus pulcina uz kopīgām rotaļām, ievada viņu darbu, uzmodina viņus uz sacensību. Pēc mana ieskata, tomēr sevišķi daudz iejaukties šādā bērnu pasaulē, kad viņš jau atradis sev nodarbošanos rotaļu laukumā, vairs nevajadzētu. Bērna fantāzija pati iet neizdibināmus ceļus un uzbūvē viņam tādu pasauli, no kuŗas pieaugušais palīgs daudzreiz var tikai nepatīkami atmodināt. Pieaugušiem, turpretim, vairāk tikai jāpierauga, lai laukumā neizpaužas bērnu ļaunie dzinuli, lai viņi nedara viens otram pāri un nebojā savu veselību. Prasīt, turpretim, pārāk lielā mērā drebju un apavu sargāšanu arī nav lietderīgi, jo bērns grib kustēties, visur pieskarties un visu pameģināt un, noliedzot to, laupām viņam viņa īsto sajūsmu.

Rotaļu laukumos bērni parasti pavada tikai dažas stundas, kamēr nogurst vai sāk uzmākties izsalkums. Uz parastiem rotaļu laukumiem paņem līdz sviestmaizi vai citu ko ēdamu un arī pudelē kaut ko dzeramu. Bet nebūtu izslēgts, ka, ierīkojot rotaļu laukumus, kaut kur tālāk ārpus pilsētas, noorganizētu tiem arī kādas siltas zupas izsniegšanu. Ar to būtu reize palīdzēts nevien trūcīgo bērnu izkļūšanai svaigā gaisā, bet arī viņu uzturam. Tādā gadījumā gan jārada laukuma tuvumā kāds lievenis ar juntu, kur pie visādiem laika apstākļiem var pasniegt ēdienu. Jārada arī virtuve. Dažreiz tas iespējams, ierīkojot laukumu kādas ārpus pilsētas skolas vai citas iestādes tuvumā, kur piemērotas ēdamās un atpūtas telpas bērniem jau gatavas.

Ja bērnus izved uz laukumiem uz ilgākām stundām un tur viņus arī paēdina, tad vēlams noorganizēt viņiem tur arī atpūtas iespēju, pagatavojot un novietojot labā laikā pievējā, bet mākoņainā laikā uz kādas verandas atpūtas gultīņas, kas var būt vienkāršs uz kokiem uzstiepts brezents ar pagālvja paaugstinājumu. Derīgas arī segas, kuŗām nav arī jābūt biežām un smalkām. Pēc azaida bērniem atpūta ļoti ieteicama. Tāpat jārūpējas par roku mazgāšanas iespēju bērniem.

Uz rotaļu laukumiem ieteicams bērniem darboties pēc iespējas vieglās drēbēs, piemērojoties, saprotams, gada laikam un gaisa apstākļiem. Tas bērnam atvieglo visu muskuļu nodarbīšanu un atļauj brīvāku pieeju arī gaisam, saulei un vējam, kuri veselīgi kairina viņa ādu, nervus un caur tiem iekšējos organus.

Plašāka rakstura bērnu atpūtas vietas kā rotaļu laukumi, ir bērnu dienas kolonijas, kurp bērni iziet uz visu dienu un tikai pa nakti atgriežas mājās pie tuviniekiem. Šādas kolonijas stāv vidū starp rotaļu laukumiem un pastāvīgām bērnu kolonijām. Tas gan nedod visu to priekšrocību kā pastāvīgas kolonijas, jo braukšana vai iešana turpu un atgriešanās vakaros nevien pārtrauc vienotu dzīves veidu, bet arī uztrauc bērna psihi un neļauj tai pilnīgi iejusties kolonijas apstākļos. Viņš tur sajūtas vairāk vai mazāk kā viesis, bet nevis kā mājnieks, kas nepieciešams pilnīgai labsajūtai un atspirgšanai. Tomēr šādu iestādījumu uzturēšana ir nesamērīgi lētāka, un tāpēc tās var biežāk ierīkot un var uzturēt arī mazākas organizācijas. Šādās kolonijās nav vajadzīgs plašu guļtelpu un inventāra, bet nepieciešamas tikai ēdamās telpas un telpas priekš atpūtas un uzturēšanās mākslīnās dienās. Ēdināšana gan šādās kolonijās jāizdara vairākas reizes, vismaz divi jeb pat trīs reizes, jo bērni tanis ierodas jau ap pulkst. 8—9 rītā un paliek līdz pulkst. 6—7 pievakarē. Sais kolonijās bērnus vairs nevar uzraudzīt viņu pieredze, kas pat traucē kolonijas dzīves kārtību, bet tā jāveda un tani jādarbojas skolotājiem. Jautājums ir tikai, kādus skolotājus vairāk izraudzīties, jaunākos vai vecākos, piedzīvojušākos. Tā kā šādās kolonijas sistematiska mācīšana nenotiek, bet ļoti no svara možs uzņemīgs gars, saulainība un dzīves prieks, tad pēc mana uzskata šeit parocīgs darba lauks jaunākiem spēkiem. Viņos vēl kūso enerģija, un, nesen vēl paši no bērnu laika un agrās jaunības izgājuši, tie jaunatnei tuvāki un sirsnīgāk nododas viņai. Saprotams, pie tam nedrīkst palikt novārtā disciplīnas jautājums. Šādās kolonijās jau ierodas vecāki bērni kā rotaļu laukumos, un tāpēc viņu nodarbošanās nevar būt tikai parušināšanās pa smiltīm, paskriešanās un papluņošanās pa ūdeni, kā rotaļu laukumos. Te skolotājiem jānoorganizē jau vispusīgāka un ārstnieciski pareiza fiziska attīstība un vingrošana. Bet pa starpām jāradina bērni arī pie kaut kā lietderīga. Labi, ja tādas kolonijas var noorganizēt, piem., pilsētas apkārtnes darzos. Tur bērniem var uzdot rūpes par puķu kopšanu, koku notīrīšanu un laistišanu, ierīkot sakņu dobes un ogu plantācijas. Tādas kopjot bērni tuvāk ieskatisies dabā un mācīsies apvērtēt viņas brīnumus; mācīsies no dabas arī pacietību un

izturību ciņā ar dažādiem apstākļiem. Tie ieradināsies arī veselīgā savstarpējā sacensībā un izgudrošanā, atrodot kādu labāku līdzekli savu dēstu kultūrai kā biedrs. Pie darba viņu domas un gars disciplinēsies, un izaugs lielāka skaistuma apziņa. Vajag tikai nosīgu audzinātāju, kas paši mīl darbu un dabu, un kas prot to bērniem atvērt nevis no nepievilcīgās un smaguma puses, bet viņu vērtību un jaukumu.

Sarežģītāka kā uz rotaļu laukumiem ir bērnu nogādāšana uz dienas kolonijām. Tā kā šādas kolonijas atrodas tālāk par rotaļu laukumiem un bērns tur paliek ilgāk, tad vecākiem vai tuviniekiem neparocīgi bērnu turpu pavadīt. Bet atlaist vienu pašu bieži atkal liekas nedroši, jo sevišķi lielākajās pilsētās modernie satiksmes līdzekļi prasa no gājējiem daudz uzmanības un koncentrācijas, ko no bērniem nevar sagaidīt. Tāpēc Bērnu Palīdzības biedrība, ierīkodama savā laikā koloniju Saules dārzā pie Ķīsezera, ar diezgan lielām bažām noveroja, kā atrisināsies bērnu nogādāšana turpu un atpakaļ. Bet piedzīvojumi rādīja, ka bažām nav sevišķa iemesla. Vienas apkārtnes bērni sabiedrojas pulciņos, bet mazākos, par kuriem visvairāk bažu, paņem savā vidū, vai arī tos viņu piederīgie novada līdz tramvajiem vai autobusiem un iesēdina tajos. Atpakaļceļā mazākos bērnus audzinātais novieto tramvajos vai autobusos, vai nodod lielāko biedru uzraudzībā.

Pie tā paša arī izceļas jautājums, kāda vecuma bērni piemērotāki dienas kolonijām. Man šķiet, ka tie varētu būt galvenā kārtā pirmskolas un pamatskolas pirmo klasu bērni. Tie nevien vēl trauslāki veselības ziņā, bet šai vecumā arī grūtāk atraut uz ilgāku laiku no ģimenes, jo bērns vēl nav tik patstāvīgs un arī cieš bez ģimenes un īpaši mātes milas siltuma. Nav vēlams šādās kolonijās sabiedrot arī pārāk dažāda vecuma bērnus, īpaši ja viņus nevar labi nošķirt puslīdz patstāvīgas grupās. Pretējā gadījumā lielākie ar savu dzīvi un parašām sāk ieņemt pārsvaru, un mazākie paliek sānis un vist kā paenā atstāti stādi. Šais kolonijas nevar sajaukt veselus bērnus ar hroniski slimiem, jo tie jutīsies nospiesti un it kā pazemoti pie veselo lielākas veselības un rosības. Viņus arī nervozēs veselo skaļums un kustīgums, kas nedos viņiem vēlāmās atpūtas.

Vecākus bērnus jeb skolu jaunatni parasts pa vasarām izvest uz vienu līdz pusotra mēneša uz pastāvīgām kolonijām, kur bērni uzturas nepārtraukti visu šo laiku. Šīs kolonijas parasti mēdz ierīkot vai nu jūrmalā, kur jūras vēji un peldes pilnīgāk iestiprina nogurušo organismu, vai arī augstos me-

žainos apgabalos, kur jūru atvieto saule un mežu ozons. Es neesmu pretinieks šim bērnu atpūtas vietām, bet pieņemu tās tomēr ar zināmām ierunām. Man gribētos šķirot šīs kolonijas tādās, kurp nosūta tiešām vārgus, novāējušus bērnus, kas bieži slimo un arī disponēti saslimšanai. Šādiem bērniem pēc iespējas mierīgāka atpūta tiešām nepieciešama, un var tikai priecāties, ka rodas arvien plašākas aprindas, kas par to rūpējas. Bet veselīgam un spīgtam bērnam pusaudža gados vajag vairāk plašuma, kustības brīvības un nodarbības, nekā kolonijas to spēj dot. Mūsu bērnu kolonijas lielāko tiesu vēl noorganizētas uz atpūtas principiem, kas gan vajadzīga slimīgiem bērniem, bet veselīgos tikai nogurdina un aizkavē viņu attīstību. Atpūta labākā gadījumā mainās ar rotaļām, vingrošanu, sīkiem rokdarbiem bez īpašas praktiskas nozīmes. Bet bērnu psihe tiecas pēc tādās nodarbības, kur viņš var parādīt un attīstīt pats savu iniciatīvu un organizatoriskās spējas. Viņš grb būt arī mazs valdinieks un noteicējs zināmā sfērā, ko koloniju dzīves un darba apstākļi un disciplīna arī nevar dot. Es saprastu koloniju kā iestādi visiem bērniem, ja tā būtu normāla racionāla lauksaimniecība vai dārzkopības ferma, kur bērns redz visu darba dzīves un dabas daudzpusību un pats ir tās līdzdalībnieks. Es nedomāju ar to, ka bērnam būtu jāpiedalās visos arī viņam nepiemērotos uzdevumos, bet arī kā ziņkārīgs un saprātīgs novērotājs viņš daudz mantotu. Arī visam darbam, kur viņš pats varētu ņemt līdzdalību, viņš redzētu praktisku nozīmi un istu attaisnojumu. Bet līdz šim par šāda rakstura bērnu vasaras kolonijām nav domāts. Parasti tās noorganizē un uzbūvē pat tik neauglīgos apgabalos, kur pie labākās gribas nekāda praktiska saimnieciska darba nevar izvest. Ja nu tādu koloniju racionālizāciju nevar izvest, tad, pēc manām domām, veselīgu un uzņēmīgu, mošus bērnus labāk virzīt uz ģimenēm, kas dzīvo uz laukiem, kur tie var vairāk mācīties un kļūt patstāvīgāki, daudzpusīgāki un drošāki dzīvē. Cik daudz no mums pašiem, kas skaitāties šodien pie vecākas paaudzes, neesam ilgus gadus pavadījuši ganu gaitās, sākot no putniem un cūkām, un tad gadu pēc gada iegūstot atbildīgākus uzdevumus. Un vai tas mums ir par jaunu nācis? Lai jaunās audzes padara tikpat daudz pie Latvijas izveidošanas, kā vecās darijušas pie viņas pamatu likšanas, tad mūsu dzimtenes dzīve un attīstība tiks ātri uz priekšu. Tāpēc nav nekāds pazemojums vai izmantošana, ja arī vidusskolas skolnieks savu vasaras atpūtu pavada ganu gaitās. Tur bērns ir tas mazais valdnieks savā valstī, par kuru es augstāk runāju. Tur viņš var plaši izlietot savu attapību, organizatoriskās spējas, no vienas puses, un rūdīt

savu pacietību, uzmanību un izturību — no otras. Vienatne viņu padara arī par filozofu, iemāca rūpīgāk un apdomīgāk skatīties uz lietām un apsvērt dažādus jautājumus. Zināmas neērtības un grūtības norūda, jo jauns organisms tās pārvar bez dziļākām sekām. Saprotams, ka viņa saimniekiem jābūt arī saprātīgiem, kas mīl bērnus un saprot viņu dvēseli. Kā zieds pret sauli, tā bērns atver savu dvēseli pret istu sirsniņu un draudzību, ko tam parāda, un gatavs pielikt visus spēkus, lai to attaisnotu. Tāpēc ir labi, ka bērnu nodošanu ģimenēs un ganos noorganizē ar kompetentu organizāciju starpniecību. Tās caur saviem pārstāvjiem pārbauda apstākļus un apsvēr, cik tie bērnam piemēroti. Pēdējos gados priekš Rīgas un Latgales bērniem, kas aiziet vasaras darbos vai uzturas citās ģimenēs, šo lomu uzņēmušies un ar labiem panākumiem izpilda Lauksaimniecības kamera un Jaunatnes Sarkanais Krusts.

Īpaši no svara nevis iestādēs, bet ģimenēs nodot pa vasaru tos bērnus, kam trūkst viena vai abu vecāku, kas ilgāku laiku nav auguši ģimenes klēpī. Kaut arī sveša ģimene nekļūst nekad tik pilnīgi tuva kā savejā, tomēr bērns šeit iejutīsies vairāk vai mazāk ģimenes atmosfērā, kas tomēr ir kaut kas cits, kā pat vislabākās iestādes atmosfēra. Mūsu aukstajos laikos, kad viegli izirst radniecības un draudzības saites, kad cilvēks arvien vairāk paliek ceļinieks un mēbelētu istabu iemītnieks, — šādā laikmetā ģimene skan kā atbalss no zaudētās paradīzes, un bērniem jāmaca un jāradina turēties pie tās un cienīt istu ģimenes garu. Kad uz viņu tieksies mūsu labākas atmiņas, bērns, pieaudzis par lielu cilvēku, arī raudzīsies uz ģimeni kā uz lielāku svētumu, gribēs atrākt to nodibināt un negribēs to izārdīt, arī iestājoties dažādām grūtībām.

Bērnu uzturēšana kolonijās iznāk arī dārgāka kā audzināšana ģimenēs. Iestādēs tiešā bērna uztura izdevumiem nāk klāt izdevumi par telpām un personāla uzturēšanu, kas ģimenē uz bērna uzturēšanu nav liekami. Tur bērns dzīvo kopā ar pieaugušiem un viņu kopj tie paši ļaudis, kas padara citus mājas darbus. Un ja nu lielāks bērns vēl var arī zināmā mērā pakalpot ģimenei vai nu ganu gaitās, vai citādi un nopelnīt par to sev ziemei iztiku, kā tas paceļ viņa pašapziņu un dzīves enerģiju! Mēs zinām, kā bērns morāliski cieš, kad viņam no trūcīgiem vecākiem jāprasa daži graši skolas vai apģērba un apavu vajadzībām. Tāpēc saprātīgiem arī to gandarijumu, kad līdzekļus mīnētām vajadzībām viņš jau pats spējis sagādāt.

Visu to ievērojot, jāatzīst, ka pareizi dara tie vecāki, kas bērnus koloniju vietā nodod vasaras uzturā pie saviem radiem un pazīstamiem, vai kaut arī pie svešiem, saprotams, piemērotā un

kārtīgā ģimenē. Ja tas nevar notikt pilnīgi par brīvu, ja bērns vēl maza un nevar nekā pakalpot, tad var pat piemaksāt, un ja vecāku rocība neatļauj piemaksas, šīs piemaksas var uzņemt pašvaldības, organizācijas vai slimības kases. Zināms, pārāk mazus bērnus nevar virzīt turpu, bet galvenā kārtā skolas vecuma bērnus, kam vairs nevajag tik daudz uzraudzības, un kas arī sevis apkopšanas ziņā ir patstāvīgāki. Bērnu vecumā no 5—8 gadi var nodot pie radiem un labi pārzinātiem cilvēkiem tai gadījumā, ja šādai ģimenei ir pašai bērni daudz maz līdzīgā vecumā, un visi bērni var iet un rotaļāties kopā. Nododot bērnus ģimenē, jāvelas, kaut šāda ģimene vēl būtu pilna sastāvā, tas ir, ar tēvu un māti un lai abi tie vēl būtu pēc iespējas veseli un darba un bērnu uzraudzības spējīgi. Ja tomēr trūktu viena no ģimenes pārstāvjiem, tad tā nedrīkstētu būt māte, jo bērns grūti iejūties dzimtā, kur trūks mātes. Kaut arī ne sava māte, sieviete un māte tomēr tuvāk saprātis bērnu dvēseli un nolidzinās dažādas grūtības. Ar to es negribu teikt, ka nebūtu arī izņēmumu, bet gadījumu pārsvarā būs tomēr tā, un nezināmos apstākļos mums vairāk jāreķinās ar caurmēru.

Vārgus un īpaši slimīgus bērnus nav ieteicami virzīt uz ģimenēm. Tur viņi nevien var inficēt arī ģimenes bērnus un nospiegt ar savu apātiju viņu psihi, bet ģimenēs nevar arī pietiekoši izsekot viņu veselības stāvoklim un ieverot visas viņu vajadzības šai ziņā. Normālais dzimtais gars ir spēcīga plūduma, trauksmīgs un darbīgs, un vārgs, slimīgs bērns nevar izsekot tam. Ja arī viņu nespiež un nestumj, viņš tomēr jūtas it kā atspiests sānis un vientuļš, kad apkārtējā dzīve steidzas viņam garām. Tas bērnu neatpūtina, un ja arī viņa veselība neiestātos jauni sarežģījumi, viņš tomēr rudenī pārbrauc pilsetā tālāk neizveidojies un neatpūties, nedrošs un neuzņēmīgs vēl kā bijis.

Pareizu principu ietur, piemēram, Tuberkulozes Apkarošanas Biedrība, izlasīdama priekš bērnu kolonijām nopietnāk savārgušus bērnus. Tāpat arī Bērnu Palīdzības Biedrība Rīgā laiž savu koloniju bērnus cauri veselības punktu ārstu apskatei. Tas nevien lietderīgi bērnu pareizai izlasei uz kolonijām, bet arī kolonijas uztura un dzīves apstākļu noteikšanai. Vārgo bērnu atpūta vasaras kolonijās nevar būt pārāk īsa, jo tad viņi nepaģūst nemaz iestiprināties. Dažas slimības kases un biedrības mūsu šajā ziemēļu vasarā, kas dod arī daudz apmākušos un vēsu dienu, traucas izvest trīs bērnu maiņas. Tā kā skolas pilnīgi beidzas tikai jūnija sākumā un augusta beigās atkal atjaunojas, tad tas ir par daudz. Vismaz 6—8 nedēļu atpūta vārgākiem bērniem nepieciešama pēc ārstu novērojumiem, lai šie

bērni bez veselības tālākas pasliktināšanās varētu veikt savus
 nākamās ziemas pienākumus. Vasaras kolonijas nedrīkstētu būt
 arī pārāk plašas, lai tās nepieņem viesnīcas raksturu, kur audzinā-
 tāji arī pie labākas gribas nevar ieturēt vajadzīgo klusumu un
 kārtību. Nevar arī bērnus novietot pārāk saspiestos apstākļos,
 jo īpaši gulēšana ir tik svarīgs atpūtas apstāklis, kur jārada
 bērnam piemērotas ērtības. Liela nozīme ir piemērota apgābala
 izvelei, jo bērnu novietošana gadījuma ēkas, kas stāv varbūt
 mitrā zemā apgabalā, var nest vairāk ļaunuma kā labuma. Teik-
 tais par bērnu lietderīgu nodarbināšanu zīmējoties uz dienas
 kolonijām, attiecināms vel plašākā mērā arī uz pastāvīgajām
 bērnu kolonijām. Tā par paraugu, piemēram, varētu ņemt
 lauksaimniecisko nodarbību, kurā tik teicami atspoguļojusies
 pēdējās vietojo ražojumu izstādēs. Tapēc koloniju organi-
 zētājiem jā rūpējas par attiecīgi sagatavotiem skolotājiem un
 paplašinātu saimniecību. Dārz- un sākņkopībai labs papildinā-
 jums var būt biškopība, putnkopība un dažas citas saimniecības
 nozares, pie kurām bērni bez šaubām atradis daudz prieka.

Ārstiem, kas noteic kolonijas vajadzību bērniem, jānosprauž
 arī robeža, kur bērns vairs nav noderīgs kolonijai, bet jāsūta
 varbūt uz sanatoriju vai slimnīcu. Tādos gadījumos, kur
 kāda kaite jau tadā mērā iesakņojusies jaunajā organismā, ka katru
 brīdi var atklāti izlauzties uz āru un strauji saēst nestipro ķer-
 meni, bērns jau kolonijai būs par nāstu un arī kolonija nenesīs
 viņam vairs labuma. Viņam vajadzīga jau psstiprinātaka kopšana
 un rūpes nekā citiem bērniem, dažreiz arī sarežģīta ārstēšana,
 un to visu kolonija nevar dot. Vecākiem pašiem te arī jābūt
 atklātiem un jāsniedz koloniju vadītājiem un ārstiem jau ie-
 priekš visas ziņas par bērna jušanos un veselības apstākļiem,
 cik viņi gīmēne to novērojuši.

Vasaras atpūtu kolonijās vai sanatorijās bērniem pastiprina
 tā saucamās meža skolas, kur bērni ar vājām plaušām un
 šaurām krūtīm, kā arī skrofulozi, rachītiski un anēmiski bērni
 strādā skolas darbus ārpus pilsētas kādā skuju parkā vai mežā,
 īpaši uzceltā ēkā uz vaļējām vai pusvaļējām verandām un pil-
 nīgi brīvā gaisā, cik to atļauj klimatiskie apstākļi. Diemžēl,
 mūsu ziemēju klimatiskie apstākļi ir tik nelabvēlīgi, ka daudz-
 maz pilnīgāka brīvgaisa skola ziemas laikā vārgu bērnu orga-
 nismam nav piemērota. Tomēr ar laiku attiecīgie bērni varbūt
 vairāk notūdsies, un šo teicamo ideju varēs izvest plašākā
 mērā. Otrs traucējošs apstāklis brīvgaisa skolām ir tas, ka
 tas iznāk dārgas, jo bērnus tur nevar tā sabiezēt, viņiem va-
 jāg labu apģērbu, rūpīgas kopšanas un uzraudzības. Butu to-
 mēr teicami, ka rosīgas pašvaldības vai pat lielākas slimu kases

turpinātu Rīgas ierauto pirmo sliedi šai ziņā. Ieguldītie līdzekļi ar laiku tomēr atmaksātos, jo šais skolās uzaugušie bērni nostiprinātos un vēlāk prasītu mazāk ārstnieciskas palīdzības.

Netiešākā nozīmē bērnu nodarbi vasarā atbalsta arī tie pāņēmiēni, ka dažas jaunatnes organizācijas vasarās nodarbina savus biedrus. Tādi, piemē., ir sirojumi pa Latviju un dažāda viņu nodarbība brīvā dabā. Vēl plašākā mērā kā sirojumi atpūtas mērķim kalpo vasaras nometnes, kur gan dzīve norit vienkārši, teltis pie spartiskā uztura un diezgan intensīvas nodarbošanās, bet organismu tomēr var attīstīt un stiprināt. Dažreiz gan šīs jaunatnes organizācijas pārāk aizraujas ar sportu un jaunatnes sacensības garu, kas vienam otram jauneklim atpūtas attīstības vietā sagādā tikai agru reimatismu, pat kaulu tuberkulozi un citas ciešanas. Nometnēm teltis brīvā dabā ir pat tā priekšrocība, ka tās cilvēku patur nepārtraukti svaigā gaisā un vairāk norūda nekā iestādes slēgtās telpās, kur bērnus izved tikai uz dienas stundām ārā. Bet mūsu klimatā nometņu dzīve nepieradušiem organismiem nepaiet dažreiz arī bez sarežģījumiem, un ar to jābūt diezgan uzmanīgiem.

Arī Latvijas Sarkanā Krusta veselības punkti bez bērnu apskatīšanas un padomu došanas sāk pakāpeniski pa vasaras sezonu izkopt profilaksi arī ar bērnu izvešanu svaigā gaisā, saulē un uz peldēm. Īpaši punktus, kur darbojas vairākas māsas, pārmaiņus viena no tām var uzņemties bērnu pavadīšanu uz tādām vietām. Sauļojoties un peldoties māsas izlieto arī izdevību vest ar bērniem sarunas par veselības nozīmi un kopšanu. Dažās vietās pie punktiem ierīkoti arī rotaļu laukumi ar grantskalniem, kur bērniem būvēties, citur ierīkotas grīdas priekš sauļošanās un pievadīts ūdens priekš dušām, ja tuvumā nav ezera vai upes. Būtu teicams, ka šādus ceļus ietu nevien Sarkanā Krusta veselības punkti, bet arī slimokases un citas ambulances, kurām ir māsu personāls. Būvējot turpmāk skolas, būtu arī jā rūpējas par tādu iekārtu, lai vismaz pavasaros un agrajā rudenī skolēnu darbs varētu notikt pie vairāk brīva gaisa un gaismas, vai nu paredzot īpašas verandas siltākā laika vajadzībām, vai arī tās pašas klasu telpas ierīkojot ar izņemamiem logiem, vai vēl kādā cita veidā.

Jauni ceļi bērnu aizgādībā

Ģimene! — Ko modina mūsu krūtīs šis vārds? Vai šinīs aukstajos laikos, kad visu pērk un pārdod, kad izirst radniecības un draudzības saites, kad cilvēks arvien vairāk paliek ceļinieks un mēbelētu istabu iemītnieks, — vai šādā laikmetā vārds ģimene neskan kā atbalss no zaudētās paradīzes? Dzīvē arvien drudžaināk; arī to, kam ir vēl ģimenes klēpis, sabiedriskie pienākumi izrauj no šī klēpja un padara par viesi savēju vidū; bet tam, kam trūkst ģimenes, neatliek laika viņu nodibināt. Papriekš nāk garie mācības gadi, tad gadu desmitus ilgi ciņa pēc maizes kumosa, lai varētu ģimeni uzturēt, — un tad, apskaties, — pirmie sirmie pavedieni jau matos, asinīs vairs neriņķo strauji, un dvēsele pilna vilšanās un šaubu. Cik vairs te silts var būt ģimenes pavards, ja arī to nodibina.

Un tomēr uz ģimenes klēpi atpakaļ tiecas mūsu labākās atmiņas un sapņi visos dzīves laikmetos. Mazs bērns, pabijis britiņu viesos, apnīkst gaišajās istabās, pie visskaistākajam spēlēm un bildēm un čukst mātei ausī: „Iesim uz māju, mammiņ!“ lai gan mājā to gaida varbūt kailas sienas, liess azāids un petrolejas lampiņa. Bet šais kailajās sienās izplaukušī un apmetušies viņa sapņi; te vēl atbalsojas mātes aiju dziesma un skūpstī; te valda tā brīvība no sabiedrības parašam un formām, kas ārpus ģimenes savažo cilvēku jau no bērna kājas.

Bet arī pieaugušais „griežas no dzīves platā lielceļā, kur lauku vidū maza teka un tekas galā birtziņa, bet birzes malā apsūņojusi stāv vientulīga būdiņa“, jo būdiņā mātes roka dzesina novārguša ceļnieka karsto pieri.

Un ģimenes pavards mīļš arī baltajam vectēvam un vecmāmiņai. Tie atstāj savu kambarīti un nosēstas mājas priekšā uz soliņa, kur smiltis spēlejas viņu bērnu bērni. Un kad mazie pieskrien un apķēras vectēvam vai vecmātei ap kaklu, cik daudz laimes tad atstarojas vecajās acīs, un pat grumbas sejā it kā izlīdzinās.

Atceresimies tāpēc šad tad ģimenes paradīzi un raudzisim viņu sagādāt tiem, kam tādas nav. Visiem zināms, ka ir daudz bērnu, par kuriem nevar gādāt viņu vecāki un tu-

vinieki, bet jārūpējas sabiedrībai un valstij. Tadi ir bāreņi un atradeņi, bērni, kam nav vai nevar atrast vecākus. Še pievienojas arī bērni, kurus viņu vecāki nevar apgādāt un uzturēt aiz slimības vai trūcības, vai arī aiz izvirtības un noziedzības.

Šādus bērnus parasts novietot bērnu patversmēs un kolonijās. Gan jaunākajā laikā šīs patversmes ceļ glītos dārzos, ar augstām, gaišām istabām; tanis pieņem rūpīgus skolotājus; dod modernus mācības līdzekļus. Bet saules gaisma neatsver sirds siltumu, un derētu audzinātāju glāsts nepanāk dažkārt pat to, ko mātes pārmetums. Un cik tuvu lai arī nostājas audzinātājs bērnam, ja viņam jārūpējas reize par daudz desmitiem, ja pat simtiem bērnu, no dažādiem dzīves apstākļiem nākušu, ar dažādām parašām, tikumību un vajadzībām. Viņš nevar tos tik rūpīgi un pastāvīgi paturēt acīs kā mazā dzimtas pulciņā.

Patversmēs nevar bērnus iepazīstināt arī ar dzīves lielo daudzpusību un dažādiem uzdevumiem un pienākumiem. Patversmes saimniecība ir diezgan šabloniska. Bērns te nenāk sakarā ar sarežģīto ģimenes saimniecības struktūru, kur neiznāk nekas gatavs, bet pašu spēkiem viss jārāž, pie visa jatiek. Dzimtā bērns vieglāk iepazīstas nevien ar dzīves poēziju, bet arī ar tās prozu un nastām. Tam ātrāk izaug atbildības sajūta un patstāvība darbos un spriedumos.

Bērnu uzturēšana patversmēs un kolonijās iznāk arī dārgāka kā audzināšana ģimenēs. Patversmēs bērna tiešā uztura izdevumiem pienāk klāt smagi telpu un personāla uzturēšanas izdevumi, kas ģimenei uz bērna uzturēšanu nav liekami, jo te bērns dzīvo kopā ar pieaugušiem un viņu apkopj tie paši laudis, kas padara citus mājas darbus.

Bet ar saviem piemērotiem pakalpojumiem ģimenes pieaugušajiem locekļiem bērns, tiklīdz tas ienācis saprāta gados, pat atvieglo ģimeni.

Ir arī savi trūkumi bērnu nodošanai dzimtās. Bērnu dzīvi dzimtā dažkārt grūti no ārienes pārredzēt un, šad tad tikai pametot acis tani, viņa var rādīties nepareizā gaismā. Tāpēc ģimenes, kurās nodod bērnus kopšanā un audzināšanā, labi jāpazīst un rūpīgi jāizmeklē. Viņas jāietiec tādām personām, kas stāvējušas ar tām ilgākā sakārā un pazist viņu parašas, tikumus un īpatnības. Arī uzraugu personām jādzīvo turpat apkārtnē, jo tikai tad viņi var pietiekoši izsekot bērnu dzīvei un vajadzībām.

Diezgan sarežģīts ir jautājums, vai bērnus nodot ģimenē kopšanā un uzturēšanā bez atbildības, vai par zināmu panesības naudu. Pie viena šablona šeit nevarēsīm tūreties. Ja gribēsim, lai visi audžu vecāki pieņemtu bērnus bez atbildības,

tad nevien samazinātos pieņēmeju skaits, bet radies arī tieksme ar pastiprinātu bērna nodarbinašanu atgūt uzturēšanas izdevumus. Un cik arī vēlams bērnu piemērota nodarbinašana, par pelņas dzišanu tā nedrīkst palikt. Tad vairs nepaliek robežas starp veselīgu un audzinošu darbu un pārpūlesšanu, kas nomāc bērniā rosiā un interesi. Prasot tikai bezmaksas pieņemšanu, varam nonākt arī pie bērnu izlietošanas pārāk smāgā darbā, bez pietiekošām rūpēm par piemērotu dzīvokli, uzturu un drēbēm.

Saprotams, būs daudz gadījumu, kur paši bērnu pieņēmeji atteiksies no pansiā naudas saņemšanas, ja pat apvainosies, ja viņiem tādu piedāvās. Tas būs iztikušas dzimtas, kur ilgas pēc bērna lielākas. Tur bērnu tulin uzlukos kā pašu ģimenes locekli. Arī inteligentākas dzimtas, pieņemdamas bērnu, kautrēsies uzskatīt tos par atlīdzības objektu.

Tāpēc atlīdzības jautājums izšķirams no gadījuma uz gadījumu, pie kam tomēr jāpieņem, ka sākumā nāksies lielākajai daļai audžu vecāku maksāt zināmu pansiā naudu. Bet tas nedrīkst notikt mazāksolišanas ceļā. Pansiā naudai jāsedz bērna uzturs un citas vajadzības vērtībā — apmēram 20—30 latu mēnesī, skatoties pēc bērna vecuma un vai apgādība notiek uz laukiem, vai pilsētās. Pirmā kārtā ieteicama novietošana lauksaimnieku ģimenes, kur bērns bauda dabīgākus dzīves apstākļus, veselīgāku gaisu un uzturu. Vispārīgi prasāms, lai dzimtas, kas pieņem bērnus, tur tos ne sliktāk par pašu bērniem un uzliek viņiem arī tikai tos pašus uzdevumus, ko pašu bērniem, jo pelnrušķu stavoklis sliktāks par bērna atstāšanu patversmē.

Talakais jautājums ir, cik ilgi nodotos bērnus atstāt ģimenēs? Tais gadījumos, kad dzimta ar pieņemto bērnu cieši sarod un tas kļūst par istu audžu bērnu, šis jautājums izšķirsies viegli, ja audžu ģimene rūpēsies par tādu audzēkni, kamēr tas nodrošinā sev patstāvīgu darbu un uzturu, vai arī nodibina savu ģimeni. Pārejos gadījumos bērni būs jāatstāj ģimenēs tos gadus, kamēr viņu organisms vēl trausls un nespēj sevi pilnīgi uzturēt, nedz arī vēl pietiekoši pazist un saprot dzīvi. Robežu te novilkis katra individa attīstība un veselība. Pa lielākai tiesai tas būs no 14. līdz 16. dzīves gadam. Turpretim robeža, no kurās var iesākt bērnu nodošanu ģimenēs, jau noteiktāka. Mums jāpievienojas ārstiem, kas ieteic bērnu nodošanu dzimtās iesākt tikai, kad bērns iziet no zidaiņa vecuma, vislabāk ar divi gadu vecumu, izņemot tos gadījumus, kad ģimene, kas zidaini pieņem, ir kāda ziditāja. Pretējā gadījumā ir lielas bažas, cik labi būs iespējams katrā dzimtā izdarīt bērna

mākslīgu barošanu. Trūkumi un nepilnības šai ziņā var stipri pavairot zīdaiņu mirstību. Mūsu vecāki un ģimenes vēl rūpīgi jāinformē par zīdaiņu ēdinašanu.

Zīdaiņu patversmēs piena un citas barības glabāšanas apstākļi, kā arī zīdaiņu veselības kontrole vieglāka un vairāk nokārtota.

Bet bērns prasa nevien rūpes par miesu un uzturu, bet arī gara kopšanu un izglītību. Cik tālu lai te sniedzas to dzimtu uzdevums, kas pieņem bērnus kopšanā un audzināšanā? Normālos apstākļos tādām bērnam jāiegūst vismaz pilna pamatskolas izglītība, papildināta ar kādu amata piesavināšanos. Skolas apmeklēšanai būtu jānotiek no audžu vecāku mājas, kopā ar viņu bērniem, ja tiem tādi ir. Citādi ir, ja bērns pierada sevišķas gara dāvanas kādā īpašā nozarē: mūzikā, dziedāšanā, žimešanā u. tml. Tāda izglītība no lauku audžu vecāku mājas grūti panākama. Tādi bērni uz valsts vai organizāciju rēķina novietojami piemērotos internātos pilsētā, vai arī pārvedami uzturā pie intelligentām pilsoniskām ģimenēm, no kurienes tie var apmeklēt speciālas mācības iestādes.

Kādās dzimtās labāk nodot bērnus: bezbērnu vai bērnu dzimtās un mazbērnu vai daudzbērnu? Manas personīgās domas, ka gandrīz izdevīgākas ir daudzbērnu dzimtas, jo tur pieņemtais audzēknis drīzāk atradīs daudzo dzimtas locekļu starpā sev tuvu un draudzīgu dabu. Daudzbērnu dzimtās arī paši vecāki pieraduši vienkāršāk un drošāk raudzīties uz bērnu dzīvi un darbību, tik lielā mērā vairs nelutina tos un nešķiro. Pēc daudzbērnu dzimtām izdevīgākas būs laikam bezbērnu dzimtas, jo te vecāki bieži vien iztīrījuši slāpēs pēc bērniem un atvērtiem plaši savu dvēseli un veltī sevišķi lielu rūpību. Turpretim vien- un divbērnu ģimenēs pretstats starp pašu bērnu un pieņemto izceļas spilgti, un pieņemtais var viegli pārversties par pašu bērnam padotu radījumu.

Latvijā šai laukā sākusī darboties valdība, pašvaldības, slimokases un bērnu palīdzības biedrības. Jau lielam skaitam bērnu izdevies sagādāt audžu vecākus, un, spriežot pēc sabiedrības intereses, šī lieta attīstīsies arvien plašāk.

Pārdomāsim, vai arī mēs nevaram kaut kā nākt palīgā šai darbā. Dažs varbūt varēs upurēt kādus latus mēnesī un pierakstīt vienu bērnu sev par adeptu jeb pabalstāmo. Cits varēs ierādīt pats savā mājā kādu stūrīti vienam no tiem bērniņiem, kas izstīdz un nobālē paēnā un aukstumā. Vēl cits varēs iestāties par aktīvu biedru bērnu palīdzības biedrībā un sekmēt viņu dažādos pienākumus bērnu labā.

Bērnu svētki

Jau ilgu gadu Latvijā notiek bērnu dienas un svētki, un tomēr vēl nebūs lieki apskatīt šai vietā viņu nozīmi.

Vel joprojām daudzi saprot šīs dienas kā bērnu izpriecas dienas un vērtē viņas pēc tā, cik viņu bērni patikami pavadījuši laiku šais svētkos. Daži domā, ka bērnu svētkos bērnus ar kaut ko apgādā vai apdāvina, un ja viņu bērni nesajem nekā taustāma, tad jūtas aizmirsti, apietī. Ir, kas uzskata bērnu svētkus kā bērnu sacensību savā starpā. Un beidzot, ir pat tādi, kas bērnu svētkus uzskata kā propagandu pret bīstamo dzimstības samazināšanos.

Šie visi uzskati ne tikai raksturo, cik maz vēl lielā Latvijas pilsoņu daļa piegājusi bērnu svētku dziļākai nozīmei, bet rāda arī to vēlēšanos kopsummu, ko sabiedrība uzstāda no bērnu svētkiem. Šīs vēlēšanās lai arī vienpusīgas, ir tomēr interesantas: viņas rāda, ka mūsu sabiedrība tomēr domā un spriež par bērnu svētkiem un apvērte tos. Katra tāda doma satur arī gaudiņu īstenības. Bet tas, ka viņās ir tikai gaudiņš šīs īstenības, rāda, ka mums trūkst pacelšanās pāri sīkām personīgām vajadzībām un patikai, trūkst plašāka, vispusīga viedokļa. Un tikai ar tādu var pieiet tik dziļam jēdzienam kā bērnu dienas un svētki.

Bērnu svētku svarīgākā nozīme ir ierosināt domu par bērnu, radīt interesi par viņu. Cik savādi, ka tas jāsaņem taisni mūsu augstākās kultūras laikos. Nevienš gan neņemsiest apgalvot, ka arī tagad nebūtu savas intereses par bērnu, bet šo interesi bieži noteic šauri patnīlīgi motīvi. Cik daudzās dzimtas interesē uz bērnu noteikt vēlēšanās paspīdēt tikai ar viņa glītumu un miesas un drebju kultūru. Un, kā pretstats, nav mazums arī tādu dzimtu, kur bērna garīgo attīstību, dabas dāvanas un veiksmi tiecas padarīt par izstādes un apbrīnošanas lietu. Nav trūkums arī tādu ļaužu, kuru bērns interesē tikai kā lēts vai bezmaksas un padevīgs darba spēks, īpaši tur, kur bērns aiz dzīves apstākļiem nonāk ārpus dzimtas, svešākos laudis. Un tāpat ir arī dzimtas, kur bērnu uzskata kā patikamu rotaļu, laika kavēkli laba garastāvokļa brīžos.

Šiem sekliem uzskatiem par bērnu mums jātiek pāri. Bērns nav nekāds brīnumputns, ar kuŗa spalvu var lepoties; tas arī nedrīkst palikt pelnrušķis tāpēc, ka nespēj un nedrīkst vēl izteikties, aizstāvēt savu personību. Bērns ir topošais cilvēks ar visām viņa prasībām un vajadzībām, un kā tādām mums viņam arī jāatvokas. Bērns ir arī nākamais pilnīgākais cilvēks, jo viņā atdzimst un aug tālāk mūsu personīgās dabas sasniegumi un kultura. Tas ir ārkārtīgi smalks mehānisms, kuŗu var daudz maz izprast un pareizi vadīt tikai ar rūpīgu īgu novērošanu. Bērnu svētkiem jāsniedz ierosinājums šai novērošanai. Bērnu dienās un svētkos mums jāņemto pārliecība, ka nepieciešams pacelties pāri personīgai dzīvei, mīkļa gūstīšanai, un radīt vērtīgāku pamatu nākotnes dzīvei un sabiedrībai. Bērnam jākļūst par cilvēces domu un centienu centru, jo, neskatoties uz tehnikas triumfu pēdējos gadusimtenos, mēs Eiropā stāvam pie gara kultūras sabrukuma. Tikai nostādot savas nākamās audzes uz jauniem pamatiem, mēs, baltā rase, paturēsim savu cilvēces vadona stāvokli.

Šī ir bērnu svētku pamatdoma. Kā katrai lielākai domai, viņai ir arī dažādi atzarojumi. Jauns gars dibinās tikai uz spīgtu spēcīgu miesu, un bērnu svētki vērs tāpēc sabiedrības ievērību arī uz miesas kopšanu. Bet augļus nevar izkopt, nekopjot arī pašu koku. Tāpēc bērnu svētkos vecākiem jāvērs acis nevien uz savu bērnu miesīgo attīstību un trūkumiem, bet arī pašiem uz savu fizisko cilvēku, tikumiem un parašām. Bērnu svētkiem jābūt reizē bērnu un vecāku svētkiem. Lai ievēlnotu sabiedrības interesi, Latvijas bērnu svētku rīkotāji iesāka ar mazo pasaules pilsoni, bet ar katru gadu vairāk cenšas ievēlēt bērnu dienu iespaidā arī bērnu vecakus. Bērniem izīkrojumi, fiziskā vingruma demonstrācijas, filmas, žurnāls, ekskursijas brīvā dabā; vecākiem — higiēnas iestādes, priekšlasījumi, propagandas literatūra. Un jāsaaka, ka ir redzami panākumi: padziļinās rūpes par bērnu, uzmanība, aizgādība, biežāk tiek meklēti padomi un aizrādījumi. Bērnu svētku iespaidā tiek ievēlkti arī skolotāji un citi audzinātāji, kuŗi arī pieradinās uzskatīt savu mazo audzēkni nevien kā apcirkni, kuŗa var noguldīt zināšanas, bet kā trauslu, smalkjūtīgu būtni, kuŗa gara sasniegumiem jāiet rokrokā ar fiziskā cilvēka spēkiem, tikumiskajam slīpējumam ar sociālās dzīves izveidošanos.

Viss tas uzliek daudz darba. Tāpēc bērnu dienas sauc uz darbu un nevis uz atpūtu un izklaidesanos. Augošā cilvēka daba ar katru mīkli mainās un veidojas; tāpēc ne brīdi nedrīkst atslābt mūsu uzmanība pret jauno pasaules pilsoni. Īpaši mūsdienu nervozā cilvēka struktūra ir tik pilna pārsteigumu,

mirkļa soļu, piepešu apņemšanos, ka ne uz mirkli nevaram novērst no tā acis kā no stipri sakurinātas mašīnas.

Tomēr ne tikai bailes un uzmanība vien mūs skubina sakopot visus prātus ap savu bērnu likteņiem. Saulainā, dzidra bērna dvēsele mūs arī sasilda un dara gaišākus, tirākus. Jaunatnes vidū atrodoties, mēs arī paši kļūstam jauni. Un ir jau pietiekoši daudz iemeslu uz brīdi izrauties no krēslainā dzīves novakara vai svelmainās pusdienas pierasotā, skanīgā dzīves ritā. Tāpēc iesim bērnu svētkos visi pie mazajiem Latvijas pilsoņiem, mēģināsim palikt viņiem tuvāki, nonesīsim tiem tos mīlestības starus, kas atlikuši mūsu izdegušajās dvēselēs, un uzņemsim veselus staru klēpjus, ar kuriem bērni tik bagātīgi apbalvo visus, kas veltī tiem smaidu vai mīļu vārdu.

Vēl viens solis mūsu nākotnes labā

Strauji attīstās Latvija beidzamajos gados bērnu aizsardzība un aizgādniecība. No vispārējām skolām jau izdalītas savrup skolas miesīgi un garīgi defektīviem; no iestodzišanas vietām — mazgadējo darba kolonijas; bērnu un pusaudžu tiesāšana padarīta par audzinošu institutu; patversmju vietu arvien vairāk ieņem bērnu nodošana ģimenēs, bērnu dārzi un bērnu kolonijas, kuŗu režīms modernāks un uzturēšanās apstākļi labāki. Bērniem jau ierīkotas savas teātra izrādes, savi bērnu rīti, bibliotēkas un lasītavas, rotaļu lauki un citas labierīcības. Notiek konferences un dibinās biedrības bērnu labā. Palīdzot trūkcimcietējiem, pirmā vietā apgādā bērnus. Sākusies bāriņu adopcija un uzņemšana audzināšanā. Izstādes, muzeji, plakāti, skrejlapas un brošūras izplata pareizus ieskatus par bērnu veselības kopšanu un attīstību. Atveras bērnu slimnīcas un veselības punkti. Notiek kursi un demonstrējumi bērnu kopšanā un aizgādniecībā mātēm un audzinātājiem.

Sai plašajā darbības kompleksā pēdējos gados ievēd jaunu atbildīgu nozari — bērnu aizsardzību pret varmācībām. Savēlkot arvien ciešāk ap dzimtām bērnu aizsardzības un apgādības pāvedienus, sabiedrība iedrošinās spert nopietnu soli — iesprausties arī tādā dzimtā, kur nemeklē, negaida viņas palīdzības, bet kur no tās izvairas un varbūt pat pretojas viņas soļiem. Bērnu aizsardzība pret varmācībām ir vairāk vai mazāk konfliktu likvidešana dzimtā un, kā mēs zinām, ģimenes konfliktos var sekmīgi iejaukties tikai ļoti tuvu viņām stāvošas aprindas. Tām jābūt šo ģimeņu draugiem un uzticības personām, tikai tad šos konfliktus būs iespējams likvidēt bez savstarpēja rēgtuma un pretošanās. Tai sabiedrības daļai, kas apņemas uz šo soli, jāapzinās, ka viņa ir kļuvusi par Latvijas dzimtu uzticības organu un atzītu padomnieku. Ja tas nebūtu, tad viņa kļūtu tiesnesis vai policists, un tiklab tiesnesim, kā policistam visretāk būtu jāiejaucas vecāku un bērnu savstarpējās attiecībās.

Būs, saprotams, daudz gadījumu, kur no varmācībām un ļaunprātīgas vai mantkārīgas izmantošanas nāksies aizsargāt bā-

riņus un pamestus bērnus. Te vajadzīgie soļi būs daudz vieglāki. Bet nereti nāk priekšā gadījumi, kur jānostājas arī pret deģenerātiem vecākiem vai citiem tuvākiem dzimtas locekļiem, un te iejaukšanās daudz sarežģītāka. Te nepietiek tikai izolēt bērnu. Lai tas ar laiku nenokļūtu atkal nenormālās dzimtas žņaugos, jāpaceļ, morāliiski un materiāli jāatbalsta arī pati šī dzimta. Jābrūņojas ar lielu pacietību un „biezu ādu“, kas panes pārmērumu un nemieru straumes no savā patmīlībā aizkarto dzimtas locekļu puses. Jāmācās aplenkt un nevis sturmēt, augoni jāiztecina un nevis jāizgriež.

Tomēr, lai cik pašaiizliedzīgi un humāni būtu bērnu aizsardzības darbinieki, darbs ir tik liels un viņa sekas tik plašas, ka jāmobilizējas palīgā arī mums, pārējai sabiedrībai. Darbinieki panāks vienošanos, ka nepiemēroti aizgādņi un garīgi pānīkuši vecāki atdod projām savus pēcnākamus, bet jāzin, kur viņus likt, jāzin arī, ka jaunā dzimta vai nomešanās vieta būs labāka par to, no kuŗas bērns izņemts. Te jāatver sirdis un rokas mūsu pārējai sabiedrībai. Viņai jābūt gatavai uzņemt pie sevis novārdzinātos, iebaidītos bērnus, ar mīlestību un laipnību tie jāpadara atkal par pilnvērtīgiem pasaules pilsoņiem, jāatkausē viņos aizsaldētā bērna mīlestība un uzticība, nosmačētie labie instinkti.

Nepietiek ar uzņemšanu dzimtās vien. Ir daudz bērnu, kas nāk no morāliiski vai veselības ziņā stipri inficētām dzimtām un kuŗus nevar nodot citās dzimtās, bez bailēm, ka tie saīnēs arī šo dzimtu pēcnākamos un labklājību. Tiem jārada mīteklī-izolatori vai karantīnas, tiklab fiziskas kā morālistiskas, kamēr tos novēro, vai arī tie tik tālu atlabojas, ka var nonākt veselīgā dzimtā. Šo izolatoru radīšanai vajag daudz līdzekļu, jo tanis nepietiek ar maizi vien, tur vajag arī izcīlu audzinātāju, dažādu labierīcību, kas palīdz bērnus saistīt un novērot. Visai sabiedrībai un atsevišķiem mecenātiem te jānāk palīgā un jāsegādā līdzekļi attiecīgo mīteklju uzturēšanai. Psihoanalītiskajam institūtam jāņem nopietnā pētīšanā tādi bērni, lai varētu taisīt galīgu slēdzienu par viņu īpašībām un nākotni. Valstij un pašvaldībām nav jāatrauj arī savs pabalsts.

Tikai visu aprindu kopdarbībā sekmes cildeni darbi. Lai pašķīras tāda pati gaita arī bērnu aizsardzībai pret varmācību un izmantošanu.

Daži aizgādības un audzināšanas jautājumi ģimenē

Ir brīnišķīgs skats, kad Latvija svin savus bērnu svētkus. Mazie pilsoņi kā raibu skaistu ziedu klājs pilda dievnamus, dārzus un rotaļu laukumus, pilda teātrus un biedribu namus, zem karogiem un zaļumiem rokās soļo pa pilsetu ielām un lauku ceļiem. Viņi pilda arī autobusus, tramvajus, kuģus, dzelzceļu vagonus un citus satiksmes līdzekļus. Tā liekas, ka pār pasauli būtu izkārts viens milzu plakāts: Ceļu jaunībai! Un kur viņa iet, kūso dzīves prieks, plūst dziesmas un atskan gaviles. Lielās skolu ēkas, kā milzu domeņu krāsnis visu ziemu rūdijušas mūsu bērnus, lai no tiem iznāktu labi skanoši ķieģeļi jaunās pasaules ēkai. Bet šodien tās atver savas durvis līdz kājai un izlaiž jaunatni laukā, ieelpot pilniem malkiem ziedoņa gaisu, nodzerties viņa smaržu.

Vai šādos brīžos arī mums pieaugušiem straujāk niepukstas sirds, un domas neieslīd talos pagātnes gados, kad mēs paši bijām tas jauno dvēseļu ziedu klājs, kas šodien pārklāj Latvijas laukus un ceļus. Un mēs, garā salīdzinādami, redzam, ka pelekāks un vienkāršāks bija toreiz bērnu pulks, pastaliņās un pašautās drēbītes, bet viņu vaigi bija sārtāki, un no viņiem dzirkstīja straujāks dzīves pulss. Pats bērnu pulks arī bija biezāks, cilvēka daba devīgāka. Maz bija arī to bērnu, kas kļūsi kā aizlauzti paliek arī vislielākajos svētkos sienmalē, ar smagiem neatbilde-
tiem jautājumiem dvēsele. Šos jautājumus iedēstījis vai nu ģimenes izirums, kur bērni vairs nevar pielipt isti ne vienam, nedz otram no senākiem laulātiem draugiem, vai arī pilnīgs ģimenes zaudējums, jo nekad nav bijis tik daudz bāriņu un vientuļu bērnu kā pēdējos gadu desmitos, pēc pasaules kara, kur arī tehnikas progress nes līdz nesaudzīgu plaujas ieroci cilvēku dzīvībām.

Šiem bāriņiem daudzā ziņā pielīdzināmi arī to daudzo vecāku bērni, kuŗu vecāki nav varējuši dzīvē tikt uz zaļa zara, vai šos vecākus slimības, nelaimes un saimnieciskas krīzes izsītušas no ierautās dzīves slīdes. Sarūgtināti, satriekti materiāli un mo-

rāliski, vecāki, kam trūkums raugās pa visām šķirbām iekša, nevar sevišķi iedvesmot savus bērnus uz augstiem ideāliem. Labāka gadījumā, šie bērni iet citu barā apātiski, bez sevišķa prieka un drosmes, bet vēl biežāk pavisam atraujas no citas jaunatnes, vai nu kaunedamies par savu ārieni, vai arī nevarēdami tūreties vienādā dzīves tempā ar tiem.

Mums jāpieliek visas pūles, lai tādu bērnu butu cik iespējams mazāk. Seif nevar ar audzināšanu vien palīdzēt, jānovērš arī sociālie cēloņi. Bērni bez vecākiem un no izīrušām dzimtām jāuzņem ģimenēs, kur tie pamazām izaugs ārā no savām sirdienības sajūtām un kļūs atkal droši un aktīvi kā citi bērni. Morāliski jau notrunējušiem jānoorganizē parejas stāvoklis — internāti, pēc Bērnu Palīdzības biedrības internātu parauga, kur ar novērošanu un attiecīgu audzināšanu var jauno dvēseli gadījumu pārsvara atvest atpakaļ pie normālā bērna tipa.

Jāievēro arī tas, ka izstīdējušie stāvi un bāle bērnu vidi ziņā ne katru reizi ceļas no pārtikas vai apgādības trūkuma. Daudzkārt šīs šaurās garās sejiņas iezīmē bērna neveselību, inficēšanos ar kādu hronisku slimību. Ja mēs novērojam tādus bērnus un redzam, ka viņu tuvinieki nespēj atrast vai izdeldēt šāda jaunuma cēloni, mums — parejai sabiedrībai — jānāk viņiem palīgā. Ir daudzas ģimenes, kur kāds no bērniem vai arī jau no pieaugušajiem ģimenes locekļiem slimo ar diloni, līptīgām ādas vai citām slimībām, bet trūcības dēļ nespēj pienācīgi ārstēties. Dažreiz nelauj aiziet ārstniecības iestādē arī tas apstāklis, ka nav, kā gādībā atstāt mazos bērnus. Mūsu pienākums šādos gadījumos izraut vēl veselos stādījumus no inficētas zemes un pārdēstīt viņus citos apstākļos. Te ir plašs darba lauks ģimenēm, kam sīkst sirds uz palīdzību saviem jaunās dienas piemēkļiem līdzcilvēkiem, uzņemot savās mājās tādus apdraudētus bērnus, pasargāt viņus no lēnas, bet drošas bojā iešanas, kāda sagaidāma, ja viņi paliek savā slimības dīgļu pilnajā apkārtnē. Bet šādu ģimeņu vārgākie locekļi jāpalīdz novietot kolonijās, ārstniecības iestādēs, patversmēs vai citur, kur viņu veselības apstākļi to prasa. Kur tas nav iespējams atsevišķām personām, mums jāapvienojas uz kopīgu palīdzības darbu. Ja iestāžu pietrūkst, jāatrod līdzekļi jaunu noorganizēšanai. Cilveka dārgākās mantas — veselības — glābšanai līdzekļi gadājam vispirma kārtā. Tas ir par kaunu miljoniem un atkal miljoniem galvu lielajam cilvēces kolektīvam, ja viņš rokas nepaceldams noskaitīs, kā neglābjami aiziet bojā atsevišķie viņa locekļi, kuŗu nav tik daudz, ka viņus nevarētu izraut no posta varas.

Bet palīdzot atsevišķam cilvēkam, mēs nākam sakarā arī ar viņa tuvāko apkārtni, kas vispirma kārtā ir viņa ģimene.

Tāpēc mums jāie pazīstas nevien ar atsevišķā bērna stāvokli, bet ar visiem viņa ģimenes apstākļiem. Un ģimenes dvēsele ir māte. Lai pazītu tiklab ģimenes sociālos, kā arī iedzimtības, audzināšanas, veselības un citus apstākļus, vispirma kartā jāņem palīgā māte. Tāpēc neraudzisimies uz bērniem vien, bet paskatīsimies arī tālāk aiz mugure, kur aiz viņiem stāv viņu mātes. Un kur viņu nav, kur tās nolīdušas kaktiņā un kautrējas iznākt redzamā vietā un saules gaismā, izvedīsim viņas pašī. Un nevis uz kādu apreķinu došanu par savām audzināšanas pūlēm un sekmēm, bet lai vispirma kartā spiestu viņām roku un pateiktos par viņu lielo un pašai ziedzīgo darbu savā ģimenē un bērnu vidū. Un ja arī būtu tādas mātes, kas nebūtu stāvējušas pilaigi savu uzdevumu augstumā, arī tās mēs drīzāk pamudināsim ar labvēlību un pateicību nekā ar asu kritiku un nosodīšanu. Ir jau taisnība, ka ģimenes saišu iršana dažreiz vainojama arī mātes patmīlība, viņas neizkoptā upurspēja — jo kā lai citādi mēs raksturojam mātes, kas vieglaku vai grūtāku sirdi atstāj citu rokās savus bērnus, bet arī šeit mēs palīdzēsim ne tik daudz ar iebiedēšanu, kā nostādot šādas mātes vienkopus ar labiem paraugiem. Un vislabāk tas ir iespējams Bērnu dienas, ja viņām piedod attiecīgo noskaņojumu. Līdz šim mēs nodalām savrup un svinam par sevi Ģimenes dienu, bet viņas istā vieta ir turpat blakus Bērnu svētkiem un bērnu dienām, kopā ar tām, tāpat kā dzīvē māte nevēlas nošķirties no bērniem, kamēr vien tas ir iespējams. Tad šādi svētki iznāk nevien kuplāki, bet izveidojas par īstiem ģimenes svētkiem.

Tagadējos laikos, kur ģimenes tik viegli izirst, mums jāpūlas dēstīt ģimenes gars un jāstiprina tas. Mums jāstūdi nevien bērna, bet visas ģimenes jautājumā un vajadzības. Bet māte, kā jau uzsveru, ir ģimenes dvēsele, un no viņas visvairāk atkaras ģimenes pavarda jaukums un tās saišu stiprums. Bet, no otras puses, mātei ģimenē vēl arvien ir pārāk nospiesta un zemas kalpības loma. Mēs, vīrieši, visā vairumā, vēl arvien skatāmies uz ģimeni tā, ka mums tikai jānopelna līdzekļi tās vajadzībām, bet par tās garu un pienākumiem viņas vidū mums nav nekādas intereses. Un bieži vien pat šo līdzekļu, ko mēs nopelnām un atlicinām savai ģimenei, ir tik maz, ka no tiem pārāk grūti iztikt, un mēs ģimenes mātei uzkrājam rūpes un galvas laužīšanu, kā iekārtoties, lai visus apģērbtu un pādinātu, pat vēl vairāk: lai visi arī trūcīgos apstākļos būtu apmierināti un pie laba prāta.

Es nedomāju, ka mēs citi ģimenes locekļi vārtu ar labiem panākumiem pārņemt uz sevi šo mātes mākslu, un māte to arī nemaz nevēlas. Neatņemsim viņai ne šo, nedz arī citas ģimenes gara kopšanas mākslas, bet atbalstīsim viņu vairāk tās

vienkāršajos pienākumos, tai melnajā darbā, kas nomāc un nogurdina bieži māti tā, ka pagurst arī viņas gars, un tai vairs nav jaudas dēstīt gaišu garu un prieku ģimenes vidū.

Tāpēc nav nekāds greks, ka arī vīrs un pieaugušie bērni ieskatās mātes grūtākajā darba laukā — virtuvē nevien izsalikuma reizēs, bet arī tad, kad mātei tur jāstrādā, un atvieglo mātes darba nastas. Mātei daudzkārt vajag ne tikdaudz fiziskā darba atvieglotāju, kā garīga atbalsta, sarunu un domu biedru, lai viņa tiktu pāri arī visgrūtākajiem uzdevumiem. Bet biežāk uzturēdamies ar māti un pakalpodami viņai, citi ģimenes locekļi, īpaši bērni, ieaugs ciešāk ģimenes garā un tradīcijās un pārnesīs tās kā veselīgu kodolu arī uz savu nākamo ģimeni, kuŗu tie reiz nodibinās.

Un ja arī mūsu māte būtu vienkārša un šauru skatu dzīve, — tas dvēseles siltums un jaukais pašaieliedzības gars, kuŗu viņa izstaro uz savu apkārtni, ar uzviju izpērk viņas vienkāršību un, ja gribējum teikt, arī vientiesību. Pie šī gara mēs vienmēr atpūstisimies un sasildīsimies vislielākajās dzīves vētrās. Šī gara dēļ vien mums mūsu vienkāršā māmiņa nav jānobāž tālu no pasaules acīm. Nav teikts, ka, ja bērni izauguši, mātes sakariem ar plašāko dzīvi un viņas garīgām un citām vajadzībām jāapsīkst un jāpaliek tūlīņ pēdējā vietā. Viņa paliek tāds pats sajūtīgs un garīgas velgmes slāpstošs cilvēks visu savu mūžu, un ja mums ir žēl puķītes, kuŗa vienu vai pāris dienas aizkaltusi mūsu aizmāršības dēļ, tad jo vairāk mums jāšāp sirdij, ja mūsu māmiņai bieži vien aiz mūsu netaisnas patmīlības vai nevižības jādzīvo garīgā un miesīgā salkumā un slāpes.

Bet nevaram noliegt arī, ka ir mātes, pie kuŗu apziņas mums jāpiekļauvē. Ir mātes, kam ģimenes pavards un bērnu pulciņš drīz apnikuši un kas tiecas laukā no ģimenes loka pie personīgas dzīves. Tādas gan meklējamās pagaidām galvenā kārtā pārtikušākajās aprindās, ar lielāku prāta un gara kultūru, bet tā ir arī taisni tā traģika, jo šīm aprindām tieši jādod labs piemērs. Ja no vienas puses nevaram māti aprakt četras mājas sienās, tad no otras — nekad nevar radīt labu ģimenes garu un noskaņojumu arī sieva un māte, kas nemīl savu māju un tuvāko apkārtni. Bērns, kas uzaudzis nevis mātes un tēva pavēni un gādību, bet pie svešām kopējām un skolotājām vai skolotājiem, nekad nepieklejusies savu vecāku ģimenei un tās garam tik dabīgi un silti, kā bērns, kas sildījies pie vecāku sirds.

Tāpat ģimenes saskaņu un labsajūtu nesekmēs arī straujas patmīlīgas dabas mātes, kas varbūt gan nododas savām ģimenēm un pavada tanīs visu laiku, bet kuŗām nav iecietības pret savu tuvinieku vajībām, kas šīs vajības un īpatnības grib nevis

ar pārliecinašanu un personīgu paraugu paraudzīnāt, bet iznīcināt ar vienu rāvienu, un ja tas neizdodas, tad atrod savus tuviniekus sliktus un nelabojamus. Zem tādas rīcības iespaida bērni un citi ģimenes locekļi kļūst arī neiecietīgi un kļūdiģi un flegmatiski. Bieži vien tādos apstākļos viņiem pietrūkst arī pašu rosmes un tie izveidojas neuzņēmīgi, stumjami un bīdāmi dzīvē.

Tāpēc mātēm jāapskatās arī sava tālaka apkārtnē, domās jāsalīdzina, kādi iznākuši viņu lolojumi, salīdzinot ar citu māšu auklējumu, un kas par iemesliem ir novērojamaī starpībai. Daudzreiz šie salīdzinājumi runās par labu mātei, kas mēģerō, un būs tai gandarījums par viņas pūlēm un gādību, bet būs arī gadījumi, kad dažā māte kļusām apņemsies pie sevis pārvērtēt savu rīcību un saskaņot to vairāk ar citām mātēm, lai gūtu tos pašus panākumus.

Gimenē tautas nākotne

(Kopslēdziens)

Mūsu atjaunotā valsti, kurā vada nacionāla valdība, ātri atplaukst labklājība visās dzīves nozarēs. Izbeidzies bezdarbs, uzņē lauksaimniecība un rūpniecība, cits pēc cita rodas un attīstās dažādi kultūras pasākumi. Pilsoņiem radusies drošības sajūta par savu eksistenci, kas savukārt stiprina darba prieku un veiksmi.

Bet blakus šai gaišai un spēcīgai dzīves atjaunošanas strāvai mūs pavada tomēr kāda baiga sajūta, kura īpaši nodarbina tos sabiedrības un veselības iestāžu darbiniekus, kas strādā sociālā laukā.

Šī baigā sajūta ir doma par mūsu tautas dzīvo spēku un tā nākotni.

Niecīgs pieaugums ir tikpat kā stāvēšana uz vietas. Bet Ventspils apriņķis daudzos novados ir sācis dot nevis vairs pieaugumu, bet iztrūkumu, t. i. mirstību pārsvaru par dzimstību. To pašu ainu rāda arī daži Vidzemes apriņķi, īpaši Madonas un Cēsu apgabali.

Valdība ir rūpes par šo stāvokli un spēr pēdējos gados dažādus soļus ģimenes dzīves veicināšanai. Mazturīgām ģimenēm izsniedz zidaiņu pūriņus, laukstrādnieku bērniem ievestas ģimenes piemaksas un strādnieku ģimeņu apdrošināšana slimības kasēs; veicina pilsētu nenodrošināto iedzīvotāju apmešanos uz laukiem, veselīgākos dzīves apstākļos, kā arī pilsētu bērnu nodošanu uz dzīvi lauksaimnieku ģimenēs un dažādi citi pabalstu veidi. Arī pilsētu valdes un sabiedriskas organizācijas ievēdušas trūcīgāko ģimeņu bērnu ēdinašanu un apģērbšanu ziemas sezonā, atvieglo viņiem skolas apmeklēšanu, veselības kopšanu u. c.

Bet ar to vēl nevaram apmierināties — jārodas jaunam virzienam mūsu apziņā, kas vestu mūs atpakaļ pie pastiprinātas gādības par savu dzīvo spēku.

Pirmais svarīgais apstāklis mūsu dzīvā spēka stiprināšanai ir ista ģimenes gara un sajūtas atgūšana. Savā šīs dienas dzīvē un dzīves iekārtā mēs lielā mērā esam attālinājušies no

istā ģimenes gara un sirsnības priekš ģimenes. Bet ģimene savā būtībā nav tikai cilvēku apvienība savas cilts turpināšanai: tā ir arī cilvēku apvienošanās lielāku mērķu veikšanai. Pašiem savā iekšienē tā ir arī apvienošanās garīgas harmonijas izkopšanai, labsajūtas un miera izauklēšanai dvēseļ. Bet dvēseles harmonija un labsajūta taču ir tas, ko cilvēce sauc par laimi, un tāpēc pareizi izkopta ģimenes dzīve ir arī cilvēka ceļš uz laimi.

Ģimene nāk dzīves brāzmās šaustam cilvēkam pretī ar savu līdzjutības atmosfēru, un līdzjutība divkārtšo cilvēka cerības, gaidas, dzīves prieku un citas pozitīvas sajūtas, rada ticību panākumiem un drosmi sniegties pēc tiem.

Ģimenē iznīcina egoismu mātes un tēva instinkts, kas izaug un īsti attīstās cilvēkos pēc ģimenes rašanās, kā arī bērnu tīrā, dzīves sārņu vel neskartā dvēsele. Lai tu esi līdz nāvei noguris vai sašutis par pasaules netaisnību, kad tu esi pārnācis mājās un tev ieraušas klēpī tāds mazs radījums, kas varbūt prot vēl tikai pašļūpstēt, un apķeras savām roķelēm tev ap kaklu, iečukstēdams kā lielu noslēpumu ausī: „Es tevi tā gaidīju!“ vai arī: „Es parādīšu tev, ko es iztaisīju“, tad izkust viss ledus dvēsele, gurdēnās kājas kļūst atkal vingras, tu noliecies ar prieku pie sava bērna darba un kaut tas arī būtu tikai nedroša klucīšu būve, aizej viņa pasaule, sasilsti bērna čalās un sajūsmā, bet tava slimā dvēsele dzīst no dienas asiem skārieniem un stiprinās jaunam darbam un jauniem pienākumiem.

Saņemot visu kopā, man vēlreiz jāuzsver, ka mums sevi jāatmodina siltaks instinkts uz ģimeni un ģimenes dzīvi, tad no šīm izjūtām dabīgi izaugs un stiprināsies arī mūsu doma par sava dzīvā speka turpinājumu. Tāpēc būtu labi, ja visus, ko vien iespējams, mēs varētu ieraut ģimenes lokā. Ir ļoti labi, ja bāreņus tagad jau labāk novieto ģimenēs nekā patversmēs, bet mums jāpārdēsta no kailajām aukstajām atsevišķām istabām arī tie daudzie vidusskolu skolēni, kas sanāk no laukiem pilsētās, tepat studenti, vientuļie ierēdņi un ierēdnes. Mēs diezgan jūtami jau esam sākuši atbalstīt trūcīgas un daudz bērnu ģimenes ar pārtiku un drebēm. Bet svarīgs apstāklis ģimenes izkopšanai ir arī miteklja un dzīvokļa jautājums un tam mums vēl jādzīvo daudz rūpju. Un pilsētās ir ļoti daudz saspiestu pat pagraba mitekļu daudz bērnu ģimenēm, bet tādos nav atpūtas, nav kārtības un patikama gara, un tādos apstākļos grūti nodibināties istam labam ģimenes garam. Bieži nav nokārtoti dzīvokļu apstākļi lauku gājēju ģimenēm, kur daudzas joprojām dzīvo pa vairākām kopā vienā istabā un caurstaigājamās telpās. Valdība jau nāk ar ierosinājumiem un atvieglojumiem

laukstrādnieku dzīvokļu lietā, bet pašiem lauksaimniekiem jāieskata, ka tā nav tikai viņu gājēju ērtība, bet šī jautājuma nokārtošana padara pilnīgāku gājēju atpūtu, sekmīgāku viņu darbu, viņu pašu apmierinātāku un pakalpīgāku. Tikai tā mēs piesaistīsim pie zemes šos zemes ļaudis un pārliecināsim nedrošinātos pilsētniekus atgriezties pie zemes.

Bet arī nodibinājuši ģimeni, mēs ne katru reizi tomēr atradisim viņā vēlamo garu un saturu. Īpaši daudz te atkarājas no sievietes. Lai pilsētu un lauku inteliģentās sievietes neņem man ļaunā, ja teikšu pēc personīgām sarunām un iespaidiem, ka ļoti daudzas no viņām pardaudz norūpējušās par savu formu svaigumu un elastīgumu. Viņas aizmirst, ka tais gadījumos, kur viņām pie rokas šoļos glīts mīļš puisītis vai mēitiņa, šie bērniņi laimīgai mātei ar uzviju atsvērs viņas pašas miesas formas, ja tās arī vairs nebūtu tik ideālas. Pretimnācēji ar lielāku apbrīnošanu uzskatīs sievieti, kas izaudzinajšusi šādu bērniņu, nekā graciozāko sievieti, kas iet vientuļa vai pieaugušo sabiedrībā. Un ja tomēr rastos kādi ļaudis, kas tādu māti vai viņas izskatu paļātu — ar muļķību nav ko cīnīties. Jāievēro arī, ka kārtīga mērena dzīve, kustības un darbs arī ģimenes sievietei palīdz uzturēt labu izskatu un formas.

Par pilsētām un to ļaudīm ārsti un sociologi spriež, ka tie esot padoti fiziskai deģenerācijai un izmirstot jau dažas paaudzes. Bet arī lauku ģimenēm un lauku sievietēm, kas saimniecībā uzņemas uz saviem pleciem smagas darba nastas, jau radušās bailes no bērna iznešanas un pirmā audzināšanas laika grūtībām un smaguma. Vai ikdienas darbā, ejot aukstumā, vējā un mitrumā, sniegā un lietū, putekļos un tirā un netīrā darbā, šīs sievietes veselība nav padota vēl lielākam riskam un varbūtībām, kā pie sava bērniņa uzaudzinašanas?

Ja fisiskā darba grūtumu un sekas sieviete var vairumā panest bez sevišķas kurnēšanas, vai tad vietā ir bailes un nepatika pret tik cildenu cilvēka misiju kā savu pēcnācēju, jaunu pasaules pilsoņu iedēstišanu dzīvē un audzināšanu? Lai cik mazā vietā kāds cilvēks nostādīts dzīvē, lai cik nepamanīts un aizmirsts liekas viņš, ja viņš izaudzina jaunu cilvēku, kurā tas ielicis labu tikumu un skaistas ilgas, viņš nav vairs nepamanīts: tas ierakstījis savu vārdu zelta burtiem dabas lielajā grāmatā, kas prasa no visas radības iet uz augšu, pašķirt ceļu un atstību augstākajam radījumam — kāds ir cilvēks.

Satura rādītājs

	Lpp.
1. Tautas dzīvais spēks	5
2. Dzīvā spēka uzturēšana	12
3. Celsim atkal godā ģimeni	19
4. Ģimenes galva	23
5. Ģimenes dvēsele	27
6. Ģimenes saule	31
7. Bērnu sadzīve ģimenē	35
8. Māte kā izlīdzinātāja	39
9. Māte māksla un māte dzīve	42
10. Kad pietrūkst mātes	48
11. Kur meklejams ģimenes spēks	52
12. Bērni vasarā	55
13. Jauni ceļi bērnu aizgādība	67
14. Bērnu svētki	71
15. Vēl viens solis mūsu nākotnes labā	74
16. Daži aizgādības un audzināšanas jautājumi ģimenē	76
17. Ģimenē tautas nākotne	81

L1-1

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA

0309021387

